

บรรณานุกรม

หนังสือ

การประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน, กองนโยบายและแผน. สถิติการประถมศึกษา

ปีการศึกษา 2528. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์.
กระทรวงศึกษาธิการ. "ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพการศึกษาประชาชน." เอกสารอัดสำเนา :
2526.

กองแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ. "การศึกษาสาเหตุของนักเรียน
ที่เรียนจบชั้น ป.6 แล้ว ไม่ได้เรียนต่อชั้น ม.1" วิจัยสนเทศ. 9 (99) (ธันวาคม
2531) 16-20.

กองแผนงานสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. "การศึกษาสาเหตุของนักเรียนที่เรียน
จบชั้น ป.6 แล้วไม่ได้เรียนต่อชั้น ม.1" 2528. (อัดสำเนา).

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน, ความเสมอภาคของโอกาสทางการศึกษา.
กรุงเทพมหานคร เอราวัณการพิมพ์, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์.

ทัศนัย มุขวิจิตร และคณะ. "การไม่ส่งบุตรหลานเรียนมัธยมศึกษาของประชาชนในส่วนภูมิภาค :
กรณีจังหวัดจันทบุรีและนครสวรรค์." วารสารเศรษฐกิจและสังคม. 26(2) (มีนาคม
2532) : 14-24.

ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา. "การศึกษากับการพัฒนาคุณภาพชีวิต" วารสารครุศาสตร์.
12 (1) (กรกฎาคม - กันยายน 2526) 1 - 8.

ปรัชญา เวสารัชช. การประถมศึกษาในชนบทไทย. กรุงเทพมหานคร, เจริญวิทย์การพิมพ์ :
2527.

ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงาน, กองแผนงาน. การรับนักเรียน นักเรียนของ
กระทรวงศึกษาธิการ ปีการศึกษา 2527. 2527. (อัดสำเนา).

—. รายงานการศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ปีการศึกษา 2527.
2527 (อัดสำเนา).

—. รายงานการศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ปีการศึกษา 2528. 2528. (อัดสำเนา).

—. การรับนักเรียน นักศึกษา ของกระทรวงศึกษาธิการ ปีการศึกษา 2529. 2529 (อัดสำเนา).

—. สรุปผลการรับนักเรียน ปีการศึกษา 2529. มพพ : 2529. (อัดสำเนา)

ศึกษาธิการ กระทรวง. แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520. กรุงเทพมหานคร
โรงพิมพ์ยูไนเต็ดโปรดักชั่น, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์.

— . กรมวิชาการ. หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521.
กรุงเทพมหานคร พิมพ์ครั้งที่ 3 โรงพิมพ์คุรุสภา, 2525.

สุภางค์ จันทวานิช. โอกาสเข้าศึกษาต่อในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. รายงานการวิจัย :
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2522.

สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับการประถมศึกษา.
รุ่งศิลป์การพิมพ์. กรุงเทพมหานคร : 2530.

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ, สำนักงานรัฐมนตรี.
รายงานการวิจัยเรื่อง สวัสดิภาพและพัฒนาการของแรงงานเด็กในสถานประกอบการ
การอุตสาหกรรมการผลิต. โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่าน.
กรุงเทพมหานคร : 2529.

สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสมุทรสาคร. "สภาพการศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จังหวัดสมุทรสาคร." วิจัยสนเทศ. 9(99) (ธันวาคม 2531)
9 - 15.

สำเร็จ แหียงกระโทก. "ความสัมพันธ์ระหว่างสาธารณสุขมูลฐานกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต."
ผู้นำการเมืองท้องถิ่นกับการสาธารณสุขมูลฐานเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต รุ่นที่ 1. 2529
(รายงานการประชุมสัมมนา ครั้งที่ 30)

อัจฉา การนิศิษฐ์. "โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาอีกทางเลือกหนึ่งของเด็กชนบท."
วารสารเศรษฐกิจและสังคม. 26(2) (มีนาคม-เมษายน 2532) 31 - 34.

วิทยานิพนธ์

ขวัญใจ เลอจันทร์. "การเลื่อนฐานะทางสังคมของประชากรไทยในชนบท" วิทยานิพนธ์
ปริญญาสังคมวิทยามหาบัณฑิต แผนกวิชาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2514.

จันทนา นนทิกการ. "การวิเคราะห์สภาพส่วนตัวของนักเรียนที่มีโอกาสศึกษาต่อใน
โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในภาคกลางจำแนกตามประเภทโรงเรียน"
วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร,
2521.

- คมวิทย์ แดงไชยวัฒน์. "ปัญหาทางกฎหมายในการใช้แรงงานเด็ก" วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.
- จรรยา พานิชย์พลินไชย. "โอกาสการเข้าศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำแนกตาม
ประเภทโรงเรียน สถานภาพส่วนตัวและผลการเรียนของนักเรียนในภาคเหนือ"
วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร,
2521.
- ชูเพ็ญศรี วงศ์พุทธา. "ปัจจัยที่ทำให้เด็กวัยรุ่นไทยในชนบทเลือกทำงานหรือศึกษาต่อ
ภายหลังการศึกษาภาคบังคับ." วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมนิยมศึกษามหาบัณฑิต
แผนกวิชาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2514.
- ช่อทิพย์ ราศรีเกรียงไกร. "ความมุ่งหวังของบิดาที่มีต่อการศึกษาและอาชีพของบุตร
ศึกษาเปรียบเทียบ." วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมนิยมศึกษามหาบัณฑิต แผนกวิชา
สังคม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523.
- เทียนจันทร์ จาตุกัญญาประทีป. "องค์ประกอบที่สัมพันธ์กับการศึกษาต่อของนักเรียนชั้นประถมศึกษา
ปีที่ 6 ในเขตการศึกษา 7." วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตร์มหาบัณฑิต ภาควิชา
วิจัยการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประยงค์ ชูน้อย. "โอกาสเข้าศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำแนกประเภทโรงเรียน
สถานภาพส่วนตัว และการเรียนของนักเรียนในภาคใต้." วิทยานิพนธ์
การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2521.
- ประเสริฐ แก้วเพชร. "การศึกษาตัวแปรที่สัมพันธ์กับการศึกษาต่อของนักเรียนที่จบชั้นประถม
ศึกษาปีที่ 6 ในจังหวัดชายแดนภาคใต้." วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตร์มหาบัณฑิต
ภาควิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.
- นภดล คุ่มประวัตติ. "ความมุ่งหวังของบิดามารดาในเขตชนบทไทยเกี่ยวกับการศึกษาของ
บุตร." วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมนิยมศึกษามหาบัณฑิต แผนกวิชาสังคมวิทยา
และมนุษยวิทยา. บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517.
- อดม ภูประเสริฐ. "โอกาสเข้าศึกษาในระดับมัธยมศึกษา จำแนกตามประเภทโรงเรียน
สถานภาพส่วนตัว และผลการเรียนของนักเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ."
วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร,
2521.

ภาคผนวก

แบบสัมภาษณ์

ฐานะดี

ฐานะปานกลาง

ฐานะยากจน

ศึกษาต่อ

ไม่ได้ศึกษาต่อ

ตอนที่ 1

1. ชื่อนักเรียน.....อายุ..... ผลการเรียน..... ชาย หญิง
2. ชื่อบิดา.....อายุ..... การศึกษา
3. อาชีพบิดามารดา.....
4. รายได้ของบิดามารดา.....

ตอนที่ 2

ส่งบุตรศึกษาต่อ

ไม่ส่งบุตรศึกษาต่อ

เหตุผล.....

.....
.....
.....
.....

ตอนที่ 3 ค่าใช้จ่ายในการส่งบุตรศึกษาต่อและไม่ส่งบุตรศึกษาต่อ

3.1 (ท่านคิดว่า) ค่าเล่าเรียน บาท

3.2 (ท่านคิดว่า) ค่าหนังสือเรียน บาท

(ท่านคิดว่า) ค่าหนังสืออ่านประกอบและหนังสืออื่น ๆ บาท

รวม บาท

3.3	(ท่านคิดว่า) ค่าสมุด เครื่องเขียน และอุปกรณ์กีฬา	
3.3.1	(ท่านคิดว่า) ค่าดินสอ บาท
3.3.2	(ท่านคิดว่า) ค่าปากกา บาท
3.3.3	(ท่านคิดว่า) ค่ายางลบ บาท
3.3.4	(ท่านคิดว่า) ค่าไม้บรรทัดและเครื่องมือเรขาคณิต บาท
3.3.5	(ท่านคิดว่า) ค่ากระดาษสำหรับทำรายงาน บาท
3.3.6	(ท่านคิดว่า) ค่าอุปกรณ์อื่น ๆ เช่น	
	กระดาษขาว กาว อักษรลอก บาท
	เครื่องเย็บกระดาษ ลวดเย็บกระดาษ บาท
3.3.7	(ท่านคิดว่า) ค่าอุปกรณ์กีฬา บาท
	รวม บาท
3.4	ค่าเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย	
3.4.1	(ท่านคิดว่า) ค่าเสื้อผ้าชุดนักเรียน บาท
3.4.2	(ท่านคิดว่า) ค่าเสื้อผ้าชุดลำลอง ชุดชั้นใน บาท
3.4.3	(ท่านคิดว่า) ค่าเสื้อผ้าชุดกีฬา บาท
3.4.4	(ท่านคิดว่า) ค่าชุดเชียร์กีฬา บาท
3.4.5	(ท่านคิดว่า) ค่าเข็มขัด บาท
3.4.6	(ท่านคิดว่า) ค่ารองเท้า ถุงเท้า บาท
3.4.7	(ท่านคิดว่า) ค่ากระเป๋าหนังสือ บาท
3.4.8	(ท่านคิดว่า) ค่าชุดลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด บาท
	รวม บาท
3.5	(ท่านคิดว่า) ค่าพาหนะเดินทางตลอดปี (200 วัน) บาท
3.6	(ท่านคิดว่า) ค่าอาหารกลางวันของนักเรียน บาท
3.7	(ท่านคิดว่า) ค่าสันทนากการของนักเรียน เช่น ไปทัศนศึกษา ไปดูภาพยนตร์ งานรื่นเริงอื่น ๆ บาท
3.8	(ท่านคิดว่า) ค่าของใช้ส่วนตัวที่จำเป็นของนักเรียน เช่น เครื่องสำอางค์ ของใช้ของผู้หญิง บาท

ตอนที่ 4 รายได้ของนักเรียนที่ ได้ศึกษาต่อ
 ไม่ได้ศึกษาต่อ

4.1 ลักษณะงานที่ทำ

4.2 รายได้ตลอดปี บาท

4.3 ลักษณะการใช้เวลาว่าง

บันทึกการตอบคำสัมภาษณ์

ผู้ตอบคำถาม บิดา มารดา ผู้ปกครอง

คำถาม : ถ้าท่านมีบุตรฝาแฝดหญิงชาย 1 คู่ ทั้งคู่มีผลการเรียนดีมาก และต้องการเรียนต่อทั้งคู่ แต่ท่านมีความสามารถส่งให้เรียนได้เพียงคนเดียว ท่านจะเลือกส่งบุตรเพศใด

เพศชาย เพศหญิง

เหตุผล

ภาคผนวก ข.
รายละเอียดการสัมภาษณ์

ตัวอย่าง คนที่ 1

เด็กหญิงเดือน	อายุ 13 ปี ผลการเรียนดีมาก กำลังศึกษาในชั้น ม.1 โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัด กรมสามัญศึกษา ในอำเภอเมือง ระยะทางจากบ้านพักไปถึงโรงเรียน 20 กิโลเมตร เดินทางไปกลับทุกวัน
บิดา	นายเด่น อายุ 56 ปี การศึกษาชั้น ม.6 อ่านออกเขียนได้คล่อง ปัจจุบันเป็นผู้ใหญ่บ้าน ทำนา ทำไร่ ทำสวน และเป็นนายหน้าขายที่ดิน
มารดา	นางดวง อายุ 53 ปี การศึกษา จบ ป.4 อ่านออกเขียนได้พอควร ช่วยครอบครัวทำไร่ ทำนา
จำนวนบุตรบุตร	4 คน คนโต และคนที่ 2 แต่งงานแล้วและแยกครอบครัว บุตรชายคนที่ 3 กำลังศึกษานิติศาสตร์บัณฑิต ที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง ชั้นปีที่ 2 เด็กหญิงเดือน เป็นบุตรคนที่ 4
ฐานะ	ดี สัมภาษณ์ 4 ครั้ง

เป็นเด็กหญิงที่มีรูปร่างสมส่วน แต่งกายสะอาด พูดจาไพเราะ กิริยามารยาทดี ยิ้มแย้มแจ่มใสเสมอ เป็นนักกีฬาบอลเลย์บอลที่ครูในโรงเรียนประถมศึกษาชมน่าเล่นเก่ง

นายเด่น เคยรับราชการทหารมียศสิบเอก แต่เห็นว่าเป็นทหารไม่ก้าวหน้า เงินเดือนก็น้อย นายเด่นเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า ตอนนั้นอายุน้อยใจร้อน น้องชายของตนก็เป็นทหารแต่มียศสูงกว่า นายเด่นต้องทำความเคารพน้องชายทุกวัน วันหนึ่งลืมทำความเคารพจึงถูกทำโทษโดยการชั่ง 7 วัน นายเด่นกล่าวว่า "เป็นลูกน้องเขา งานก็หนัก เงินเดือนน้อย แล้วยังมีนายมากอีกต่างหาก" จึงลาออกจากราชการทหาร มาปลูกบ้านอยู่ในที่ซึ่งเป็นมรดกของภรรยา จากประสบการณ์นี้ทำให้เกิดความมานะพยายามสร้างฐานะขึ้นจนร่ำรวย มีที่นา 150 ไร่ ที่ไร่ปลูกมันสำปะหลัง สวนกล้วย และปลูกน้อยหน่า มีเครื่องมือการเกษตร เช่น เครื่องสูบน้ำ รถไถนา มีรถจักรยานยนต์ ปีนี้ได้ทำนา ทำไร่มันสำปะหลัง และยังแบ่งขายที่ดินไป 6 ไร่ ได้เงิน 1 ล้านบาท 2 แสน บาท นายเด่น เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่าที่ที่ขายนั้น เป็นที่แปลงเล็ก ห่างจากที่แปลงอื่น ๆ ของตน จึงขายเสีย

ผู้วิจัยพบว่า ครอบครัวนี้ประกอบอาชีพเกษตรกรรม คือ ปลูกมันสำปะหลังขาย ปลูกข้าวขายเป็นบางส่วน ที่เหลือในยุ้งฉางเก็บไว้กินได้ตลอดปี ปลูกพืชผักสวนครัว มีหัวหอม หัวกระเทียม พริก ซึ่งมีผลผลิตเก็บไว้ใช้ในครัวเรือนได้ตลอดปี ปลูกบ้านอยู่ในสวนมะพร้าวซึ่งมีมะพร้าวให้ผลผลิตแล้วประมาณ 100 ต้น ระหว่างต้นมะพร้าวปลูกต้น บุก หรือ กะบูก เป็นพืชในตระกูลเดียวกับต้นเผือก ก้านและหัวใช้ทำอาหารได้ สำหรับก้านนั้นได้เก็บไปขายเป็นส่วนใหญ่ ส่วนใหญ่แจกจ่ายเพื่อนบ้าน ญาติพี่น้อง ส่วนที่ได้นำไปขายคือ ส่วนหัว ประมาณ 2-3 ปี หัวก็จะโตพอซดขายได้ เมื่อซดหัวใหญ่ไป ส่วนหัวเล็ก ๆ ปลูกเอาไว้ตามเดิม ได้ผลผลิตเป็นจำนวนมาก แต่ราคาถูกมาก กิโลกรัมละ 1-3 บาท นายเด่นบอกผู้วิจัยว่า ดีกว่าปล่อยพื้นที่ให้วัชพืชขึ้น นอกจากนั้นตามรั้วบ้านและพื้นที่ว่างยังปลูกถั่วดำ ถั่วเขียว ถั่วพู ขจร โดยปลูกแล้วไม่ต้องเอาใจใส่รดน้ำ ได้ผลผลิตมากบ้าง น้อยบ้าง เอาไว้รับประทานในครัวเรือน

สำหรับความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรนั้น นายเด่นได้ให้ทัศนะว่า การศึกษาเป็นสิ่งที่จำเป็นมากสำหรับคนปัจจุบัน ทำให้ฉลาดทันคน และได้เงินเดือนสูง มีศักดิ์ศรี เวลานุดจามีหลักเกณฑ์คนเชื่อถือ เข้ากับคนได้ง่าย ปรับตัวได้ง่าย นายเด่นสนับสนุนให้ลูก ๆ เรียนหนังสือทุกคน แต่บุตรคนที่ 1 และ คนที่ 2 ไม่เรียน นายเด่น กล่าวกับผู้วิจัยว่า "ทำยังไง ๆ ก็ไม่ยอมเรียน กล่อมเท่าไรก็ไม่เรียน ผมเข้าใจจริง ๆ ที่ลูกไม่เห็นความหวังดีของพ่อแม่" ปัจจุบันบุตรคนโตทั้งสองคนแต่งงานแล้ว บุตรชายคนที่ 3 กำลังเรียนอยู่ที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง นิติศาสตร์บัณฑิต

เมื่อผู้วิจัยถามว่าอยากให้เด็กผู้เป็นตัวอย่างการวิจัยประกอบอาชีพอะไร นายเด่นบอกว่า อยากให้เป็นพยาบาล แต่ถ้าเด็กไม่ชอบหรือสอบไม่ได้ อยากให้รับราชการ หรือคนใดคนหนึ่งให้เรียนต่อได้รับราชการ โดยกล่าวว่า "อยากให้รับราชการซักคน คนไหนก็ได้ที่เรียนต่อ พ่อได้อาศัยเวลาไปติดต่อราชการ" เมื่อผู้วิจัยได้พูดคุยซักถามถึงการวางแผนอนาคตแก่บุตรสาวที่กำลังศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่าทั้งบิดา มารดา มีความวิตกกังวลว่าบุตรของตนจะต้องไปทำงานไกล ๆ ไม่ได้อยู่กับพ่อแม่ ทั้งบิดามารดา กล่าวตรงกันว่า อยากให้ลูกทำงานอยู่ใกล้ ๆ และพักอยู่ที่บ้าน เมื่อผู้วิจัยถามว่า ถ้าลูกไปทำงานไกล ๆ แล้วไม่ค่อยได้กลับมาเยี่ยมบ้านจะทำอย่างไร บิดาตอบว่า "ก็ต้องอยู่กันสองตายายห้องหนึ่งห้องหนึ่ง" ซึ่งหมายความว่าคงจะต้องอยู่กันสองคนอย่างเจียบเหงาว่าเหว

เมื่อผู้วิจัยถามว่า "ถ้าพ่อลุงมีลูกฝาแฝดผู้ชายกับผู้หญิง ลูกแฝดทั้งคู่เรียนหนังสือก็เก่ง อยากรเรียนต่อ ม.1 ทั้งคู่ แต่พ่อลุงมีปัญหาส่งได้คนเดียว พ่อลุงจะส่งลูกชายหรือลูกสาวเรียนต่อ" นายเด่น ตอบผู้วิจัยว่า "ถ้าส่งเรียน ก็ต้องส่งทั้งคู่ มันไม่หมดเปลืองมากหรือ เงินส่งลูกเรียนนะ หาไม่ยากถ้ารู้จักหา" เมื่อผู้วิจัยเห็นว่า ให้เลือกส่งให้ศึกษาต่อคนเดียว นายเด่นตอบว่า "ไม่สามารถส่งคนเดียวได้เพราะคนที่ไม่ได้ศึกษาต่อก็ต้องเสียใจ ถึงไม่มีเงินก็ต้องหาจนได้เพราะ "ลูกสองคนรักเท่ากัน"

เมื่อผู้วิจัยถามถึงการใช้งานเด็กหญิงเดือน นายเด่นตอบว่า ปกติไม่ใช้ให้ทำงานอะไร เข้าเด็กหญิงเดือนจะหุงข้าว แม่คือนางดวง จะทำกับข้าวแล้วบางวันเด็กหญิงเดือนจะห่อข้าวไปรับประทานที่โรงเรียน วันเสาร์-อาทิตย์ เด็กหญิงเดือนจะซักริดเสื้อผ้า และทำความสะอาดบ้านเรือน ในวันธรรมดาได้ใช้ให้กวาด ถูบ้านเท่านั้น

นางดวงซึ่งเป็นมารดา เป็นผู้ทำงานภายในบ้านและช่วยงานเกษตรทุกอย่างเป็นคนดี พุดคุยกับลูก ๆ ดี แต่ไม่ค่อยพุดกับผู้วิจัย เมื่อผู้วิจัยเข้าไปขอสัมภาษณ์ นางดวงบอกให้ผู้วิจัยถาม นายเด่น โดยให้เหตุผลว่าตนเองเรียนมาน้อย ไม่ค่อยรู้เรื่องอะไรมากนัก

สำหรับเด็กหญิงเดือนนั้น พบว่าเป็นเด็กเฉลียวฉลาด พุดจาฉะฉาน เมื่อถามถึงการประกอบอาชีพในอนาคต หรือโตขึ้นอยากทำอะไร เด็กหญิงเดือนตอบว่า ยังไม่ได้คิดที่จะทำงานอะไร แต่พ่ออยากให้ เป็นพยาบาล ต้องดูก่อนว่าในตอนที่เรียนมัธยมตอนปลาย ผลการเรียนดีหรือไม่ จึงจะตอบได้

รายได้ทั้งปี	1,414,320	บาท
--------------	-----------	-----

ค่าใช้จ่าย

ค่าเล่าเรียน	920	บาท
ค่าหนังสือเรียนและหนังสืออื่น	635	บาท
ค่าเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย	2,500	บาท
ค่าสมุด เครื่องเขียนและอุปกรณ์กีฬา	435	บาท
ค่าอาหารกลางวัน	6,000	บาท
ค่าพาหนะเดินทาง	2,000	บาท
ค่านันทนาการ	350	บาท
ค่าของใช้ส่วนตัว	15	บาท
รวม	12,855	บาท

ตัวอย่าง คนที่ 2

เด็กชายสมบัติ	อายุ 13 ปี ผลการเรียนดี กำลังศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 อยู่ในโรงเรียน สังกัด กรมสามัญศึกษา ในอำเภอเมือง ระยะทางจากบ้านไปโรงเรียน 25 กิโลเมตร เดินทางไป-กลับ ทุกวัน
บิดา	นายสมศักดิ์ อายุ 46 ปี จบการศึกษาชั้น ป.4 เคยเรียนชั้น ม.1 แต่ออกกลางคัน เคยไปทำงานที่ประเทศตะวันออกกลาง 2 ปี ปัจจุบัน ทำไร่มันสำปะหลัง เลี้ยงปลา ทำนา มีรถบรรทุก 6 ล้อ สำหรับบรรทุกพืชผลและรับจ้าง ทำสวนกล้วยและน้อยหน่า เป็นเจ้าของที่ดิน อ่านออกเขียนได้คล่อง
มารดา	นางสมศรี อายุ 47 ปี จบการศึกษาชั้น ป.4 อ่านเขียนไม่คล่อง ทำงานภายในบ้าน และช่วยงานในไร่นา
จำนวนบุตร	3 คน บุตรคนโตแต่งงานแยกครอบครัว เด็กชายสมบัติ เป็นบุตรคนที่ 2 มีน้องสาวกำลังศึกษาในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาใกล้บ้าน
ฐานะ	ดี สัมภาษณ์ 5 ครั้ง

สภาพที่อยู่อาศัยอยู่ในสภาพดี บ้านอยู่ในลักษณะคกทณถาวร ครอบครัวทำไร่มันสำปะหลัง ทำไร่ข้าวโพดหวาน ทำนา มีบ่อเลี้ยงปลา ทำสวน ซึ่งมีมะพร้าวไม่มากนัก พ่อชายได้เล็กน้อย นอกนั้นใช้รับประทานในครอบครัว มีสวนกล้วยซึ่งได้ผลผลิตขายทุกปี สวนน้อยหน่าที่ให้ผลผลิตแล้ว เป็นเจ้าของที่ดินทำกิน ปีนี้แบ่งขายที่ดินไปจำนวนหนึ่ง ส่วนที่เหลือจะเก็บไว้ทำกิน จากการสังเกตของผู้วิจัย พบว่า นายสมศักดิ์ และนางสมศรี เป็นผู้มีความขยันขันแข็ง ภายในสวนกล้วยสวนน้อยหน่า นั้น จะไม่มีวัชพืชขึ้นอยู่เลย

สำหรับทัศนคติต่อการศึกษานั้น นายสมศักดิ์เป็นผู้เห็นความสำคัญของการศึกษามาก โดยเล่าให้ผู้วิจัยฟังถึงประสบการณ์ที่ได้ไปทำงานในประเทศตะวันออกกลาง ตนไม่มีความรู้ภาษาอังกฤษ มีปัญหาในการสื่อสารกับนายจ้าง เลือกรงานก็ไม่ได้ ต้องเป็นกรรมกร เพื่อนที่นักรู้ที่นักรู้ทำงานด้วยกันหลายคนสามารถพูดภาษาอังกฤษได้ หัวหน้าคนงานก็เกรงใจ ให้ทำงานเบา ๆ สบายและยังได้เงินเดือนมากด้วย จึงสนับสนุนให้ลูกเรียนต่อทุกคน คนโตนั้น เมื่อทำงานอยู่ตะวันออกกลาง

นางสมศรีเขียนจดหมายไปบอกว่าลูกคนโตไม่ยอมเรียนต่อ นายสมศักดิ์เสียใจมากแต่ไม่รู้จะทำอย่างไร เพราะต้องทำงานและยังไม่หมดสัญญาจ้าง นายจ้างไม่ยอมให้เดินทางกลับ ต้องปล่อยเลยตามเลย พร้อมทั้งบ่นให้ผู้วิจัยฟังว่า ลูกชายคนโตแต่งงานตั้งแต่ยังเล็ก (อายุ 17 ปี) ถ้าไม่แต่งงานให้ก็กลัวว่าจะไปนูดลูกสาวเขาหนี จะมีเรื่องทำให้เสียเงินเสียทองและเสื่อมเสียชื่อเสียงอีกด้วย นายสมศักดิ์กล่าวว่า "วัน ๆ มันไม่ทำอะไรเลย ได้แต่ซิ่งมอเตอร์ไซด์ ใช้เงิน งานการอะไรไม่ช่วยพ่อแม่ซักอย่าง ผมหนักใจจริง ๆ " ผู้วิจัยเห็นได้ว่า ลูกคนโตแต่งงานแล้วก็ยังเป็นภาระของพ่อแม่ หน้าที่ยังพากรรามาเป็นภาระของพ่อแม่ด้วย เมื่อผู้วิจัยไปสัมภาษณ์ครั้งที่ 4 ขณะที่นั่งคุยกันอยู่นั้น บุตรชายคนโตของนายสมศักดิ์เข้ามาขอเงิน 3,000 บาท โดยบอกบิดาว่าจะพากรรยาไปซื้อเสื้อผ้าใหม่ ที่มีอยู่เก่าหมดแล้ว นายสมศักดิ์ก็ให้ไป อาจจะถูกปล้นหน้าเพราะมีผู้วิจัยนั่งอยู่ด้วยก็ได้ เมื่อผู้วิจัยถามถึงเหตุผลที่ให้เด็กชายสมบัติเรียนต่อ นายสมศักดิ์ตอบว่าอยากให้ลูกฉลาด ทนคน เมื่อผู้วิจัยถามว่าอยากให้เด็กชายสมบัติประกอบอาชีพอะไร นายสมศักดิ์ตอบว่าอยากให้เป็นตำรวจ เมื่อพูดคุยกันนานหลายครั้ง นายสมศักดิ์ก็บ่นว่า ส่งเด็กชายสมบัติเรียนต่อมันสิ้นเปลือง ผู้วิจัยแปลกใจ จึงซักถามรายละเอียดว่า เด็กชายสมบัติขอเงินซื้ออะไรบ้าง พบว่าเด็กชายสมบัติมักโกหกบิดา มารดา โดยอ้างครูและโรงเรียนเสมอ ซื้อรองเท้าฟุตบอลคู่ละ 950 บาท ซื้อลูกฟุตบอล 900 บาท และซื้อรองเท้าผ้าใบของต่างประเทศ ของใช้ทุกอย่างล้วนเป็นของที่มีราคาแพงเกินความจำเป็น ขณะนี้กำลังขอเงินพ่อซื้อกีตาร์โปร่ง โดยอ้างว่าต้องเรียนดนตรี และขอให้พ่อซื้อรถจักรยานยนต์ใหม่ให้ เพื่อใช้ขับไปโรงเรียน แต่นายสมศักดิ์จะซื้อรถมือสองให้ เด็กชายสมบัติไม่ยอม

เมื่อผู้วิจัยถามคำถามว่า "ถ้าพี่มีลูกฝาแฝดชายหญิง และลูกเรียนเก่งทั้งคู่ ลูกอยากเรียนต่อ ม.1 แต่ส่งเรียนได้คนเดียว จะเลือกส่งคนไหน" นายสมศักดิ์ตอบว่า ส่งก็ต้องส่งทั้งคู่ ไม่ส่งก็ไม่ส่งทั้งคู่ โดยให้เหตุผลว่า ลูก 2 คนต้องรักเท่ากัน ยิ่งเป็นลูกแฝดยิ่งต้องให้อย่างเท่าเทียมกัน กรณีนายสมศักดิ์ ไม่มีอคติในเรื่องเพศของบุตร

เมื่อผู้วิจัยซักถามถึงการใช้งานในครัวเรือนว่า เด็กชายสมบัติทำอะไรบ้าง พบว่าคนในครอบครัวทุกคนตอบตรงกันว่า เด็กชายสมบัติ ไม่ทำอะไรเลย แม้แต่เสื้อผ้าก็ให้มารดาและน้องเล็กซัก วันหยุดเสาร์-อาทิตย์ มักไปเที่ยวบ้านเพื่อน ไปเที่ยวในเมือง ไปดูภาพยนตร์ หรือซื้อจักรยานยนต์เจ็ดเจียนในหมู่บ้าน ถ้ามีงานวัดในหมู่บ้าน เด็กชายสมบัตินักจะไปเที่ยวจนดึกดื่น และซื้อบัตรขึ้นเต็นท์ราบนเวที่ราววงเสมอ หลังจากการไปสัมภาษณ์ครั้งแรก ผู้วิจัยพบเด็กชายสมบัติ

ที่ศูนย์การค้าในตัวเมือง 3 ครั้ง และเมื่อมีงานวัดของหมู่บ้าน ผู้วิจัยไปสังเกตพฤติกรรมพบว่า เด็กชายสมบัติ ขึ้นเต็นท์ราแทบทุกรอบ เมื่อผู้วิจัยไปขอสัมภาษณ์ครูที่เคยสอนและประจำชั้น ป.6 เกี่ยวกับอุปนิสัยของเด็กชายสมบัติ ครูประจำชั้นเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า เด็กชายสมบัตินิสัยเสียตั้งแต่ครั้ง นายสมศักดิ์ ซึ่งเป็นบิดาไปทำงานต่างประเทศ นางสมศรีเลี้ยงลูกตามใจอย่างไม่มีเหตุผล ประกอบกับนางสมศรีต้องทำงานในไร่นา ไม่มีเวลาดูแลลูก ๆ ครูประจำชั้นแสดงความเป็นห่วงว่า เด็กชายสมบัติจะเรียนหนังสือไปไม่ตลอด

รายได้ทั้งปี	3,724,500	บาท
--------------	-----------	-----

ค่าใช้จ่าย

ค่าเล่าเรียน	1,010	บาท
ค่าหนังสือเรียนและหนังสืออื่น	275	บาท
ค่าเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย	4,850	บาท
ค่าสมุด เครื่องเขียนและอุปกรณ์กีฬา	1,884	บาท
ค่าอาหารกลางวัน	4,000	บาท
ค่าพาหนะเดินทาง	1,200	บาท
ค่านันทนาการ	520	บาท
ค่าของใช้ส่วนตัว	15	บาท
รวม	13,754	บาท

ตัวอย่างที่ 3

เด็กชายมานพ	อายุ 13 ปี ผลการเรียนพอใช้ กำลังศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาในอำเภอเมือง ระยะทางจากโรงเรียนถึงบ้าน 25 กิโลเมตร เดินทางไป กลับ ทุกวัน
บิดา	นายมนัส อายุ 35 ปี จบการศึกษาชั้น ป.7 อ่านออกเขียนได้ดี มีอาชีพ ทำไร่ ทำนา รับจ้าง ทำสวน อ่านออกเขียนได้คล่อง
มารดา	นางมณี อายุ 30 ปี การศึกษาจบ ป.4 ช่วยงานทำไร่ ทำนา ทำสวนของครอบครัว อ่าน เขียน ไม่คล่อง
จำนวนบุตร	3 คน เด็กชายมานพ เป็นบุตรคนแรก
ฐานะ	ดี ใช้เวลาในการไปสัมภาษณ์ 7 ครั้ง

สถานที่อยู่อาศัยของครอบครัวอยู่ในสภาพมั่นคงถาวรดี เป็นครอบครัวที่ทำอาชีพเกษตรที่ผสมผสานกันหลายอย่าง ทำไร่มันสำปะหลังเพื่อขายหัวมัน ทำนา ขายข้าวบางส่วน อีกส่วนหนึ่งเก็บไว้กินในครอบครัวตลอดปีการเพาะปลูก ปลูกข้าวโพดหวาน เลี้ยงปลาในล มีสวนมะพร้าว มีสวนมะม่วงพันธุ์ดีที่กำลังเจริญงอกงามยังไม่มีผลผลิต เป็นเจ้าของที่ดินทำกินของตนเอง ถ้ามีเวลาว่างนายมนัสจะไปซื้อจักรยานยนต์รับจ้างรับส่งผู้โดยสารภายในหมู่บ้านด้วย เลี้ยงไก่ เลี้ยงวัว 17 ตัว

นายมนัสเป็นคนที่เข้าใจระบบการศึกษาเป็นอย่างดี สนใจที่จะให้บุตรเรียนพิเศษ เพราะมีญาติพี่น้องที่ได้เรียนต่อ นายมนัสเล่าว่า ตอนเป็นเด็กนั้นอยากเรียนต่อมากแต่พ่อแม่ไม่ส่งให้เรียน เพราะส่งพี่ชายคนโตและหวังพึ่งพิงพี่ชายคนโตยามแก่ นายมนัสเสียใจมากพูดกับผู้วิจัยว่า "ผมเสียใจมากเลยครับตอนนั้น ถ้าไม่รักดีสักหน่อย ป่านนี้เสียคนไปแล้ว" และยังไม่เล่าต่อไปว่า พ่อแม่ก็ผิดหวังเพราะพี่ชายคนโตเรียนจบได้ทำงานแต่ไม่เคยช่วยเหลือพ่อแม่เลย เวลาที่พ่อแม่ลำบากหรือเจ็บป่วยต้องการความช่วยเหลือก็มีแต่ตนซึ่งนายมนัสเรียกว่า "ลูกซัง" คอยให้ความช่วยเหลือ นายมนัสกล่าวว่า พ่อแม่ตนเสียใจมากในกรณีของพี่ชายคนโต จากเหตุการณ์นี้ นายมนัสจะส่งเสียลูกทั้ง 3 คน ให้ได้เรียนหนังสือให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพราะถือว่าตนเองเป็นพ่อแม่มีหน้าที่ต้องส่งเสียบุตรและต้องทำหน้าที่ให้ดีที่สุด นายมนัสบอกผู้วิจัยว่า เด็กชายมานพ

เรียนหนังสืออ่อน ระดับคะแนนได้ ๑ ก็มี เมื่อผู้วิจัยถามว่าอยากให้ลูกทำงานอะไร
นายมนัสอยากให้บุตรรับราชการ

เมื่อผู้วิจัยถามคำถาม "ถ้ามีลูกฝาแฝดชายหญิง และลูกเรียนหนังสือเก่งทั้งคู่
ลูกอยากเรียนต่อ ม.๑ ถ้าสามารถส่งเรียนได้คนเดียว จะเลือกส่งลูกคนไหนเรียน"
นายมนัสตอบผู้วิจัยว่า ต้องส่งให้เรียนทั้งคู่ ถึงไม่มีเงินพ่อแม่ก็ต้องหามาให้จนได้ เห็นได้
ชัดว่า นายมนัส ได้ให้ในสิ่งที่ตนเองขาดในวัยเด็กแก่บุตร นายมนัสเป็นผู้คอยบอก เตือนให้บุตร
อ่านหนังสือเสมอ

เมื่อสอบถามพูดคุยถึงการใช้งานเด็กในครัวเรือน พบว่านายมนัสจะไม่ใช้เด็กชายมานพ
ให้ทำงานอะไรเลย งานในบ้านนั้นนางมณีทำเองหมด นายมนัสให้เหตุผลว่า เพราะเด็กชายมานพ
เป็นคนทำงานช้า แม้แต่ทำการบ้านส่งครูก็ยังไม่ค่อยจะทัน จึงให้เด็กชายมานพทำการบ้านและ
อ่านหนังสือเท่านั้น นอกจากช่วงปิดภาคเรียนจะอนุญาตให้ไปเลี้ยงวัว แต่ต้องเอาหนังสือไปอ่านด้วย

ในส่วนของเด็กชายมานพนั้น หลังจากผู้วิจัยพูดคุยซักถามหลายครั้ง พบว่า เป็นเด็กที่
ซ้าอึดอาด ทั้ง ๆ ที่เป็นเด็กมีสุขภาพสมบูรณ์ ตัวโต สูง ผิวพรรณดี ไม่ค่อยเจ็บป่วย สัมภาษณ์
ครูประจำชั้นเมื่อเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ให้ข้อมูลว่า เด็กชายมานพเป็นเด็กความประพฤติ
เรียบร้อย มีน้ำใจ ช่วยเหลืองานของครูดีมาก และไม่ยอมมีครูคนใดชอบใช้งานเด็กชายมานพนัก
เพราะทำงานช้ามาก ทำงานและการบ้านไม่เคยเสร็จเลย ผู้วิจัยถามต่อว่า "อาจารย์คิดว่า
เด็กชายมานพจะเรียนจบมัธยมได้ไหม " ครูประจำชั้นตอบว่าได้ แต่อาจจะช้าหน่อย ครูประจำชั้น
ลงความเห็นเห็นว่า เด็กชายมานพไม่ใช่เด็กโง่ ทำการบ้านถูกมากกว่าผิด แต่ต้องใช้เวลามาก ๆ

รายได้ทั้งปี	115,700	บาท
--------------	---------	-----

ค่าใช้จ่าย

ค่าเล่าเรียน	1,230	บาท
ค่าหนังสือเรียนและหนังสืออื่น	429	บาท
ค่าเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย	2,053	บาท
ค่าสมุด เครื่องเขียนและอุปกรณ์กีฬา	432	บาท
ค่าอาหารกลางวัน	2,400	บาท
ค่าพาหนะเดินทาง	1,600	บาท
ค่านันทนาการ	200	บาท
ค่าของใช้ส่วนตัว	-	บาท
รวม	8,344	บาท

ตัวอย่าง คนที่ 4

เด็กหญิงสมพร	อายุ 13 ปี ผลการดีมาก เรียนอยู่โรงเรียนมัธยมในอำเภอเมือง
บิดา	ระยะทางจากบ้านพักถึงโรงเรียน 20 กิโลเมตร เดินทางไป กลับ ทุกวัน
มารดา	นายชัย อายุ 50 ปี การศึกษา ป.4 อ่านออกเขียนได้ดี เคยเป็น กรรมการศึกษาของโรงเรียนในหมู่บ้าน ทำนา ทำไร่ ทำสวน เลี้ยงวัว
จำนวนบุตร	นางสุดใจ อายุ 47 ปี ไม่ได้เรียนหนังสือ ช่วยงานในไร่นาของครอบครัว ปกติจะเป็นคนไปเลี้ยงวัวที่มีถึง 63 ตัว
ฐานะ	7 คน เด็กหญิงสมพร เป็นบุตรคนสุดท้อง ดี ไปสัมภาษณ์รวม 5 ครั้ง

สภาพที่อยู่อาศัยของครอบครัวมั่นคงถาวรดี เป็นครอบครัวเกษตรกร ที่ปลูกพืชหลาย
อย่าง คือ ทำนา ทำไร่มันสำปะหลัง ไร่ข้าวโพดหวาน ทำสวน เลี้ยงวัว มีรถไถนาชนิดเดินตาม
มีเครื่องสูบน้ำ และมีรถบรรทุกเล็ก (อีแต่น) มีที่ทำกินเป็นของตนเอง ปลูกผักขาย มีเตงกวา
มะเขือ ถั่วฝักยาว ต้นหอม มีแรงงานในครอบครัวมาก ทุกคนขยันขันแข็ง บุตรคนที่ 1-4
แต่งงานแยกครอบครัวแล้ว แต่ก็ยังช่วยงานของพ่อแม่ เมื่อพ่อแม่ต้องการแรงงาน

นายชัยเป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ดีต่อการศึกษา เพราะเคยเป็นกรรมการศึกษาของโรงเรียน
ประถมศึกษาในหมู่บ้านมาหลายสมัย ปัจจุบันไม่เป็นแล้ว โดยบอกกับผู้วิจัยว่า อยากให้คนหนุ่ม
สาวในหมู่บ้านได้แสดงฝีมือกันบ้าง ถึงตนไม่ได้เป็นกรรมการศึกษาก็ให้ความร่วมมือแก่โรงเรียน
และต้องไปประชุมกรรมการศึกษาทุกครั้งอยู่แล้ว สนับสนุนให้ลูกเรียนหนังสือทุกคน แต่คนโต ๆ
ไม่เรียนและแม่ของเด็กคือ นางสุดใจ ไม่อยากให้ลูกเรียน เพราะในอดีต การคมนาคมของ
หมู่บ้านยังไม่สะดวก การไปมาลำบาก และไม่มีญาติพี่น้องพอที่จะไปอาศัยได้ ลูกคนเล็กคือ
เด็กหญิงสมพร เป็นคนรักเรียนจึงส่งให้เรียนต่อ เมื่อผู้วิจัยถามถึงอาชีพของเด็กหญิงสมพร
นายชัยตอบว่า อยากให้รับราชการ แต่ไม่อยากให้ไปไกลบ้าน และจะไม่ให้บุตรไปทำงาน
ไกลบ้าน ถึงจะไม่มีตำแหน่งงานใกล้ ๆ บ้านก็ตาม โดยบอกว่าตนลำบากเลี้ยงบุตรได้ โดยที่
บุตรไม่ต้องทำงานที่อื่น จากการสัมภาษณ์และพูดคุยหลายครั้ง นายชัยให้ทัศนคติว่า ชาวไร่ ชาวนา
ไม่อยากจะส่งลูกเรียนเพราะเด็กเรียนแล้วเลือกงาน คือ "หัวสูง" ไม่ยอมทำไร่ ทำนา และยัง
กล่าวว่า เรียนหนังสือแล้ว "เหยียบขี้ไก่ไม่ฝ่อ"

เมื่อผู้วิจัยถามถึงการใช้งานเด็กหญิงสมพร นายชัยตอบว่าทุกวันนี้ไม่ได้ให้ช่วยงานในไร่นา ถ้าไปทำงานในไร่นาต้องมีผู้ใหญ่ไปด้วย ยิ่งไปเลี้ยงวัวด้วยแล้วจะห้ามไม่ให้ไป เพราะเป็นห่วงกลัวจะเกิดอันตราย เนื่องจากเด็กหญิงสมพรเป็นผู้หญิง หน้าตาดี จัดได้ว่าสวย ทุกวันจะช่วยเหลืองานทำความสะอาดบ้าน และหุงหาอาหาร วันหยุดส่วนใหญ่จะซัก รีด เสื้อผ้า

เมื่อผู้วิจัยสอบถามว่า " ถ้ามีลูกฝาแฝดชายหญิง 1 คู่ ลูกเรียนหนังสือเก่งและอยากเรียนต่อชั้น ม.1 ถ้าสามารถส่งเรียนได้คนเดียว จะเลือกส่งลูกเพศใด" นายชัยตอบว่า ต้องส่งทั้งคู่ ถ้าไม่มีเงิน พ่อแม่ต้องพยายามหา และต้องหาจนได้

เด็กหญิงสมพร เป็นเด็กหญิงที่มีหน้าตาหมดจด กิริยามารยาทเรียบร้อย ยิ้มแย้มแจ่มใส เรียนหนังสือเก่ง ผลการเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้ระดับคะแนน 4 ทุกวิชา ปัจจุบันเป็นนักกีฬาออลเลยบอลของโรงเรียน เป็นนักกรีฑาวิ่งเร็ว กระโดดไกล และกระโดดสูง

รายได้ทั้งปี 129,400 บาท

ค่าใช้จ่าย

ค่าเล่าเรียน	720	บาท
ค่าหนังสือเรียนและหนังสืออื่น	525	บาท
ค่าเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย	2,052	บาท
ค่าสมุด เครื่องเขียนและอุปกรณ์กีฬา	413.5	บาท
ค่าอาหารกลางวัน	3,000	บาท
ค่าพาหนะเดินทาง	1,200	บาท
ค่านันทนาการ	270	บาท
ค่าของใช้ส่วนตัว	28	บาท
รวม	8,208.5	บาท

ตัวอย่างคนที่ 5

เด็กหญิงสุจิต	อายุ 13 ปี ผลการเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อยู่ในเกณฑ์ ดี กำลังศึกษาในชั้น ม.1 โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา ในตัวอำเภอเมือง ระยะทางจากบ้านถึงโรงเรียน 23 กิโลเมตร เดินทางไปกลับ
บิดา	นายบวร อายุ 40 ปี จบการศึกษาชั้น ป.4 อ่านออกเขียนได้คล่อง ทำนา ทำไร่ มีที่ดินเป็นของตนเอง มีรถไถรับจ้างไถไร่ มีรถกระบะ เพื่อติดตามรถไถ มีรถบรรทุกเล็ก (อีแต่น) ไว้ขนส่งผลผลิตในไร่และรับจ้าง ปีนี้ขายที่ดินที่ได้จากมรดกได้เงินกว่าหกล้านบาท
มารดา	นางสมใจ อายุ 37 ปี จบการศึกษาชั้น ป.4 อ่านออกเขียนได้พอสมควร ปกติอยู่บ้าน ขายขนม ของชำ มีบุตร 5 คน เด็กหญิงสุจิตเป็นบุตรคนที่ 4 พี่สาวคนโตแต่งงานแล้ว ปลูกบ้านอยู่ติดกับบ้านนายบวร ยังอาศัยรับประทานอาหารกับ พ่อ แม่ อยู่ รวมทั้งลูกเล็ก ๆ อีก 2 คน ด้วย พี่สาวอีก 2 คนทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมใกล้บ้าน น้องชายคนเล็กเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
ฐานะ	ดี ใช้การสัมภาษณ์ 5 ครั้ง

สภาพที่อยู่อาศัยของครอบครัวมั่นคงแข็งแรงดี มีบ้านของลูกสาวคนโตและลูกชายปลูกอยู่ใกล้ ลูกสาว ลูกชาย และหลานของนายบวร 2 คน อาศัยข้าวปลาอาหารจากบ้านนายบวร นายบวรแบ่งที่ดินให้ทำกิน แต่ยังไม่ได้ยกให้ นายบวรบอกว่าไม่ยากให้ลูกไปอยู่ที่อื่น จึงปลูกบ้านให้อยู่ใกล้ ๆ เป็นครอบครัวเกษตรกร ทำนาได้ข้าวไว้เก็บไว้กินในครอบครัว แต่ไม่พอเพราะเป็นครอบครัวใหญ่ ทำไร่มันสำปะหลัง ไร่ข้าวโพดหวาน ซึ่งเก็บผักขายเองโดยขายทั้งผักดิบและต้มขาย มีรถไถไถไร่ไถของตนเองและรับจ้างไถไร่ทั่ว ๆ ไป มีรถกระบะเอาไว้ติดตามรถไถ มีรถไถนาชนิดเดินตาม เครื่องสูบน้ำ และรถบรรทุกเล็ก (อีแต่น) มีรายได้จากการขายมันสำปะหลัง ซึ่งได้ผลผลิตมาก ข้าวโพด การรับจ้าง และนางสมใจขายขนมและของชำที่บ้าน

นายบวรเป็นผู้ที่เห็นความสำคัญของการศึกษา โดยเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า เสียขายที่ไม่ได้ส่งบุตรคนที่ 1-3 ให้ได้เรียนหนังสือ เพราะในสมัยนั้นยังยากจนอยู่ไม่มีที่ดินทำกิน ต้องหากินรับจ้างไปวัน ๆ เมื่อประมาณ 8 ปีนี้ บิดามารดาของนายบวรจึงได้แบ่งมรดกเป็นที่ดินให้ทำกิน เมื่อมีที่ดินที่ได้รับมรดกมา 25 ไร่ จึงมีเงินซื้อที่ดินที่อื่นที่ดีกว่าเดิมเพิ่มขึ้นจนถึงปัจจุบัน และได้ขายที่ดินที่บิดามารดาขายให้ไป 18 ไร่ เพราะทำกินไม่ได้ แต่ได้ราคาดี ได้เงิน 6 ล้านบาทบาทสำหรับเด็กหญิงสุจิตนั้น นายบวรกล่าวว่า ในบรรดาลูกทั้งหมดนั้น เป็นคนที่เรียนอ่อนกว่าพี่น้องทั้งหมด แต่โชคดีที่พ่อแม่มีเงินจึงให้เรียนต่อและจะสนับสนุนให้เรียนสูงที่สุดเท่าที่จะทำได้ รวมทั้งลูกชายคนเล็ก ซึ่งกำลังเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ด้วย นายบวรแสดงความกังวลกับผู้วิจัยเกรงว่าบุตรชายคนเล็กจะไม่ยอมเรียนหนังสือ อยากไปอยู่กับบรรพบุรุษและยังกลัวด้วยว่าบุตรชายคนเล็กเป็นลูกชายคนเดียว อยากให้ได้เรียนหนังสือ แต่ไม่ยอมเรียน เพราะแม่คือนางสมใจเลี้ยงลูกตามใจ ตนไม่มีเวลาดูแลลูกเพราะวัน ๆ ต้องทำมาหากิน สำหรับเด็กหญิงสุจิตนั้น นายบวรกล่าวว่าไม่ค่อยหนักใจ เพราะขยันเรียนหนังสือดี เมื่อผู้วิจัยถามว่าอยากให้เด็กหญิงสุจิตทำงานอะไร นายบวรบอกว่าต้องการให้รับราชการ เป็นพยาบาล หรือครู ถ้าไม่สามารถเป็นพยาบาล หรือเป็นครูได้จะทำอะไรก็ได้ขอให้รับราชการแต่จะต้องอยู่กับพ่อแม่ ไม่ให้ไปทำงานที่อื่น

เมื่อผู้วิจัยตั้งคำถาม "ถ้ามีลูกฝาแฝดชายหญิง 1 คู่ เรียนหนังสือเก่งทั้งคู่ ลูกอยากเรียนต่อ ม.1 แต่สามารถส่งเรียนได้คนเดียว จะเลือกส่งลูกชายหรือลูกหญิง" นายบวรตอบว่าต้องส่งเรียนทั้งคู่ ถึงไม่มีเงินก็ต้องหาจนได้ เพราะเลี้ยงมาคู่กันจะให้คนใดคนหนึ่งเรียนไม่ได้ อีกคนหนึ่งก็ต้องเสียใจ

เมื่อสังเกตและสัมภาษณ์เกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็กในครัวเรือน นายบวรนางสมใจกล่าวว่าไม่เคยใช้ลูกให้ทำงาน ส่วนใหญ่งานในบ้านนางสมใจจะทำเองทั้งหมด รวมทั้งชายของด้วยงานในไร่นานั้น นายบวรจะกับลูกชายช่วยกันทำ ถ้าแรงงานไม่พอก็จะจ้างแรงงานมาเพิ่ม เมื่อผู้วิจัยไปพบและขอสัมภาษณ์ครั้งสุดท้ายซึ่งตรงกับวันอาทิตย์ พบนางสมใจทำอาหารเช้าเสร็จแล้วกำลังซักเสื้อผ้าซึ่งมีของคนที่ครอบครัว ผู้วิจัยถามถึงเด็ก ๆ นางสมใจบอกว่ายังไม่ตื่น ผู้วิจัยดูนาฬิกาปรากฏว่าเป็นเวลา 9.00 น. เมื่อพูดคุยกู้ถามได้ความว่านายบวรไปทำงานแล้ว ส่วนลูก ๆ ดูรายการโทรทัศน์จบแล้วก็ดูภาพยนตร์วีดีโอต่อ จนถึง 3.00 น. จึงได้นอนปกติวันธรรมดาครอบครัวก็ดูรายการโทรทัศน์จนจบรายการทุกคืน เมื่อผู้วิจัยถามว่าเด็กหญิงสุจิตตื่นไปโรงเรียนทันหรือไม่ นางสมใจตอบว่าต้องปลุกทุก ๆ วัน

ผู้วิจัยได้พูดคุยซักถามเด็กหญิงสุจิต พบว่ามีความรู้รอบตัวในเชิงวิชาการ น้อยมาก เช่น ในการสนทนาครั้งหนึ่ง เด็กหญิงสุจิตกำลังดูโทรทัศน์และเปลี่ยนช่องหาละครหรือภาพยนตร์ ขณะเปลี่ยนช่องนั้นมีภาพยนตร์สารคดีเกี่ยวกับการฝึกปลาโลมา ผู้วิจัยถามเด็กหญิงสุจิตว่ารู้หรือไม่ว่า ปลาโลมาออกลูกเป็นอะไร เลี้ยงลูกด้วยอะไร เด็กหญิงสุจิตตอบไม่ได้ ครั้งหนึ่งเด็กหญิงสุจิตกำลังรับประทานมะขามจิ้มกับพริกเกลืออยู่ และเชิญชวนผู้วิจัยให้ร่วมรับประทานด้วย ผู้วิจัยร่วมรับประทานด้วย แล้วถามว่ามะขามเป็นพืชใบเลี้ยงเดี่ยวหรือใบเลี้ยงคู่ เด็กหญิงสุจิตตอบว่า ใบเลี้ยงคู่ ผู้วิจัยถามต่อไปว่าดูที่ไหนจึงทราบว่า เป็นใบเลี้ยงคู่ เด็กหญิงสุจิตตอบว่า ดูที่ใบ พร้อมทั้งชี้ให้ผู้วิจัยดูใบมะขาม นอกจากนั้นเรื่องอื่น ๆ เด็กหญิงสุจิตตอบไม่ได้ แต่มีความรู้ในเรื่อง นวนิยายในภาพยนตร์ และละครโทรทัศน์ทุกเรื่อง ดาราทุกคนเด็กหญิงสุจิตจะรู้จักและรู้เกร็ดชีวิต ของดาราเหล่านั้นด้วยว่ามีคู่รักหรือยัง คู่รักเป็นใครอยู่ไหน เด็กหญิงสุจิตดูรายการโทรทัศน์ เฉพาะรายการบันเทิงเท่านั้นไม่เคยดูข่าวหรือสารคดีเลย เมื่อถึงเวลารายการข่าวจะปิดโทรทัศน์ทันที เมื่อสอบถามถึงงานอาชีพในอนาคต เด็กหญิงสุจิตบอกผู้วิจัยว่า ไม่ทราบว่าโตขึ้นจะทำอะไร และยังไม่คิดว่าอยากจะเป็นอะไร

ครอบครัวนี้ บิดามารดาชอบซื้อหวยใต้ดิน ทุกงวดไม่เคยเว้น จะต้องซื้อหวยใต้ดิน ประมาณ 300-500 บาท เคยซื้อหวยมากที่สุด 12,000 บาท เคยถูกรางวัลมากที่สุด 100 บาท ได้เงิน 40,000 บาท

รายได้ทั้งปี	6,981,500	บาท
--------------	-----------	-----

ค่าใช้จ่าย

ค่าเล่าเรียน	910	บาท
ค่าหนังสือเรียนและหนังสืออื่น	608	บาท
ค่าเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย	4,705	บาท
ค่าสมุด เครื่องเขียนและอุปกรณ์กีฬา	443.50	บาท
ค่าอาหารกลางวัน	5,000	บาท
ค่าพาหนะเดินทาง	960	บาท
ค่านันทนาการ	800	บาท
ค่าของใช้ส่วนตัว	53	บาท
รวม	13,479	บาท

ประพจน์ของเด็กชายสมาน ครูทุกคนที่โรงเรียนจำเด็กชายสมานได้และพูดตรงกันว่าเด็กมีนิสัย เกเร ก้าวร้าว มักทะเลาะวิวาทชกต่อยกับเพื่อน ๆ เสมอ อาจารย์ใหญ่เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า เมื่อเด็กชายสมานเรียนอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นั้น โรงเรียนจัดกีฬาสัมพันธ์กลุ่มหนุ่มสาวขึ้น มีกลุ่มคนหนุ่มมาซ้อมฟุตบอลที่โรงเรียน วันหนึ่งเด็กชายสมานนำฟุตบอลของโรงเรียนลงไปเล่น โดยไม่ได้ขออนุญาตและไม่ใช้ชั่วโมงพลศึกษา แต่เป็นเวลาพักให้เด็ก ๆ เข้าห้องน้ำและเปลี่ยน อิริยาบถในเวลา 15.00 น. เป็นเวลา 10 นาที ซึ่งเวลานี้ทางโรงเรียนไม่อนุญาตให้นักเรียน ไปเล่น เพราะมีชั่วโมงเรียนอีก แต่เด็กชายสมานก็แอบเข้าไปเอาฟุตบอลในตู้เหล็กที่ห้องพักครู ซึ่งปกติไม่ได้ใส่กุญแจตู้ นำลงไปเล่น กลุ่มเด็กหนุ่มที่มาซ้อมฟุตบอลคิดว่าเป็นฟุตบอลของพวกเขา จึงไปเตะฟุตบอลด้วย ปรากฏว่าเด็กชายสมานโกรธมากและด่าว่าเด็กหนุ่มเหล่านั้นอย่างหยาบคาย ไม่ให้เตะบอลที่ตนนำมา พร้อมทั้งด่าพ่อล่อแม่ด้วย ทำให้เด็กหนุ่มเหล่านั้นโกรธและบอกไม่ให้นักชายสมานด่าพ่อด่าแม่ เด็กชายสมานจึงใช้ก้อนหินขว้างถูกเด็กหนุ่มคนหนึ่ง เด็กหนุ่มกลุ่มนั้น จึงช่วยกันจับตัวมาให้อาจารย์ใหญ่ อาจารย์ใหญ่จึงไล่เกลี้ยไม่ให้เด็กหนุ่มเอาเรื่องกับเด็กชายสมาน พร้อมทั้งเรียกผู้ปกครองมาพบและรายงานความประพจน์ของเด็ก มารดาของเด็กคือ นางสมร เป็นผู้ไปพบอาจารย์ใหญ่ อาจารย์ใหญ่ทำโทษโดยการตี 3 ที หลังจากปล่อยเข้าห้องเรียน แล้ว เพื่อน ๆ นักเรียน ป.6 มารายงานอาจารย์ใหญ่ว่า เด็กชายสมานกล่าวคำอาฆาต อาจารย์ใหญ่ไว้ว่าถ้าโตขึ้นจะมาเตะอาจารย์ใหญ่

หลังจากผู้วิจัยไปสัมภาษณ์หลายครั้ง รวมทั้งสังเกตพฤติกรรมของเด็กชายสมานแล้ว พบว่า บิดามารดาของเด็กชายสมานมีความต้องการใช้แรงงาน เด็กชายสมานมากกว่าเหตุอื่น เมื่อใดที่บิดา คือนายบุญชู ต้องนำคนงานไปทางไรจะต้องนำเด็กชายสมานไปด้วยแทบทุกครั้ง แม้แต่เมื่อครั้งที่ยังเรียนอยู่ในโรงเรียนก็ขาดเรียนบ่อย เพราะนายบุญชุนางสมร ให้ไปไร่ด้วย นางสมรเล่าว่าถ้าไปทางไรของตัวเอง เมื่อพาคนงานไปถึงแล้ว นายบุญชูจะนำรถไปรับจ้าง ที่อื่น ให้นางสมรและเด็กชายสมานดูแล ครั้งหนึ่งผู้วิจัยไปสังเกตพฤติกรรมที่บ้านของเด็กชายสมาน ในตอนเช้าเวลา 7.30 น. พบว่ากำลังเตรียมตัวไปทางไรให้แก่เพื่อนบ้าน โดยนายบุญชูเป็นผู้ขับรถไปส่งคนงาน ขณะนั้นมีคนงานชายหญิงส่วนใหญ่อยู่ในวัยคะนอง อยู่บนรถประมาณ 20 คน อีกส่วนหนึ่งอยู่ข้างล่าง คนงานที่อยู่บนรถร้องเพลงกระหึบเท้าและตบหลังคารถเป็นจังหวะ เด็กชายสมานตะโกนบอกคนงานไม่ให้กระหึบรถและไม่ให้ตบหลังคารถ 2-3 ครั้ง แต่คนงานไม่หยุดและยังให้อาเด็กชายสมานอีกด้วย เด็กชายสมานโกรธจัด คว่าก่อนดินที่อยู่ใกล้มือได้ข้างขึ้นไปกลางกลุ่มคนงานบนรถพร้อมทั้งตะโกนว่า "ใครไม่พอใจไม่ต้องขึ้นรถถู ลงมาให้หมดถูจะให้

พวกมึงเดินไปเอง รถของกู กูไม่ให้ขึ้น" คนงานทุกคนเจียบกริบทันที โชคดีที่ก่อนวันที่เด็กชายสมานขวางขึ้นไปเป็นดินร่วน จึงไม่มีใครบาดเจ็บ ขณะนั้นนายบุญชู นางสมรก็อยู่ในเหตุการณ์ด้วย แต่ไม่ได้ดูว่าเด็กชายสมานแต่อย่างใด ผู้วิจัยได้ไปสังเกตและสัมภาษณ์ขณะที่นางสมรดูและคนงานทำงานอยู่ในไร่ พบว่านางสมรนำเด็กชายสมานไปด้วย เด็กชายสมานไม่ได้ทำงาน แต่มีหนังสือติดไปด้วย เที่ยวยิ่งสัตว์ ยิงลูกไม้เล่น ถ้ามีคนงานหยุดคุยกัน เด็กชายสมานจะใช้หนังสือตีกยันทันที คนงานถางไร่บ่นกับผู้วิจัยว่า "เพราะเงินตัวเดียวทำให้ต้องทน" นางสมรก็ไม่ได้ดูว่าบุตรแต่อย่างใด นางสมรจะเดินไปสำรวจหาไม้ แล้วมาวานคนงานให้ไปแบกมากองไว้รอนายบวรนำรถมารับนำไปเผาถ่าน

เมื่อผู้วิจัยตั้งคำถามว่า "ถ้ามีลูกฝาแฝดชายหญิง 1 คู่ ทั้งคู่เรียนหนังสือเก่ง อยากเรียนต่อ ม.1 ถ้าสามารถส่งเสียให้เรียนได้เพียงคนเดียวจะเลือกส่งลูกเพศใดเรียน" นางสมรตอบว่าไม่ให้เรียนทั้งคู่ ให้ช่วยกันทำมาหากินดีกว่า

นายบุญชูและนางสมรชอบซื้อหวยใต้ดิน แต่ละงวดจะซื้อหวยประมาณ 400-1,500 บาท เป็นประจำ นายบุญชูเล่าว่าเคยซื้อหวยใต้ดินถึง 25,000 บาท เมื่อผู้วิจัยถามว่าเคยซื้อถูกบ้างหรือไม่ นายบุญชูตอบว่า เคยถูกมากที่สุด 400 บาท ได้เงิน 26,000 บาท ส่วนการพนันอื่น ๆ นั้นไม่เล่น ตีมเหล้าบ้างเมื่อมีงานเลี้ยงสังสรรค์

รายได้ทั้งปี

5,724,700

บาท

ค่าใช้จ่าย

ค่าเล่าเรียน	3,500	บาท
ค่าหนังสือเรียนและหนังสืออื่น	950	บาท
ค่าเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย	3,600	บาท
ค่าสมุด เครื่องเขียนและอุปกรณ์กีฬา	1,410	บาท
ค่าอาหารกลางวัน	3,000	บาท
ค่าพาหนะเดินทาง	800	บาท
ค่านันทนาการ	200	บาท
ค่าของใช้ส่วนตัว	50	บาท
รวม	13,510	บาท

ตัวอย่าง คนที่ 7

เด็กชายวินัย	อายุ 14 ปี ผลการเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พอใช้ ไม่ได้เรียนต่อ เป็นโรคมะเร็งในเม็ดเลือดชนิดที่เรียกว่า "ฮีโมฟีเลีย"
บิดา	นายสมคิด อายุ 38 ปี จบการศึกษาชั้น ม.ศ.3 อ่านออกเขียนได้ดี ปัจจุบันมีหุ้นส่วนคอกม้าแข่ง ดูแลและเลี้ยงม้าแข่ง
มารดา	นางสุนน อายุ 34 ปี จบการศึกษาชั้น ป.4 ขายอาหารและเครื่องดื่มที่สนามม้า อ่านออกเขียนได้ดี
ฐานะ	จำนวนบุตร 3 คน เป็นชายทั้งหมด เด็กชายวินัยเป็นบุตรคนโต ดี สัมภาษณ์ 7 ครั้ง

สภาพที่อยู่อาศัยอยู่ในสภาพดี และกำลังปรับปรุงบ้าน เพราะย้ายมาอยู่ที่หมู่บ้านนี้ได้เพียง 2 ปี เมื่อก่อนอาศัยอยู่ในตัวเมือง แต่เด็กชายวินัยและลูกคนที่ 2 ซึ่งป่วยด้วยโรคฮีโมฟีเลียป่วยบ่อย แพทย์แนะนำให้ไปอยู่ในที่ที่มีอากาศดี จึงมาซื้อที่ดินในหมู่บ้านนี้ประมาณ 5 ไร่ ปลูกบ้านอยู่ ลูก ๆ มีสุขภาพดีขึ้น ไม่ป่วยบ่อย สามัคคีคือ นายสมคิดต้องเดินทางไปทำงานในเมืองทุกวัน และนางสุนนเองเมื่อถึงวันเสาร์ที่มีการแข่งม้าที่สนามจังหวัด ก็จะออกไปขายอาหารพวกเครื่องดื่ม เหล้า หมูสะเต๊ะ ลูกชิ้นบั้งที่สนามม้า นายสมคิดมีหุ้นส่วนอยู่กับคอกม้าคอกหนึ่ง และมีม้าพันธุ์ดี เป็นของตัวเอง 2 ตัว ถ้าม้าได้ลงแข่งก็จะได้รางวัล บางสัปดาห์จะนำมาลงไปแข่งที่กรุงเทพด้วย นายสมคิดอยู่ในวงการม้าแข่งมาตั้งแต่เล็ก จึงรู้กำลังม้าแต่ละตัว แต่ละคอกตามสายพันธุ์เป็นอย่างดี เมื่อมีการแข่งม้าก็สามารถคาดการณ์ได้ถูกว่าม้าตัวใดจะชนะ นายสมคิดกล่าวกับผู้วิจัยว่าถ้าผู้ขี่ม้าไม่ดึงม้าไว้ ตนเองไม่เคยคาดคิดเลยว่าม้าตัวไหนจะชนะที่ 1 ดังนั้นนายสมคิดจึงลงพนันม้าด้วยทุกครั้ง การลงพนันของนายสมคิดจึงได้มากกว่าเสีย นอกจากนั้นรายได้ของครอบครัวยังได้มาจากน้องชายนางสุนนที่ทำงานอยู่ในประเทศตะวันออกกลาง โดยส่งเงินมาให้เดือนละ 100 เหรียญสหรัฐ นางสุนนเล่าว่าน้องชายคนนี้นางสุนนเป็นคนส่งให้เรียนหนังสือจนจบ ปวช. โดยตนเองเสียสละไม่เรียนหนังสือ มาขายของแล้วส่งน้องเรียน น้องชายสงสารที่เห็นว่าพี่สาวมีลูกที่ป่วยถึง 2 คน กลัวว่าการเงินครอบครัวของพี่สาวจะติดขัด จึงส่งเงินมาให้ทุกเดือน เงินจำนวนนี้นางสุนนฝากธนาคารไว้ให้ลูก ๆ ได้หลายปีแล้ว น้องชายนายสุนนจะมาเยี่ยมบ้านปีละครั้ง ทุกครั้งที่กลับมาจะซื้อข้าวของเครื่องใช้มาให้มากมาย ผู้วิจัยถามว่าเคยถอนเงินจำนวนนี้มาใช้บ้างหรือไม่ นางสุนนตอบว่าเคยถอนเงินมารักษาลูก 2 ครั้ง ครั้งแรก

ลูกชายคนที่ 2 ถูกเพื่อนที่โรงเรียนใช้ยางรัดของยิงถูกตาซ้ายทำให้หกล้ม ปรากฏว่าต้องเข้าโรงพยาบาลมีเลือดคั่งในตามาก และหัวเข่าข้างซ้ายเจ็บวม นายแพทย์แจ้งว่าจะตัดขา นางสุนนไม่ยอมให้นายแพทย์ตัดขาลูก เพราะกลัวว่าลูกจะเป็นเด็กพิการ จึงนำตัวเข้ากรุงเทพรักษาเป็นเวลากว่า 7 เดือน จึงกลับบ้านได้หมดเงินไปมาก ครั้งที่ 2 นั้น เด็กชายวินัยประสบอุบัติเหตุได้รับบาดเจ็บ เลือดไหลไม่หยุด ต้องถ่ายเลือดและนอนโรงพยาบาลถึง 3 เดือน ผู้วิจัยพบว่า สองสามีภรรยามีความทุกข์เกี่ยวกับความเจ็บป่วยที่รักษาไม่ได้ของบุตรมาก ส่วนบุตรคนที่ 3 ขณะนี้อายุ 5 ขวบ ยังไม่แสดงอาการของโรคฮีโมฟีเลีย

สองสามีภรรยามีความคิดเห็นว่าการศึกษาคือเป็นสิ่งสำคัญมาก โดยยกตัวอย่างน้องชายของนางสุนนที่ทำงานอยู่ที่ชาอูดิอาระเบียว่า ถ้าไม่ได้เรียนหนังสือก็คงเป็นกรรมกรทำงานหนัก เงินเดือนน้อย แต่ได้เรียนจึงได้ทำงานในตำแหน่งดีและเงินเดือนสูง ทั้งคู่อยากให้เด็กชายวินัยเรียนต่อมาก แต่เพื่อรักษาชีวิตของลูกให้ยืนยาวขึ้น จึงจำเป็นต้องให้อยู่บ้านเฉย ๆ รวมทั้งลูกคนที่ 2 เมื่อเรียนอยู่ชั้นประถมปีที่ 5 หกล้ม ต้องหยุดเรียน 1 ปี เมื่อเปิดเรียนปีนี้ ให้ไปโรงเรียนได้ 2 เดือนก็ทะเลาะกับเพื่อนนักเรียนที่เป็นญาติกันและถูกตีด้วยไม้บรรทัดเหล็กต้องเข้าโรงพยาบาล จึงจำเป็นต้องให้ออกจากโรงเรียน โดยไปทำเรื่องขอยกเว้นกับอาจารย์ใหญ่ มีใบรับรองของแพทย์ประกอบด้วย เมื่อถามถึงความต้องการให้เด็กชายวินัยประกอบอาชีพอะไร นายสมคิดและนางสุนน มีกิริยาที่แสดงอาการสิ้นหวังและตอบว่า ไม่ทราบว่าจะให้ทำอาชีพอะไร และกล่าวว่าลูกทั้ง 2 คนคงอยู่กับตนได้ไม่นานนักก็ต้องจากกัน (ตาย) สำหรับเด็กชายวินัยนั้น เมื่อผู้วิจัยสนทนาด้วย พบว่า เด็กชายวินัยอยากเรียนต่อชั้น ม.1 มาก แต่พ่อกับแม่เป็นห่วงไม่ยอมให้ไปเรียนกลัวจะเกิดอุบัติเหตุ ในขณะที่อยู่โรงเรียนแล้วแก้ไขไม่ทัน พร้อมทั้งเล่าว่า เมื่อเรียนอยู่โรงเรียนประถมศึกษาชั้นนั้น คุณครูทุกคนห้ามไม่ให้เล่นพละเลย ลูกเลือกไม่ได้ฝึกได้แต่เรียนในชั้นเรียนเท่านั้น เวลาที่เพื่อนเล่นกีฬาและฝึกลูกเสือสนุกสนานแล้วอยากลงไปเล่นด้วย

เมื่อผู้วิจัยตั้งคำถาม "ถ้ามีลูกฝาแฝดชายหญิง 1 คู่ เด็กเรียนดีทั้งคู่และอยากเรียนต่อชั้น ม.1 แต่มีความสามารถส่งเสียให้เรียนหนังสือได้คนเดียว จะเลือกส่งลูกคนไหน ทั้งนายสมคิดและนางสุนนตอบว่า ถ้าเด็กแข็งแรงดีก็จะส่งให้เรียนทั้งสองคนให้ได้

เมื่อผู้วิจัยถามถึงการใช้จ่ายเงินของเด็กชายวินัย ทั้งนายสมคิดและนางสุนันท์ซึ่งงานเด็กชายวินัยเฉพาะงานเบา ๆ เท่านั้น เช่น กวาด ถู บ้าน งานนอกนั้นนางสุนันท์ทำเองหมด เมื่อสอบถามจากเพื่อนบ้านให้ข้อมูลตรงกันว่า เด็ก ๆ บ้านนี้ จะถูกห้ามไม่ให้ทำงาน เพราะกลัวเกิดอันตรายทางบ้านจะต้องเตรียมพร้อมอยู่เสมอในเรื่องการนำลูกไปโรงพยาบาล เพื่อนบ้านเล่าด้วยความสงสารว่า ไม่ว่าเด็กจะป่วยมากหรือน้อย แม้แต่เมดกั๊กก็ต้องนำไปโรงพยาบาล รกยะบะของครอบครัวที่ชื่อไว้นั้น ต้องตรวจสภาพให้ติดตลอดเวลาและไม่ทำงานเลย มีไว้ทำงานเพื่อนำลูกไปโรงพยาบาล นายสมคิดไปทำงานที่คอกม้าจะใช้รถจักรยานยนต์ ทั้งรกยะบะไว้บ้าน นางสุนันท์ต้องอยู่บ้านตลอดเวลา เมื่อนางสุนันท์ไปขายอาหารที่สนามม้า น้องชายน้องสาวของนางสุนันท์จะมาดูแลเด็ก ๆ แทน เพื่อนบ้านเล่าว่า รายจ่ายของครอบครัวส่วนมากหมดไปกับค่ารักษาพยาบาลลูกสองสามีภรรยาเป็นคนประหยัดการใช้จ่ายไม่ซื้อของฟุ่มเฟือย จึงสามารถอยู่ได้อย่างไม่ขัดสนเงินทอง

รายได้ทั้งปี	355,400	บาท
--------------	---------	-----

ค่าใช้จ่าย

ค่าเล่าเรียน	2,500	บาท
ค่าหนังสือเรียนและหนังสืออื่น	750	บาท
ค่าเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย	1,870	บาท
ค่าสมุด เครื่องเขียนและอุปกรณ์กีฬา	2,100	บาท
ค่าอาหารกลางวัน	2,000	บาท
ค่าพาหนะเดินทาง	2,000	บาท
ค่านันทนาการ	500	บาท
ค่าของใช้ส่วนตัว	150	บาท
รวม	11,960	บาท

ตัวอย่าง คนที่ 8

เด็กหญิงมานี	อายุ 13 ปี ผลการเรียนพอใช้ ไม่ได้เรียนต่อ
บิดา	นายทรัพย์ เสียชีวิตแล้ว การศึกษาจบ ป.4
มารดา	นางชูใจ อายุ 45 ปี เรียนไม่จบ ป.4 ไม่ทราบแน่ชัดว่าเรียนชั้นใด อ่านและเขียนไม่ได้ เขียนชื่อตัวเองไม่ได้ ทำไร ทำนา รับจ้าง
จำนวนบุตร	6 คน เด็กหญิงมานี เป็นคนที่ 5 พี่ทุกคนไม่ได้เรียนต่อมัธยม บางคน ไม่จบ ป.4 บางคนไม่จบ ป.6
ฐานะ	ดี สัมภาษณ์ 6 ครั้ง

สภาพที่อยู่อาศัยของครอบครัวมั่นคงถาวร ใต้ถุนบ้านใช้เป็นคอกวัว มีวัว 35 ตัว เป็นครอบครัวที่มีนา มีไร่มันสำปะหลัง ทำไร่น้ำชาโพด เป็นเจ้าของที่ดินทำกิน มีรถบรรทุก 6 ล้อ รถไถนาชนิดเดินตาม เครื่องสูบน้ำและรถบรรทุกเล็ก (อีแต่น) ไว้รับจ้าง นอกจากนี้ยังเผาถ่านเอาไว้ใช้ในครัวเรือนและขายเป็นบางส่วนด้วย นายทรัพย์เสียชีวิตไปประมาณ 4 ปี โดยถูกลอบยิงเพราะไปตัดไม้ที่ดินของผู้อื่น ซึ่งนางชูใจ กล่าวว่า รู้ว่าใครเป็นผู้ยิงแต่ไม่ยอมเอาเรื่อง เพื่อนบ้านเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า นายทรัพย์ไปขโมยตัดไม้ในที่ของผู้อื่นเสมนำมาเผาถ่านขายได้เงินเป็นจำนวนมากจนร่ำรวย เคยมีเจ้าของที่มาเตือนแต่นายทรัพย์ไม่เชื่อ ในที่สุดก็ถูกลอบยิง เมื่อมีชีวิตอยู่ นายทรัพย์ มักจะพาบุตรคนที่ 2 ซึ่งเป็นชายไปด้วยเสมอ ในวันที่ถูกลอบยิง บุตรชายก็อยู่ด้วยและเป็นผู้วิ่งมาบอกทางบ้าน ปัจจุบันบุตรชายคนนี้มีพฤติกรรมล่องไปทางทุจริต ชาวบ้านมักไม่ไว้ใจให้ลูกหลานคบหาด้วย ปัจจุบันถูกแจ้งข้อหาลักทรัพย์ (จักรยานยนต์) โดยตำรวจพบของกลางที่บ้านนางชูใจ ขณะนี้คดีอยู่ในชั้นศาล เมื่อปลายปีที่แล้วนางชูใจ ได้ขายที่ดินมรดกไปจำนวนหนึ่ง เห็นว่าได้ราคาดีจึงรีบขายแต่ปรากฏว่า ผู้ที่ซื้อไปนำไปขายต่อได้กำไรถึง 10 เท่าตัว ถึงแม้นางชูใจจะมีฐานะดีแต่ชีวิตความเป็นอยู่ของเด็กหญิงมานี และพี่น้องก็ยังไม่ดีเท่าที่ควร เด็กหญิงมานีผอมเกร็ง เสื้อผ้าสกปรก และเป็นโรคผิวหนัง ส่วนน้องซึ่งกำลังเรียนชั้น ป.4 นั้น อยู่ในภาวะทุพโภชนาการ ผู้วิจัยได้ตามสัมภาษณ์ครูประจำชั้นเด็กหญิงมานีแล้วว่า ประวัติการเรียน ของเด็กในครอบครัวนี้คือ เรียนอ่อน ขาดเรียนบ่อย เด็กหญิงมานี เมื่อเรียนชั้น ป.4 - ป.5 - ป.6 ขาดเรียนบ่อยมาก เมื่อเรียนชั้น ป.4 ขาดเรียน 68 วัน ชั้น ป.5 ขาด 72 วัน ชั้น ป.6 ขาด 51 วัน ถ้าประเมินผลกันตามเกณฑ์จริง ๆ แล้ว จะไม่ได้เลื่อนชั้นเลย มีอยู่บ่อยครั้งที่นางชูใจมาตามเด็กหญิงมานีที่โรงเรียนเพื่อให้ไปเลี้ยงวัว เด็กหญิง

มานีและน้อง ไม่เคยมีอุปกรณ์ในการเรียนครบเลย แม้แต่เสื้อผ้า ทางโรงเรียนก็ต้องแจก เพราะความเวทนาสงสารเด็ก ทั้ง ๆ ที่พ่อแม่ร่ำรวย รวมทั้งอาหารกลางวัน ครูต้องให้เปล่า บ่อย ๆ ด้วย ผู้วิจัยสังเกตพบว่า นางซูใจให้ความสำคัญแก่ลูกคนโต ๆ ที่กำลังเป็นหนุ่มเป็นสาว โดยให้ซื้อเสื้อผ้าดี ๆ มีเครื่องประดับ มีรถจักรยานยนต์ให้ใช้ แต่บุตรคนที่ยังเล็กนั้น นางซูใจไม่ค่อยสนใจ ผู้วิจัยซักถามว่าทำไมไม่ให้บุตรซึ่งโตแล้วไปเลี้ยงวัว แต่กลับให้บุตรคนที่ยังเล็ก ชาติโรงเรียนไปเลี้ยงวัว นางซูใจตอบผู้วิจัยว่า บุตรเหล่านั้นเป็นหนุ่มเป็นสาวแล้ว เกรงว่าจะอายุชาวบ้านและเป็นสาเหตุให้ไม่มีคนดี ๆ มารักใคร่ชอบพอ ลูก ๆ ของนางซูใจปกติไม่ยอมทำงานหนักเลยจะทำเฉพาะชักรับคนงานหรืองานซื้อของ ซื่ออุปกรณ์ในการซ่อมแซมสิ่งของในบ้าน เท่านั้น แรงงานส่วนใหญ่จะจ้างคนงาน โดยเฉพาะบุตรสาว ซึ่งโตเป็นสาวแล้ว จะไม่ทำงาน นอกบ้านเลย ทุกคนแต่งตัวสวยอยู่บ้าน ประดับกายด้วยสร้อย แหวน กำไล ต่างหู ที่ทำด้วยทองคำ

ความรู้และภาพพจน์เกี่ยวกับการศึกษาของนางซูใจรางเลือนและสับสนมาก ผู้วิจัยถามถึงผลการเรียนของเด็กหญิงมานี นางซูใจไม่ทราบว่าเด็กหญิงมานีสอบได้ที่เท่าไร และได้คะแนนเท่าไร รู้เพียงแต่ว่าลูกจบ ป.6 เมื่อผู้วิจัยถามว่า ลูกสาวคนเล็กเรียนอยู่ชั้นอะไร นางซูใจต้องหันไปถามเด็กหญิงมานีว่าน้องเรียนชั้นอะไร ผู้วิจัยถามว่าเคยไปประชุมผู้ปกครองที่โรงเรียนบ้างหรือไม่ นางซูใจตอบผู้วิจัยว่า เคยมีหนังสือเชิญประชุมหลายครั้ง เมื่อมีหนังสือมาตนจะให้บุตรอ่านให้ฟัง แต่เคยไปประชุมหนึ่งเดียว แล้วไม่เคยไปอีกเลยและยังกล่าวว่าที่ประชุมพูดกันแต่เรื่อง "ไม่เป็นเรื่อง" และตนเองไม่รู้เรื่อง จากการสนทนาและสังเกตหลายครั้ง พบว่านางซูใจขาดความสนใจและไม่ให้ความสำคัญแก่การศึกษาของบุตรเลย เมื่อผู้วิจัยถามถึงงานอาชีพในอนาคตของเด็กหญิงมานี นางซูใจตอบผู้วิจัยว่า พ่อแม่เป็นชาวนา ชาวนา ลูกก็ต้องเป็นชาวนา ชาวนา

เมื่อผู้วิจัยตั้งคำถามว่า "ถ้ามีลูกฝาแฝดชายหญิง 1 คู่ เด็กทั้งคู่เรียนหนังสือเก่ง และอยากเรียนต่อ ม.1 จะส่งลูกคนใดเรียน" นางซูใจตอบผู้วิจัยว่าไม่ให้เรียนทั้งคู่ ให้ช่วยทำไร่นาดีกว่า ผู้วิจัยถามซ้ำว่า ชอบให้บุตรชายหรือบุตรสาวเรียน นางซูใจยังคงตอบว่าไม่ให้เรียน ให้ช่วยทำงานหาเงินดีกว่า

เด็กหญิงมานี เป็นเด็กตัวเล็ก ผอมเกร็ง เลือผ้าที่สวมสกปรกและมีกลิ่นเหม็น เป็น
 เหาและเป็นกลากเกลื้อนที่ผิวหนัง เด็กหญิงมานีจะไปเลี้ยงวัวทุกวัน โดยห่อข้าวไปรับประทาน
 กลางวัน มานาน้ำดื่มไปด้วย ให้เหตุผลว่าขี้เกียจถือ หาดื่มตามบ่อหรือสระก็ได้ นางชูใจ
 ให้เด็กหญิงมานีไปเลี้ยงวัวทุกวัน และบอกว่า ถ้าโตเป็นสาวก็จะให้เลิกเลี้ยง ให้บุตรคนเล็กซึ่ง
 กำลังเรียน ป.4 ไปเลี้ยงแทน

นางชูใจและบุตร 3 คนแรก ชอบซื้อหวยใต้ดินและจะต้องซื้อทุกงวด ไม่ต่ำกว่างวดละ
 1,000 บาท นางชูใจบอกว่าเคยถูกหวยเหมือนกัน นาน ๆ ครั้ง แต่ก็ซื้อและอดซื้อไม่ได้

รายได้ทั้งปี	2,691,500	บาท
--------------	-----------	-----

ค่าใช้จ่ายตามความคาดหมาย

ค่าเล่าเรียน	7,200	บาท
ค่านั่งเรือเรียนและหนังสืออื่น	3,000	บาท
ค่าเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย	4,400	บาท
ค่าสมุด เครื่องเขียนและอุปกรณ์กีฬา	1,345	บาท
ค่าอาหารกลางวัน	2,000	บาท
ค่าพาหนะเดินทาง	1,200	บาท
ค่านันทนาการ	300	บาท
ค่าของใช้ส่วนตัว	-	บาท
รวม	19,445	บาท

ตัวอย่าง คนที่ 9

เด็กหญิงจันทร์	อายุ 13 ปี ผลการเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปานกลาง ไม่ได้ศึกษาต่อ
บิดา	นายอำนาจ อายุ 40 ปี การศึกษาเรียน ป.2 แต่ไม่จบ เขียน ชื่อตนเองได้เท่านั้น เขียนนามสกุลไม่ได้ อ่านหนังสือไม่ออก ทำไร ทำนา รับจ้าง เฆอถ่าน มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง
มารดา	นางนารี อายุ 37 ปี ไม่ได้เรียนหนังสือ อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ ช่วยงานในไร่นา เฆอถ่าน
จำนวนบุตร	3 คน เด็กหญิงจันทร์ เป็นคนโต คนที่ 2 และคนที่ 3 กำลังเรียนอยู่ โรงเรียนประถมศึกษาในหมู่บ้าน
ฐานะ	ดี สัมภาษณ์ 9 ครั้ง

สภาพที่อยู่อาศัยมั่นคงถาวรดี บ้านหลังใหญ่ปลูกในพื้นที่กว้าง ใต้ถุนทำเป็นคอกวัวซึ่งมี
วัวถึง 113 ตัว เนื่องจากความแออัด และทุ่งหญ้าใกล้หมู่บ้านมีน้อย วัวจึงพอม ผู้ใหญ่บ้านให้ข้อมูล
ผู้วิจัยว่า วัวของนายอำนาจมักไปทำความเสียหายให้เพื่อนบ้านเสมอ ครอบครัวยังทำนา ทำไร
มันสำปะหลัง ทำไรข้าวโพดหวาน ได้ผลผลิตจำนวนมาก มีรถไถนาชนิดเดินตาม เครื่องสูบน้ำ
ขนาดใหญ่ รถบรรทุกเล็ก (อีแต่น) รายได้หลักจากการขายผลผลิตผลการเกษตร และการเฆอถ่าน
ซึ่งนายอำนาจและนางนารีจะออกไปหาไม้ทุกวัน ซึ่งไม่ยอมเปิดเผยว่าไปหาที่ไหน แล้วนำมา
เรียงในเตาเผาขนาด 15 กระจอบ 2 เต่า ที่สร้างขึ้นเองใกล้ ๆ บ้านนี้ จะได้ถ่าน 6 เต่า
เฆอต่อเดือน ถ่านขายได้ราคาดี ราคาไม่ต่ำกว่ากระจอบละ 130 บาท ถึงแม้ว่านายอำนาจ
นางนารีจะมีฐานะดี แต่คุณภาพชีวิตของครอบครัวยังไม่ดีเท่าที่ควร ยังไม่ทำส้ม เมื่อจะถ่าย
อุจจาระมักเดินไปถ่ายในสวนหรือไร่นาของเพื่อนบ้านที่ติดกัน เพื่อนบ้านมักบ่นเสมอเพราะมีกลิ่นเหม็น
และสุนัขไปคุ้ย เลื้อยผ้าที่คนในครอบครัวใส่ทิ้งไม่สะอาด ตัวนายอำนาจนางนารีก็เป็นโรคกลาก
เกลื้อนที่ผิวหนัง บุตรทั้ง 3 คนเป็นโรคผิวหนัง เด็กหญิงจันทร์เป็นเหา และบุตรคนเล็ก 2 คน
นั้นเป็นโรคขาดสารอาหาร โดยเฉพาะคนเล็กนั้นครูประจำชั้นให้ข้อมูลผู้วิจัยว่าเข้าชั้น ป.1 เป็น
เวลา 2 ปีแล้ว เพราะพัฒนาการทางสมองช้ามากและขาดสารอาหารด้วย ผู้วิจัยขึ้นไปบนบ้าน
พบว่าขาดระเบียบ รุงรัง และสกปรก มีกลิ่นอับ

เมื่อผู้วิจัยถามถึงเหตุผลที่ไม่ให้เด็กหญิงจันทร์เรียนต่อ นายอำนวยการนางนารีจะตอบตรงกันทุกครั้งที่ไม่มีเงินส่งเรียน ซึ่งคำตอบของสามีภรรยาขัดแย้งกับความเป็นจริงมาก เมื่อผู้วิจัยไปขอสัมภาษณ์ครั้งที่ 3 นายอำนวยการรถบรรทุกเล็ก (อีแต่น) ใหม่เอี่ยมมาตักแต่งเพิ่มเติม ราคา 123,000 บาท แต่ถ้าผู้วิจัยถามถึงการไม่ส่งลูกเรียนคราวใด ทั้งนายอำนวยการและนางนารีจะตอบว่าไม่มีเงินทุกครั้ง เมื่อผู้วิจัยให้คาดเดาเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการศึกษาต่อชั้น ม.1 พบว่าในการถามซ้ำแต่ละครั้งตัวเลขจะมีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ผู้วิจัยจึงต้องบอกว่าครั้งที่แล้วไม่ได้ตอบเท่านี้ ทั้งสองจึงยืนยันตัวเลขเดิม นายอำนวยการนางนารีไม่ทราบว่ เด็กหญิงจันทร์เรียนหนังสือดีหรือไม่ เรียนจบได้ระดับคะแนนเท่าใด และไม่เคยสนใจถาม ไม่เคยไปประชุมผู้ปกครองเลย เคยได้รับหนังสือเชิญจากโรงเรียนหลายครั้ง แต่อ่านไม่ออกและไม่สนใจ เมื่อผู้วิจัยถามว่าจะให้เด็กหญิงจันทร์ประกอบอาชีพอะไร ทั้งนายอำนวยการ นางนารีต้องการให้เด็กหญิงจันทร์ทำไรทำนาเหมือนตน และกล่าวว่าตนเองมีไรนามากพอที่จะแบ่งให้ลูก ๆ ทั้ง 3 คนทำกิน

สำหรับนายอำนวยการนั้นผู้วิจัยพบว่า เกลียดโรงเรียนและการเรียนหนังสือมาก โดยเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่าเมื่อสมัยเรียนหนังสือถูกครูทำโทษ และถูกตีหัวด้วยไม้รวก เพราะอ่านหนังสือไม่ออก ขาดโรงเรียนบ่อย เมื่อถูกตีก็ไม่อยากไปโรงเรียน พ่อแม่ก็ตามใจจึงเรียนไม่จบ ป.4 สำหรับลูกเรียนแค่อ่านออกเขียนได้ก็พอ

ผู้วิจัยต้องการทราบเหตุผลที่แท้จริงของการไม่ส่งลูกเรียนของนายอำนวยการและนารี จึงสอบถามจากเพื่อนบ้านและญาติ ๆ ของทั้งสองสามีภรรยา จึงทราบว่านายอำนวยการและนางนารีกลัวการไปติดต่อราชการมาก ถ้าจะไปติดต่อเรื่องใดมักจะจ้างผู้อื่นไปเสมอ ปัจจุบันทั้งสองยังไม่ได้จดทะเบียนสมรสกัน เพราะนางนารีไม่มีบัตรประชาชน และไม่กล้าไปติดต่อทำบัตรประชาชน เมื่อทำพิธีแต่งงานตามประเพณีแล้ว นายอำนวยการและนางนารีเคยไปที่ว่าการอำเภอ นายทะเบียนเห็นว่าไม่มีบัตรประชาชนจึงให้ทำบัตรประชาชนเสียก่อน นายอำนวยการและนางนารีไปกันเพียงสองคนไม่สามารถเขียนคำร้องได้ เกิดความอายเพราะบนอำเภอมีคนมากจึงกลับบ้านและไม่เคยไปอีกเลย

เมื่อผู้วิจัยตั้งคำถาม "ถ้ามีลูกฝาแฝดชายหญิง 1 คู่ ลูกเรียนหนังสือเก่ง อยากเรียนต่อ ม.1 แต่ส่งเสียได้เพียงคนเดียว จะเลือกส่งลูกผู้ชายหรือผู้หญิง" นายอำนวยการและนางนารีตอบตรงกันว่าไม่ส่งทั้งคู่ ผู้วิจัยเปลี่ยนคำถามว่าถ้าไม่ให้ลูกแฝดแต่มีคนเดียวจะส่งเพศใด ทั้งคู่

ยืนยันให้เรียนแค่ประถมศึกษาและออกมาช่วยทำมาหากิน เมื่อผู้วิจัยไปขอข้อมูลผลการเรียนของเด็กหญิงจันทร์ที่โรงเรียน ครูที่เคยสอนประจำชั้นเมื่อเด็กหญิงจันทร์เรียนชั้น ป.1 เข้ามาสนทนากับผู้วิจัยด้วย คุณครูจำเด็กหญิงจันทร์ได้และเล่าว่า เมื่อเด็กหญิงจันทร์เข้าเรียน ป.1 นั้น เป็นโรคหุ้มน้ำหนักมาจากบ้าน หูทั้งสองข้างจะมีหนองไหลเยิ้มตลอดเวลา ส่งกลิ่นเหม็น มีแมลงหวี่ แมลงวันมาตอม ทำความรำคาญให้เด็กหญิงจันทร์ และเพื่อน ๆ รวมทั้งครูด้วย ครูเคยบอกให้พ่อแม่นำไปรักษาหลายครั้ง แต่พ่อแม่ไม่เคยสนใจ ครูประจำชั้นทนเหม็นและรำคาญแมลงไม่ได้ จึงรักษาให้ตามมีตามเกิด โดยเอาสำลีพันปลายไม้ปั่นเอาหนองออกและเอายาหยอดหูที่โรงเรียนหยอดให้ทุกวันติดต่อกันเกือบ 3 เดือน เด็กหญิงจันทร์จึงหาย ซึ่งคงไม่หายขาด เพราะไม่ได้รักษาทางยา เพราะครูไม่กล้าซื้อยาปฏิชีวนะให้รับประทาน กลัวว่าจะเกิดอันตราย หลังจากนั้นเด็กหญิงจันทร์จะเป็นหูอักเสบนาน ๆ ครั้ง เด็กหญิงจันทร์จะเอาสำลีอุดหูไว้ และซื้อยามาหยอดหูเอง โดยที่บิดามารดาไม่เคยพาไปรักษากับแพทย์ เด็กหญิงจันทร์จึงหูตึง ไม่ค่อยได้ยินที่ครูสอน ผลการเรียนจึงไม่ดี

จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า นายอำนวย นางนารีใช้ให้เด็กหญิงจันทร์ทำงานบ้าน เช่น หุงข้าว กวาดถูบ้าน และตักน้ำ แล้วจะให้เด็กหญิงจันทร์ไปเลี้ยงวัวทุกวัน เนื่องจากจำนวนวัวมีมาก ต้องต้อนวัวไปเลี้ยงไกลจากหมู่บ้าน เด็กหญิงจันทร์มักจะบ่นว่าเหนื่อย นายอำนวยและนางนารีจะให้เด็กหญิงจันทร์เลี้ยงวัวไปเรื่อย ๆ ถึงแม้จะโตเป็นสาวแล้วก็ตามโดยกล่าวว่าไม่กลัวว่าลูกจะมีอันตราย เพราะถ้าไม่ให้เด็กหญิงจันทร์เลี้ยงก็ต้องจ้างผู้อื่นเลี้ยงสิ้นเปลืองเงิน

รายได้ทั้งปี	349,500	บาท
--------------	---------	-----

ค่าใช้จ่าย

ค่าเล่าเรียน	7,500	บาท
ค่านั่งสือเรียนและหนังสืออื่น	2,500	บาท
ค่าเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย	8,050	บาท
ค่าสมุด เครื่องเขียนและอุปกรณ์กีฬา	3,800	บาท
ค่าอาหารกลางวัน	2,000	บาท
ค่าพาหนะเดินทาง	2,000	บาท
ค่านันทนาการ	200	บาท
ค่าของใช้ส่วนตัว	200	บาท
รวม	26,250	บาท

ตัวอย่าง คนที่ 10

เด็กหญิงมะลิ	อายุ 13 ปี ผลการเรียนดี ไม่ได้เรียนต่อ
บิดา	นายประมวล อายุ 39 ปี การศึกษาจบ ม.ศ.3 อ่านและเขียนได้ คล่อง เคยไปทำงานชาวอุทิดาระเบีย 3 ปี ทำนา ทำไร่ รับจ้าง มีที่ ดินทำกินเป็นของตนเอง
มารดา	นางสดศรี อายุ 38 ปี จบการศึกษา ป.4 อ่านออกเขียนได้คล่อง ทำงานบ้านและคุมงานเย็บผ้า
จำนวนบุตร	5 คน เด็กหญิงมะลิเป็นคนที่ 5 บุตรคนที่ 1 เป็นหญิง จบ ม.6 ไม่เรียนต่อ บักผ้าอยู่บ้าน บุตรคนที่ 2 เป็นหญิง จบ ม.6 ไม่เรียนต่อ บักผ้าอยู่บ้าน บุตรคนที่ 3 เป็นชาย จบ ม.3 ไม่เรียนต่อ ชั้บรถสิบล้อ บุตรคนที่ 4 เป็นชาย เรียน ม.1 ออกกลางคัน ช่วยพี่ชายคุมสิบล้อ
ฐานะ	ดี สัมภาษณ์ 6 ครั้ง

สภาพที่อยู่อาศัยดีพอใช้ กำลังจะก่อสร้างบ้านใหม่ ครอบครัวย่านนา ทำไร่มั่นสำปะ
หลัง ทำไร่ข้าวโพดหวาน มีรถตัดดินขนาดกลางและรถสิบล้อซึ่งซื้อด้วยเงินสด มีที่ดินประมาณ
250 ไร่

เมื่อผู้วิจัยไปขอสัมภาษณ์ครั้งแรก นายประมวลและนางสดศรีไม่เต็มใจ ผู้วิจัยจึง
ลากลับ หลังจากนั้น 3 วัน ผู้วิจัยไปที่บ้านนี้อีก พบเด็กหญิงมะลิ เด็กหญิงมะลิรู้จักผู้วิจัย
แนะนำบิดามารดาว่า ผู้วิจัยเป็นครูเคยไปเยี่ยมโรงเรียนของตน นายประมวลนางสดศรีมีท่าที
เต็มใจพูดคุย กับผู้วิจัยมากขึ้น หลังจากนั้นผู้วิจัยไปเยี่ยมและสนทนาด้วย ทราบจากนายประมวล
ว่า นายประมวลและนางสดศรีผิดหวังกับการศึกษาของบุตรมาก โดยลูกสาว 2 คนแรก อยากร
ให้เป็นพยาบาล เมื่อจบ ม.6 ก็พาไปสอบสถาบันพยาบาลทุกแห่งแต่สอบไม่ได้ ลูกสาวคนโตจึง
ไปเรียนมหาวิทยาลัยรามคำแหง ลูกสาวคนที่ 2 ซึ่งอายุน้อยกว่าคนแรก 1 ปี ก็สอบเข้าสถาบัน
พยาบาลไม่ได้เช่นกัน สองพี่น้องไปอยู่กรุงเทพฯกับญาติฝ่ายพ่อ ซึ่งทำงานบักผ้าด้วยจักร จึงหยุด
เรียนหนังสือหันมาทำงาน นายประมวลให้เรียนต่อไม่เรียนโดยอ้างว่าเรียนแล้วก็ตกงาน นาย
ประมวลจึงรับกลับมาอยู่บ้านทั้งสองคน ชื่อจักรสำหรับบักผ้าให้คนละคัน รับผ้าจากโรงงาน

อุตสาหกรรมในกรุงเทพไปปัก การปักจะปักตามลายที่ลอกติดไปกับผ้า ไหมปักทางเจ้าของผ้าให้ไป ด้วย ได้ค่าแรงขึ้นละ 5-30 บาท ขึ้นอยู่กับความยากง่าย ปัจจุบันฝึกสอนให้เด็กสาวในหมู่บ้านปัก ด้วย 18 คน หากผู้ใดมีความประสงค์จะทำงานนี้ตลอดไป นายประมวลจะซื้อจักรมาให้ แล้ว จ่ายเงินผ่อนให้แก่นายประมวลภายหลัง โดยคิดดอกเบี้ยต่ำกว่าการซื้อเงินผ่อนจากร้านมาก นายประมวลปลูกโรงเรือนให้ทำงานโดยเฉพาะ ขณะนี้มีจักร 20 คัน รายได้ประมาณ 3,000 บาทต่อ เดือนต่อคน นายประมวลจะเป็นผู้รับส่งผ้าจากกรุงเทพ บุตรชายคนที่ 3 และ 4 นั้น นายประมวล ซื้อรถตักดินและสิบล้อกระบะดั้มพ์ให้ เพื่อรับจ้างตักดินมืองานให้ทำทุกวัน บุตรชายคนที่ 4 จะซื้อจักรยานยนต์คอปยซื้อชิ้นส่วนของรถที่เสียเพื่อซ่อม

จากเหตุการณ์ที่ลูก ๆ สอบเข้าสถาบันการศึกษาไม่ได้และลูกชายทั้งคู่มิแนวโน้มจะเกเร จึงให้ลูกออกจากโรงเรียนทั้งหมด เด็กหญิงมะลิจึงไม่ได้เรียนต่อด้วย แต่เด็กหญิงมะลียากเรียน มาก พยายามช่วยงานทุกอย่างเพื่อให้พ่อแม่เห็นใจสงสาร และยังได้พูดขอร้องกับผู้วิจัยให้ช่วยขอ ร้องพ่อแม่ให้ส่งเรียนต่อ ม.1 ด้วย เด็กหญิงมะลิเล่าว่าปีที่แล้วพ่อคือ นายประมวลโกหกกว่าจะไป สมัครเรียนต่อและจัดการเรื่องเรียนต่อให้ ตนก็เชื่อ แต่ปีนี้จะไปสมัครเองเพราะกลัวว่าบิดาจะไม่ ยอมให้เรียนอีก บิดาต้องการให้มาฝึกอาชีพปักผ้า แต่เด็กหญิงมะลิไม่ชอบ บอกว่านั่งทั้งวันแล้ว เมื่อย เส้นด้ายก็เล็กมองไม่เห็น

เมื่อผู้วิจัยถามว่าอยากให้เด็กหญิงมะลิประกอบอาชีพอะไร นายประมวลและนางสดศรี บอกว่า อาชีพอะไรก็ได้ ขอให้เป็นงานสุจริต

เมื่อผู้วิจัยตั้งคำถาม "ถ้ามีบุตรฝาแฝดชายหญิง 1 คู่ เรียนหนังสือเก่ง และอยาก เรียนต่อ ม.1 ทั้งคู่ จะเลือกส่งเสียเพศใด" นายประมวลตอบว่า ส่งก็ต้องส่งทั้งคู่ ถ้าไม่มีเงิน ก็ต้องหา

สำหรับการใช้แรงงานเด็กในครัวเรือนของครอบครัวนี้ พบว่าเด็กทำงานตามความ สมัครใจ งานในไร่นานั้นจะจ้างคนงาน ส่วนงานบ้านนั้นเด็กหญิงมะลิและมารดาคือ นางสดศรี เป็นผู้ทำ ผู้วิจัยพบว่า เด็กสาวทั้งสองคนที่ทำงานปักผ้าด้วยจักรนั้น ทำงานอย่างมีความสุข เอา ผลงานมาอวดผู้วิจัย และรับอาสาจะปักเสื้อ กระโปรงให้ผู้วิจัย ทั้งคู่ยิ้มแย้มแจ่มใสและเป็นผู้ควบคุมเพื่อนร่วมงานอีก 18 คน

หลังจากการพบปะพูดคุยกันหลายครั้ง นายประมวลจึงเปิดเผยกับผู้วิจัยว่า เดี่ยวนี้ความคิดของตนเองเปลี่ยนไปแล้ว เมื่อก่อนตนคาดหวังกับลูกสูงมาก อยากให้เป็นนายตำรวจ เป็นหมอ เป็นพยาบาล เดี่ยวนี้ลูกจะทำงานอะไรก็ได้ขอให้เป็นงานสุจริต และปีนี้จะให้เด็กหญิงมะลิเรียนต่อ ม.1 ถ้าสอบเข้าโรงเรียนรัฐบาลไม่ได้ จะให้เรียนโรงเรียนราษฎร์ที่ดีที่สุดในจังหวัดเพราะจากประสบการณ์ที่ตนเห็นกับตาว่าเด็กที่เรียนสูงฉลาดกว่าเด็กที่เรียนน้อย คือ ลูกสาวที่ปักผ้า 2 คนนั้น สามารถเรียนรู้ได้เร็วกว่าเพื่อน ๆ ที่จบ ป.4 ทำผ้าเสียน้อยกว่า และทำงานเสร็จได้เร็วกว่า สวยกว่าผู้อื่นด้วย

รายได้ทั้งปี	518,500	บาท
--------------	---------	-----

ค่าใช้จ่าย

ค่าเล่าเรียน	2,000	บาท
ค่าหนังสือเรียนและหนังสืออื่น	750	บาท
ค่าเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย	3,350	บาท
ค่าสมุด เครื่องเขียนและอุปกรณ์กีฬา	1,080	บาท
ค่าอาหารกลางวัน	10,400	บาท
ค่าพาหนะเดินทาง	4,000	บาท
ค่านันทนาการ	500	บาท
ค่าของใช้ส่วนตัว	150	บาท
รวม	22,230	บาท

ตัวอย่าง คนที่ 11

เด็กชายธีระ	อายุ 13 ปี ผลการเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปานกลาง กำลังศึกษาชั้นมัธยมปีที่ 1 โรงเรียนมัธยมในอำเภอเมืองนครราชสีมา ระยะทางจากบ้านถึงโรงเรียน 15 กิโลเมตร เดินทางไปกลับทุกวัน
บิดา	นายสุชาติ อายุ 35 ปี การศึกษา จบชั้น ป.4 ทำนา ทำไร่ มีนสำปะหลัง ไร่ข้าวโพด ปลูกผักขาย มีที่ทำกินเป็นของตนเอง เลี้ยงวัว และเลี้ยงไก่ อ่านเขียนได้บ้าง
มารดา	นางมณฑา อายุ 31 ปี การศึกษาจบชั้น ป.4 ช่วยทำงานในไร่นา ทุกชนิด และทำงานบ้าน
จำนวนบุตร	2 คน เด็กชายธีระ เป็นบุตรคนแรก
ฐานะ	ปานกลาง สัมภาษณ์ 4 ครั้ง

สภาพที่อยู่อาศัยมั่นคงถาวรดี ใต้ถุนบ้านเลี้ยงวัว มีวัว 38 ตัว คอกวัวได้รับการดูแล เอาใจใส่ดีกว่าบ้านใกล้เคียงเคียงจึงสะอาด นายสุชาติ นางมณฑา ทำไร่ปลูกมันสำปะหลัง และปลูกข้าวโพดในที่ทำกินของตนเอง ซึ่งมีไม่มากนักนอกจากนั้นยังปลูกผักขายอีกด้วย บ้านเรือนตั้งอยู่ใกล้ ๆ กับอ่างเก็บน้ำ จึงอาศัยพื้นที่ติดอ่างกับน้ำปลูก พริก มะเขือ แตงกวา ถั่วฝักยาว ไข่ขาว นอกจากนั้นยังทำนาด้วย ได้ข้าวเจ้าเพียงพอที่จะบริโภคในครัวเรือนตลอดปี ไม่เหลือขาย

สำหรับการศึกษาของบุตรนั้น นายสุชาติ นางมณฑา ต้องการให้ลูกเรียนต่อมาก โดยเล่าว่า นำชายของเด็กชายธีระสนับสนุน นำชายคนนี้ทำงานบริษัทประกันชีวิต มีความรู้ ป.4 กำลังศึกษาเพิ่มเติมจากโรงเรียนการศึกษาผู้ใหญ่ จึงอยากให้พี่สาวพี่ชาย ส่งหลานเรียนให้มาก เพราะจะได้นำไปใช้ในเวลาเข้าทำงาน นายสุชาติเล่าว่า ก่อนจะตัดสินใจนั้น กลุ่มใจมาก เกรงว่าจะไม่สามารถส่งลูกเรียนได้ เพราะเคยทราบมาว่าการส่งลูกเรียนหนังสือนั้น สิ้นเปลืองมาก ถึงกับหมดไร่หมดนา ปัจจุบันความคิดเช่นนั้นหมดไป เมื่อส่งเด็กชายธีระเรียนนั้น ไม่ได้หมดเปลืองมากเลย นายสุชาติให้ข้อคิดว่า ถึงแม้จะไม่ส่งให้เรียน ลูกอยู่บ้านก็ต้องกินก็ต้องใช้เงิน อาจจะเที่ยวเตร่หมดเงินมากกว่าส่งให้เรียนหนังสือก็เป็นได้ นายสุชาติและนางมณฑา ให้เหตุผลที่ส่งลูกเรียนว่า จะได้ฉลาดทันคน ไม่เป็นเหยื่อคนชั่ว สำหรับการประกอบอาชีพของเด็กชายธีระ

นั้น นายสุชาติและนางมณฑา ตามใจบุตรจะประกอบอาชีพใดก็ได้ ขอให้เป็นงานสุจริต เรียนจบแล้วจะทำไรทำนาก็ได้

เมื่อถูกถามว่าระหว่างบุตรเพศหญิงกับบุตรเพศชายจะส่งบุตรเพศใดเรียน นายสุชาติและนางมณฑาตอบว่าส่งให้เรียนทั้งคู่ และยังกล่าวด้วยว่า ลูกชายหรือลูกสาวก็เหมือนกันถ้าเลี้ยงดีอบรมดี เด็กก็จะดี

เมื่อสอบถามเด็กชายธีระถึงการใช้เวลาว่างและการช่วยเหลือครอบครัว เด็กชายธีระเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า วันธรรมดาไม่ค่อยได้ช่วยงานอะไรเลย ตื่นเช้าแล้วหุงข้าวอย่างเดียว มารดา คือ นางมณฑา ก็จะทำกับข้าวให้ห่อข้าวไปโรงเรียน วันหยุดเสาร์-อาทิตย์ ตนจะอาสาไปเลี้ยงวัวให้ โดยกล่าวกับผู้วิจัยว่าจะได้ไปสูดอากาศบริสุทธิ์ซักที มารดาซักเสื้อผ้าให้ เด็กชายธีระเป็นเด็กที่มีรูปร่างเล็ก ผิวดำ เพราะถูกแดดจัด มีอารมณ์รื่นเริงเสมอ ขณะที่พาผู้วิจัยไปชมสวนผักก็เดินร้องเพลงไปตลอดทาง พร้อมทั้งชี้ชวนให้ดูแมลงดูลสัตว์อื่น ๆ เช่น แย้ กิ้งก่า

นายสุชาติ นางมณฑา เป็นเกษตรกรที่ขยันขันแข็งมีอุปนิสัยใจคอเอื้อเนื้อเมื่อแม่ เพื่อนบ้านรักใคร่ชมเชย ไม่ดื่มเหล้าและไม่เล่นการพนัน

นั้น นายสุชาติและนางมณฑา ตามใจบุตรจะประกอบอาชีพใดก็ได้ ขอให้เป็นงานสุจริต เรียนจบแล้วจะทำไร่ทำนาก็ได้

เมื่อถูกถามว่าระหว่างบุตรเพศหญิงกับบุตรเพศชายจะส่งบุตรเพศใดเรียน นายสุชาติและนางมณฑาตอบว่าส่งให้เรียนทั้งคู่ และยังกล่าวด้วยว่า ลูกชายหรือลูกสาวก็เหมือนกันถ้าเลี้ยงดีอบรมดี เด็กก็จะดี

เมื่อสอบถามเด็กชายธีระถึงการใช้เวลาว่างและการช่วยเหลือครอบครัว เด็กชายธีระเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า วันธรรมดาไม่ค่อยได้ช่วยงานอะไรเลย ตื่นเช้าแล้วหุงข้าวอย่างเดียว มารดา คือ นางมณฑา ก็จะลุกขึ้นทำกับข้าวให้ห่อข้าวไปโรงเรียน วันหยุดเสาร์-อาทิตย์ ตนจะอาสาไปเลี้ยงวัวให้ โดยกล่าวกับผู้วิจัยว่าจะได้ไปสูดอากาศบริสุทธิ์ซักที มารดาซักเสื้อผ้าให้ เด็กชายธีระเป็นเด็กที่มีรูปร่างเล็ก ผิวดำ เพราะถูกแดดจัด มีอารมณ์รื่นเริงเสมอ ขณะที่พาผู้วิจัยไปชมสวนผักก็เดินร้องเพลงไปตลอดทาง พร้อมทั้งชี้ชวนให้ดูแมลงดูลสัตว์อื่น ๆ เช่น แย่ กิ้งก่า

นายสุชาติ นางมณฑา เป็นเกษตรกรที่ขยันขันแข็งมีอุปนิสัยใจคอเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เพื่อนบ้านรักใคร่ชมเชย ไม่ดื่มเหล้าและไม่เล่นการพนัน

รายได้ทั้งปี 70,000 บาท

ค่าใช้จ่าย

ค่าเล่าเรียน	1,010	บาท
ค่าหนังสือเรียนและหนังสืออื่น	380.5	บาท
ค่าเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย	1,285	บาท
ค่าสมุด เครื่องเขียนและอุปกรณ์กีฬา	433.50	บาท
ค่าอาหารกลางวัน	2,800	บาท
ค่าพาหนะเดินทาง	1,200	บาท
ค่านันทนาการ	150	บาท
ค่าของใช้ส่วนตัว	-	บาท
รวม	7,259	บาท

ตัวอย่าง คนที่ 12

เด็กชายประกอบ	อายุ 13 ปี ผลการเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง กำลังศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาในตัวอำเภอเมืองนครราชสีมา ระยะทางจากบ้านพักไปโรงเรียน ประมาณ 10 กิโลเมตร เดินทางไป-กลับทุกวัน
บิดา	นายนรินทร์ อายุ 38 ปี จบการศึกษาชั้น ม.ศ. 3 แยกทางกับ มารดาของเด็กชายประกอบ ตั้งแต่เด็กชายประกอบอายุ 3 เดือน
มารดา	นางพิกุล อายุ 35 ปี จบการศึกษาชั้น ป.4 ปัจจุบันแต่งงานใหม่ ยังไม่มีบุตร อ่านเขียนได้บ้าง
ฐานะ	ปานกลาง สัมภาษณ์ 4 ครั้ง

สภาพที่อยู่อาศัยมั่นคงถาวรดี มีบ้านของแม่ นางพิกุลปลูกอยู่ใกล้กัน นางพิกุลทำงานใน โรงงานอุตสาหกรรมอาหารสัตว์ ส่วนสามีมีรถรับจ้างรับส่งผู้โดยสารจากบ้านไปตลาดในตัวเมือง และรับจ้างทั่ว ๆ ไป ตามปกติ เด็กชายประกอบมักไปอยู่ที่บ้านยาย และยายเป็นผู้อบรมสั่งสอน เพราะเด็กชายประกอบไม่ชอบพ่อเลี้ยง มักจะมีเหตุขัดแย้งกันเป็นประจำ สามีนางพิกุลกล่าวว่า ตนก็ไม่เข้าใจว่าทำไมลูกเลี้ยงจึงเกลียด เพราะตามปกติไม่เคยดูหรือตีเลย พร้อมทั้งกล่าวด้วย ว่าเด็กชายประกอบเป็นเด็กหัวดี ใช้งานและเถียงผู้ใหญ่ชนิด "เถียงคำไม่ตกปาก"

นางพิกุลเป็นผู้สนับสนุนให้เด็กชายประกอบเรียนหนังสือ เพราะว่ามีลูกคนเดียว อยากให้ได้ทำงานดี ๆ มีอนาคต อีกประการหนึ่งคือ ลูกชายของตนมีอคติกับพ่อเลี้ยง ถ้าให้อยู่ บ้านเฉย ๆ ก็จะมีเรื่องที่ต้องปะทะและขัดแย้งกัน ตนไม่ชอบให้คนในบ้านทะเลาะวิวาทกัน จึงส่งเด็กชายประกอบเรียน เพื่อที่จะได้มีเวลาพบปะพ่อเลี้ยงน้อยลง ตนและแม่หนักใจมากที่ เด็กชายประกอบเข้ากับพ่อเลี้ยงไม่ได้ ทั้ง ๆ ที่พ่อเลี้ยงก็รักเด็กชายประกอบ และเลี้ยงเด็กชาย ประกอบมาตั้งแต่อายุ 4-5 ปี ถ้าไปรับจ้างส่งของหรือมีผู้เช่ารถได้เงินมากกว่าปกติก็มักจะ ซื้อของกินของใช้มาฝาก และให้เงินเด็กชายประกอบเสมอ ๆ นางพิกุลกล่าวว่า ไม่ทราบสาเหตุ ว่าทำไมเด็กชายประกอบจึงเกลียดพ่อเลี้ยง

เมื่อผู้วิจัยตั้งคำถามเกี่ยวกับเพศของบุตร นางพิกุลตอบว่าบุตรชายหรือบุตรสาวก็มี
 ความสำคัญพอ ๆ กัน เมื่อสอบถามถึงการใช้งานเด็กชายประกอบ นางพิกุลตอบว่าปกติไม่ได้ใช้
 ให้ทำงานอะไร ให้ทำตามความสมัครใจ งานที่เด็กชายประกอบทำเป็นประจำคือตักน้ำ เวลา
 ว่างวันเสาร์-อาทิตย์ ก็ปล่อยให้พักผ่อนดูโทรทัศน์

รายได้ทั้งปี	50,400	บาท
--------------	--------	-----

ค่าใช้จ่าย

ค่าเล่าเรียน	710	บาท
ค่านั่งเรือเรียนและหนังสืออื่น	423.25	บาท
ค่าเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย	1,570	บาท
ค่าสมุด เครื่องเขียนและอุปกรณ์กีฬา	484	บาท
ค่าอาหารกลางวัน	2,800	บาท
ค่าพาหนะเดินทาง	1,200	บาท
ค่านันทนาการ	150	บาท
ค่าของใช้ส่วนตัว	-	บาท
รวม	7,337	บาท

ตัวอย่าง คนที่ 13

เด็กหญิงมาลี	อายุ 13 ปี ผลการเรียนชั้นประถมศึกษา อยู่ในเกณฑ์ดี กำลังเรียนชั้น ม.1 โรงเรียนมัธยมอำเภอสามทะเลสอ ระยะทางจากบ้านถึงโรงเรียน 8 กิโลเมตร ใช้จักรยานไปกลับทุกวัน	
บิดา	นายสมชาย อายุ 34 ปี การศึกษาจบชั้น ป.4 ทำนา ทำไร่ มั่นสำปะหลัง ทำสวน มีที่ทำกินเป็นของตนเอง เวลาว่างช่วงเช้า-เย็น ใช้จักรยานยนต์รับจ้าง อ่านเขียนได้ดี	
มารดา	นางสาวท อายุ 31 ปี การศึกษาจบชั้น ป.4 สภาพการอ่านออกเขียนได้พอใช้ ทำงานบ้านและช่วยงานในไร่นา	
จำนวนบุตร	3 คน เด็กหญิงมาลีเป็นคนโต	
ฐานะ	ปานกลาง	สัมภาษณ์ 5 ครั้ง

สภาพที่อยู่อาศัยมั่นคงถาวรพอใช้ อาชีพของครอบครัว คือทำนา มีข้าวเปลือกขายและปีนข้าวได้ราคาดี ปลูกมันสำปะหลัง ทำสวนมะพร้าว น้อยหน่า และปลูกกล้วย แต่ไม่มากนัก ถ้างานในไร่นาไม่เร่งมากนัก นายสมชายจะเอารถจักรยานยนต์ที่มี ไปรับจ้าง รับส่งผู้โดยสารระหว่างหมู่บ้านกับถนนใหญ่ ในครอบครัวจะปลูกผักสวนครัว พวกพริก หัวหอม หัวกระเทียม แตงกวา มะเขือ นอกจากนั้นยังเลี้ยงไก่ไว้ ได้ไข่และเนื้อเป็นอาหารของครอบครัว 2-3 ปี ไก่จะขยายพันธุ์และมีมากพอจับไปขาย

สำหรับเหตุผลที่ส่งบุตรให้ศึกษาต่อนั้น นายสมชายกล่าวว่า ต้องการให้ลูกได้มีความรู้สามารถทำมาหากินได้ ได้ทำงานดี ๆ จะได้ไม่ลำบากเหมือนพ่อแม่ อยากให้เด็กหญิงมาลีรับราชการ นางสาวทมักจะบ่นเสมอว่านายสมชายหาเรื่องลำบาก ส่งลูกเรียนเป็นภาระและสิ้นเปลืองซึ่งนายสมชายจะห้ามปรามกรรยาทุกครั้งและไม่ให้บ่น เพราะลูก ๆ จะท้อแท้หมดกำลังใจ

เมื่อผู้วิจัยตั้งคำถามว่า "ถ้ามีลูกแฝดชายหญิง 1 คู่ ทั้งคู่เรียนหนังสือเก่ง อยากเรียนต่อ ม.1 แต่ส่งเสียได้คนเดียว จะส่งคนใดเรียน" นายสมชายตอบว่าส่งทั้งคู่ ผู้วิจัยถามซ้ำว่า ระหว่างลูกผู้หญิงกับลูกผู้ชายนั้นอยากส่งลูกเพศใด นายสมชายยืนยันว่าจะต้องส่งเสียให้เรียนทั้งสองคน ส่วนนางสาวทไม่ตอบคำถามนี้ของผู้วิจัย เพื่อผู้วิจัยได้ไปสังเกตพฤติกรรม

โดยไปคุยกับเพื่อนบ้านที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้กัน พบว่านางสาวทั้นไม่เต็มใจให้เด็กหญิงมาลีเรียนหนังสือ เมื่อเด็กหญิงมาลีกลับจากโรงเรียนถึงบ้าน นายสมชายยังไม่กลับจากไปขับรถจักรยานยนต์รับจ้าง นางสาวทั้นซึ่งกลับจากทำงานในสวนและกำลังหุงหาอาหาร จะบ่นประชดเด็กหญิงมาลี เช่น "เอาแต่เรียน งานการไม่ได้ช่วยทำอะไร เป็นเทวดากันให้หมด" และยิ่งพูดจาประชดประชันอื่น ๆ อีก เด็กหญิงมาลีรีบนำกระเป๋าไปเก็บ เปลี่ยนเสื้อผ้าและนำรถไปขึ้นออกไปขึ้นน้ำ นางสาวทั้นเห็นเช่นนั้นก็ตะโกนบอกเด็กหญิงมาลีว่าไม่ต้องไปขึ้นน้ำ เพราะน้องชายขึ้นใส่ตุ้มไว้เต็มแล้ว เด็กหญิงมาลีแกล้งทำเป็นไม่ได้ยิน ขึ้นรถขึ้นเดินหนีไป เห็นได้ชัดว่าเด็กหญิงมาลีต้องการหนีหน้ามารดามากกว่าที่จะช่วยงานจริงจัง เมื่อนายสมชายกลับเข้ามารับประทานอาหารพอดีกับเด็กหญิงมาลีขึ้นน้ำกลับมาถึงบ้าน นายสมชายพูดคุยกับลูกโดยถามว่าวันนี้เป็นยังไงเหนื่อยไหม ถ้าเหนื่อยหลังไม่ต้องไปขึ้นน้ำให้น้องไปขึ้น ให้น้องชายที่อยู่โรงเรียนใกล้บ้าน ซึ่งกลับบ้านเร็วกว่าไปเป็นแทนเด็กหญิงมาลีพูดคุยกับพ่อสักพัก นางสาวทั้นก็มาเรียนไปรับประทานอาหารเย็น

เด็กหญิงมาลีเป็นเด็กผอมสูง ผิวขาวแตงกายสะอาด หน้าตาไม่ค่อยสดชื่น ยิ้มยาก เมื่อผู้วิจัยถามว่าเวลาว่างทำอะไร เด็กหญิงมาลีตอบว่า ส่วนมากจะทำการบ้าน แต่ต้องหลบไปทำบ้านตา ถ้าพ่อไม่อยู่บ้าน เพราะแม่ขี้บ่นมาก วันเสาร์ อาทิตย์ ซักรีดเสื้อผ้า บางครั้งก็หลบแม่ด้วยการอาสาเอาวัวของตาที่มี 7 ตัวไปเลี้ยงให้ ตาก็จะให้เงิน นำการบ้านไปทำและนำหนังสือไปอ่านขณะเลี้ยงวัว เด็กหญิงมาลีสนิทสนมกับพ่อดี บอกว่ารักพ่อมากกว่าแม่ รำคาญแม่ขี้บ่น ถ้าเรียนจบได้ทำงานจะไปทำงานให้ไกล ไม่กลับมาให้แม่เห็นหน้าเลย

ผู้วิจัยพบว่าในครอบครัวสามีภรรยาขัดแย้งกันที่ส่งบุตรให้เรียนหนังสือ แต่สามีเป็นผู้มีอำนาจในครอบครัว และเป็นผู้หาเงินให้ครอบครัวมากกว่า ภรรยาจึงอยู่ในสภาวะจำยอม

รายได้ทั้งปี	51,350	บาท
--------------	--------	-----

ค่าใช้จ่าย

ค่าเล่าเรียน	810	บาท
ค่าหนังสือเรียนและหนังสืออื่น	466.50	บาท
ค่าเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย	1,735	บาท
ค่าสมุด เครื่องเขียนและอุปกรณ์กีฬา	475.50	บาท
ค่าอาหารกลางวัน	4,000	บาท
ค่าพาหนะเดินทาง	-	บาท
ค่านันทนาการ	180	บาท
ค่าของใช้ส่วนตัว	22	บาท
รวม	7,689	บาท

ตัวอย่างคนที่ 14

เด็กชาย สมัคร	อายุ 12 ปี ผลการเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ดีมาก กำลังเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนมัธยมสังกัดกรมสามัญศึกษา ในอำเภอเมืองนครราชสีมา ระยะทางจากบ้านพักไปโรงเรียน 7 กิโลเมตร เดินทางไปกลับทุกวัน
บิดา	นาย สุรินทร์ อายุ 40 ปี จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เป็นช่างซ่อมรถจักรยานและจักรยานยนต์
มารดา	นาง สมหมาย อายุ 35 ปี จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 ช่วยงานในร้านซ่อมจักรยาน
จำนวนบุตร	3 คน เด็กชายสมัคร เป็นบุตรคนที่ 2
ฐานะ	ปานกลาง สัมภาษณ์ 4 ครั้ง

บ้านที่อยู่อาศัยเป็นบ้านเรือนแถวสองชั้นสร้างด้วยไม้ ส่วนหนึ่งตั้งตู้ขายชิ้นส่วนเล็ก ๆ ของรถจักรยานและรถจักรยานยนต์ บ้านเรือนตั้งอยู่บนทางผ่านระหว่างหมู่บ้านกับโรงเรียนมัธยมศึกษาซึ่งมีนักเรียนใช้จักรยานไปโรงเรียน จึงมีงานทุกวันไม่ขาด ห้องแถวที่อยู่อาศัยนั้นเป็นกรรมสิทธิ์ของตนเองไม่ต้องเช่า เมื่อผู้วิจัยถามนายสุรินทร์ นางสมหมายว่า ทำไมไม่ให้เด็กชายสมัครเรียนที่โรงเรียนมัธยมใกล้บ้านซึ่งสามารถเดินไปกลับได้สะดวก (ระยะทาง 1.5 กิโลเมตร) นายสุรินทร์ นางสมหมายให้เหตุผลว่า โรงเรียนไม่ควบคุมความประพฤติ นักเรียนพูดจาหยาบค้ายไม่มีระเบียบ เด็กชายสมัครได้รับการฝึกมาจากโรงเรียนประถมศึกษาดีแล้วกลัวจะมีนิสัยเหมือนเพื่อนที่โรงเรียนนี้ จึงให้ไปสอบเข้าโรงเรียนในตัวเมือง เสียค่ารถโดยสารนิดหน่อยแต่สบายใจว่าลูกจะไม่เสียคน

นางสมหมายไม่ได้ประกอบอาชีพนอกบ้าน แต่ดูแลบ้าน ดูแลลูกและช่วยงานในร้านซ่อมรถ ซึ่งงานทำความสะอาดเพียงอย่างเดียวก็จะต้องทำเกือบทั้งวัน เมื่อผู้วิจัยซักถามถึงเหตุผลที่ให้เด็กชายสมัครเรียน ทั้งคู่ตอบว่าต้องการให้ลูกมีวิชาขึ้นติดตัวจะได้เป็นเครื่องมือประกอบอาชีพ นายสุรินทร์อยากให้ลูกเป็นช่างเหมือนตน โดยให้เหตุผลว่า เป็นช่างไม่มีวันอดตาย เพราะสมัยนี้มีเครื่องยนต์กลไกให้ซ่อมเยอะเยาะ โดยยกตัวอย่างตนเองว่า ไม่ได้เรียนมาทางช่างเลย แต่มีความสนใจและมีความรู้ภาษาอังกฤษบ้าง พอที่จะอ่านออกกว่าชิ้นส่วนตัวไหนชื่ออะไรก็สามารถแกะแบบหรือแผนภูมิในหนังสือคู่มือรถแล้วซ่อมได้ สามารถหาเงินเลี้ยงครอบครัวมาได้

สำหรับเด็กชายสมัครนายสุนทรจะให้เรียนต่ออย่างน้อยถึงระดับ ปวส. แต่ถ้าเด็กชายสุนทรจะเรียนสูงกว่านั้นก็ยิ่งดี อย่างน้อยให้สามารถออกแบบหรือดัดแปลง เครื่องยนต์ได้

เมื่อผู้วิจัยตั้งคำถาม "ถ้ามีลูกแฝดชายหญิง 1 คู่เรียนเก่ง อยากเรียน ต่อชั้น ม.1 จะเลือกส่งลูกเพศไหน" นายสุนทรตอบว่าต้องส่งทั้งสองคน ผู้วิจัยถามซ้ำว่าระหว่างลูกชายกับลูกสาว อยากให้ลูกคนใดเรียนต่อ นายสุนทรก็อยากให้เรียนทั้งคู่ เมื่อสนทนาถึงทัศนในการเลี้ยงดูลูกและอคติอันเกิดจากเพศของลูก นายสุนทรกล่าวว่าสำหรับตนแล้วรักลูกทั้งสองเพศเท่ากัน พร้อมทั้งเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า แม่ของคนเป็นตนจินตากับยายของตนไม่ชอบลูกผู้หญิง ให้แต่งงานกับพ่อโดยที่แม่ของตนไม่เต็มใจ เพียงแต่ต้องการให้แม่ของตนออกไปให้พ้นบ้านเท่านั้น โชคดีที่พ่อของนายสุนทรเป็นคนดีจึงไม่เกิดการแตกแยกในครอบครัว ลูกของตน 2 คนซึ่งเป็นพี่ชายของแม่นั้นตากับยายตามใจยกทรัพย์สินสมบัติให้ ส่วนแม่ของนายสุนทรไม่ให้อะไรเลย ผลสุดท้ายลูกก็พัฒนาสมบัติหมด

เมื่อสนทนาซักถามถึงการทำงานในครอบครัว พบว่าทุกคนช่วยกันทำงาน แต่นายสุนทรจะไม่ให้ลูกทำงานหนักในขณะที่ใกล้สอบ ลูกชายคนโตซึ่งเรียน ม.3 ชอบเรื่องไฟฟ้ามักจะช่วย นายสุนทรต่อไฟรถจักรยานยนต์ ส่วนเด็กชายสมัครชอบปะยาง และช่วยยกของเล็กน้อยพร้อมทั้งขายชิ้นส่วนของรถในร้าน กวาดบ้าน เก็บขยะที่รถและเก็บน็อต ตะปูที่ยังใช้ได้แยกไว้ในกระบุงตามขนาด เมื่อผู้วิจัยถามว่า ถ้าเด็กๆไม่ช่วยงานในร้านเลยจะลำบากหรือไม่ นายสุนทรตอบว่าไม่ลำบากเพราะเมื่อลูกยังเล็กนั้น ภรรยาเป็นผู้ทำและไม่ใช่งานหนักเลย

รายได้ทั้งปี	51,040	บาท
--------------	--------	-----

ค่าใช้จ่าย

ค่าเล่าเรียน	1,120	บาท
ค่าหนังสือเรียนและหนังสืออื่น	372.50	บาท
ค่าเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย	1,430	บาท
ค่าสมุด เครื่องเขียนและอุปกรณ์กีฬา	367	บาท
ค่าอาหารกลางวัน	4,000	บาท
ค่าพาหนะเดินทาง	1,200	บาท
ค่านันทนาการ	100	บาท
ค่าของใช้ส่วนตัว	45	บาท
รวม	8,634	บาท

ตัวอย่าง คนที่ 15

เด็กหญิง อำพร	อายุ 13 ปี ผลการเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อยู่ในเกณฑ์ดี กำลังเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา อำเภอ ขามทะเลสอระยะทางจากบ้านพักถึงโรงเรียน 5 กิโลเมตรใช้จักรยาน ไปกลับทุกวัน
บิดา	นายจำลอง อายุ 35 ปี จบการศึกษาชั้น ม.ศ. 1 กำลังเรียน ม.ศ. 2 แต่ออกกลางคัน มีอาชีพทำไร่มันสำปะหลัง ตัดไม้รวกขาย มีรถบรรทุกเล็ก (อีแต๋น) รับจ้างบรรทุกผลผลิตผลในไร่นา และขับรถจักรยานยนต์รับจ้างรับส่งผู้โดยสารระหว่างหมู่บ้านกับ แยกถนนมิตรภาพ มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง
มารดา	นางพรพรรณ อายุ 33 ปี จบการศึกษาชั้น ป 4 อ่านออก เขียนได้ดี ช่วยงานในไร่นาของครอบครัวและทำงานบ้าน
จำนวนบุตร	2 คน เด็กหญิงอำพร เป็นบุตรคนแรก
ฐานะ	ปานกลาง สัมภาษณ์ 4 ครั้ง

สถานที่อยู่อาศัยมั่นคงถาวรดี เป็นครอบครัวเกษตรกรทำไร่มันสำปะหลัง และตัดไม้ รวกรวากขายเป็นหลัก ถ้าไม้รวกที่ตัดไม่พอขายจะรับซื้อของเพื่อนบ้านมาขายเอากำไร นางพรพรรณ จะเป็นผู้ขายไม้รวกอยู่ที่บ้าน เสร็จจากฤดูทำงานเกษตรแล้วนายจำลองจะไปขี่จักรยานยนต์รับจ้าง ตลอดวันทุกวัน มีรถบรรทุกเล็ก (อีแต๋น) เพื่อบรรทุกมันสำปะหลัง ไปขายและรับจ้าง วันใดที่มีผู้มา จ้างรถบรรทุกนายจำลองจะเป็นผู้ขับและวันนั้นจะขาดรายได้จากการขี่รถจักรยานยนต์รับจ้าง แต่ รายได้จากรถบรรทุกได้เงินมากกว่า

เหตุผลที่ส่งบุตรให้ศึกษาต่อ คือ อยากให้บุตรฉลาด รู้หนังสือ อยากให้ทำงานดี จะ ได้ไม่ลำบากเหมือนพ่อแม่ที่เป็นชาวไร่ชาวนา อยากให้เด็กหญิงอำพรรับราชการ

เมื่อถามถึงความต้องการส่งเสียบุตรเพศใด นางจำลองและนางพรพรรณต้องการส่ง ทั้งชายและหญิงให้ได้เรียนหนังสือ บุตรคนเล็กเป็นชายก็จะให้เรียนด้วย

สำหรับงานในครอบครัวของเด็กหญิงพรพรรณนั้นในวันธรรมดา มีงานเฉพาะหุงข้าว
ตอนเช้าเท่านั้น ในวันเสาร์อาทิตย์และวันหยุด จะซักผ้าและเสื้อผ้า และอยู่บ้านให้แม่ไปรับจ้าง

รายได้ทั้งปี 75,300 บาท

ค่าใช้จ่าย

ค่าเล่าเรียน	810	บาท
ค่าหนังสือเรียนและหนังสืออื่น	406.50	บาท
ค่าเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย	1,140	บาท
ค่าสมุด เครื่องเขียนและอุปกรณ์กีฬา	540.50	บาท
ค่าอาหารกลางวัน	2,800	บาท
ค่าพาหนะเดินทาง	-	บาท
ค่านันทนาการ	135	บาท
ค่าของใช้ส่วนตัว	45	บาท
รวม	5,877	บาท

ตัวอย่างคนที่ 16

เด็กหญิง อารีย์	อายุ 13 ปี ผลการเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อยู่ในเกณฑ์ที่ไม่ได้ศึกษาต่อ
บิดา	นายองอาจ อายุ 51 ปี การศึกษาจบชั้น ป 4 อ่านออกเขียนได้พอใช้ มีที่ทำกินเป็นของตนเอง ทำไร่มันสำปะหลัง ทำไร่ข้าวโพดหวาน ทำสวนผัก มีเครื่องสูบน้ำรดผัก
มารดา	นางราตรี อายุ 47 ปี การศึกษาชั้น ป 4 อ่านออกเขียนได้พอใช้
จำนวนบุตร	5 คน เด็กหญิงอารีย์ เป็นคนที่ 4 ทุกคนจบการศึกษาเพียงภาคบังคับ
ฐานะ	ปานกลาง สัมภาษณ์ 7 ครั้ง

สภาพที่อยู่อาศัยมั่นคงถาวรดีมาก เป็นครอบครัวเกษตรกร ทำไร่มันสำปะหลัง ข้าวโพดหวาน ทำนา และทำสวนผัก มีบุตรหญิง 4 คน คนเล็กเป็นชาย บุตรคนที่ 1-3 แต่งงานแล้วยังอยู่กับ นายองอาจและนางราตรี ทุกคนช่วยกันปลูกผักและทำไร่นา ทุกคนได้รับการศึกษาเพียงภาคบังคับ

บิดามารดาให้เหตุผลที่ไม่ส่งบุตรศึกษาต่อว่า เห็นตัวอย่างลูกเพื่อนบ้านที่ฐานะดีเรียนหนังสือต่อ แต่ไปไม่รอด กำลังเรียนชั้น ม. 4 ก็ได้เสียดกับเพื่อนนักเรียนในชั้น พามาอยู่กับพ่อแม่ให้พ่อแม่ขายหน้า เกรงว่าบุตรสาวของตนจะเหมือนกับเด็กสาวคนนั้นที่ซิงสุกก่อนห้าม นอกจากนั้นยังให้ทัศนะว่าเด็กที่เรียนหนังสือแล้วหัวสูง เลือกลงงาน งานหนักไม่เอางานเบาไม่สู้ กิ่งไร่กึ่งนาไปหาแต่งงานนั่งโต๊ะสบายๆ ไม่คิดถึงพ่อแม่ อีกประการหนึ่งเกรงว่าถ้าส่งลูกเรียนแล้วผลผลิตปีนั้นไม่ดีหรือราคาถูกจะส่งเสียไปไม่รอด

เมื่อถูกถามว่า อยากให้ลูกเพศใดเรียน นายองอาจและนางราตรีตอบว่า อยากให้ลูกผู้ชายเรียนมากกว่าและลูกคนเล็กที่เป็นผู้ชายนั้น จะส่งเรียนต่อ จะพยายามหาเงินให้เรียนให้ได้ เพื่อจะได้เป็นศรีแกว่งค์ตระกูล และให้เหตุผลว่าลูกผู้ชายถึงเสียหายอย่างไรก็ไม่ทำให้พ่อแม่ขายหน้าและกล่าวว่า "มีลูกผู้หญิงเหมือนมีลัว่มอยู่หน้าบ้าน รักษาไม่สะอาดก็เหม็นไปทั้งชาติ" ที่นายองอาจและนางราตรีมีบุตรถึง 8 คน ตายไป 3 คน ก็เพราะต้องการบุตรชายเมื่อมีบุตรชายแล้วจึงทำหมัน

ผู้วิจัยพบว่าครอบครัวต้องการใช้แรงงานเด็กหญิงอารีย์มาก เด็กหญิงอารีย์ถูกมอบหมายงานภายในบ้านทุกชนิดซึ่งมีคนในครอบครัวถึง 11 คน ต้องทำความสะอาดบ้าน ตักน้ำและซักเสื้อผ้าของสมาชิกในครอบครัว บางวันต้องไปฉีดยาฆ่าแมลงในสวนผัก ไปช่วยครอบครัวเก็บผลผลิตในสวนผักเพื่อให้ทันส่งตลาด นับว่าเป็นงานหนักสำหรับเด็กอายุ 13 ปีกว่า เด็กหญิงอารีย์กล่าวว่า อยากเรียนหนังสือต่อมาก เพราะอยู่อย่างนี้ก็ไม่อะไรดีขึ้นทำงานเหนื่อย โดยเฉพาะหมั่นยาฆ่าแมลงด้วย ถ้าวันใดไปช่วยฉีดยาฆ่าแมลงจะเป็นลมทุกครั้ง ผู้วิจัยตามไปดูการทำงานในสวนผัก พบว่า การรดน้ำใช้เครื่องฉีด การกำจัดวัชพืช ทุกคนต้องช่วยกัน การฉีดยาฆ่าแมลงนั้นทุกคน ไม่ทำตามคำแนะนำที่ปลอดภัย ไม่มีหน้ากากสวม ฉีดวนไปมา และการผสมยาฆ่าแมลงบางครั้งใช้มือคน จึงน่าเป็นห่วงสุขภาพของทุกคนในครอบครัว

รายได้ทั้งปี	69,900	บาท
--------------	--------	-----

ค่าใช้จ่ายตามความคาดหมาย

ค่าเล่าเรียน	6,000	บาท
ค่าหนังสือเรียนและหนังสืออื่น	1,550	บาท
ค่าเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย	4,850	บาท
ค่าสมุด เครื่องเขียนและอุปกรณ์กีฬา	1,305	บาท
ค่าอาหารกลางวัน	2,000	บาท
ค่าพาหนะเดินทาง	2,000	บาท
ค่านันทนาการ	250	บาท
ค่าของใช้ส่วนตัว	100	บาท
รวม	18,055	บาท

ตัวอย่างคนที่ 17

เด็กชายสามารถ	อายุ 13 ปี ผลการเรียนในชั้น ป. 6 อยู่ในระดับพอใช้ ไม่ได้ศึกษาต่อ
บิดา	นายสนิท อายุ 41 ปี ไม่ได้เข้าโรงเรียน อ่านเขียนไม่ได้เลย มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ทำนา ปลูกผัก ทำไร่มันสำปะหลัง เลี้ยงวัว
มารดา	นางนภาพร อายุ 38 ปี ไม่ได้เรียนหนังสือ อ่านเขียนไม่ได้ ช่วยงาน ในไร่นาและดูแลบ้าน
จำนวนบุตร	8 คน เด็กชายสามารถเป็นบุตรคนที่ 3 บุตรคนที่ 1, 2 ได้รับการศึกษา เพียงภาคบังคับ
ฐานะ	ปานกลาง สัมภาษณ์ 5 ครั้ง

สภาพที่อยู่อาศัยมั่นคงถาวรดี เป็นครอบครัวใหญ่มีบุตรเป็นชายทั้งหมด 6 คนแรก
คลอดปกติ คนที่ 7-8-9 เป็นแฝด บัจจะบันเสียชีวิตไป 1 คน มีที่ดินทำกินมาก จึงพอเลี้ยงครอบครัว
ปลูกข้าว ทำไร่มันสำปะหลัง และปลูกผักขาย เลี้ยงวัว 75 ตัว ซึ่งบุตรคนแรกและคนที่ 2
จะผลัดเปลี่ยนกันไปเลี้ยง

ความคิดเกี่ยวกับกระบวนการทางการศึกษาของสามีภรรยาคู่นี้ลางเลือนและสับสนมาก
ไม่สามารถบอกได้ว่าเรียนหนังสือแล้วดีอย่างไร หรือมีประโยชน์ต่อชีวิตอย่างไรที่ให้บุตรเข้าเรียน
เพราะต้องให้เรียนตามกฎหมายเท่านั้น เมื่อถึงเวลาที่เด็กมีอายุครบเกณฑ์ ผู้ใหญ่บ้านและทาง
โรงเรียนจะประกาศให้นำเด็กมาเข้าเรียน ถ้าไม่ปฏิบัติตามจะมีโทษตามกฎหมาย จึงต้องทำตาม
บุตรทุกคนเรียนหนังสือไม่เก่ง เพียงแต่เขียนชื่อตัวเองได้เท่านั้น มีบุตรชายคนที่ 4 ที่กำลังเรียน
ชั้นป 3 ที่อ่านหนังสือออก เมื่อถูกถามว่าทำไมไม่ส่งให้เด็กชายสามารถเรียนต่อ นายสนิทตอบว่า
ไม่ทราบว่าจะให้เรียนทำไม พาไปสมัครเรียนก็ไม่ถูก ตนก็อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ เด็กชายสามารถ
ก็เรียนไม่เก่งส่งเสียให้เรียนก็จะสิ้นเปลืองเปล่าๆ ตนและภรรยาไม่ได้เรียนหนังสือก็ทำมาหากินได้
ต้องการให้เด็กชายสามารถทำไร่นาเหมือนตน

เมื่อผู้วิจัยคำถามว่า "ถ้ามีบุตรฝาแฝด 1 คู่ ชายหญิงเรียนหนังสือเก่ง และอยาก
เรียนต่อ ม.1 จะให้ลูกคนไหนเรียน" นายสนิทไม่สามารถตอบได้ เมื่อผู้วิจัยถามว่าไม่อยากจะให้ลูก
เรียนเลยหรือ นายสนิทตอบว่า อยากให้เรียนเหมือนกัน แต่ไม่รู้ว่าจะทำอย่างไร

สำหรับการทำงานในครัวเรือนนั้น พบว่าครอบครัวต้องการแรงงานเด็กชายสามารถมากเพราะตัวโตทำงานในไร่นาเก่ง เด็กชายสามารถออกไปช่วยซุดแปลงผัก ถางไร่และไปเลี้ยงวัวแพะทุกวัน

เมื่อผู้วิจัยไปสนทนากับครูประจำชั้น ป 6 และอาจารย์ใหญ่เกี่ยวกับเด็กชายสามารถ ได้ทราบว่า เด็กชายสามารถเป็นเด็กความประพฤติเรียบร้อย ทำงานที่ต้องใช้แรงงานเก่งและไม่เคยบ่น ตัวโตกว่าทุกคนในโรงเรียน ไม่ขาดเรียนแต่เรียนหนังสืออ่อนมาก อ่านหนังสือไม่ออก ไม่เคยทำการบ้านส่งครูเลย หลังจากสอบถามแล้วจึงได้ทราบว่าครอบครัวนี้ ลูกๆ ไม่เคยทำการบ้านเลย เมื่อกลับไปถึงบ้าน พ่อแม่ก็จะใช้ให้ไปทำงานอื่นประกอบกับพ่อแม่อ่านหนังสือไม่ออก ไม่สามารถสอนการบ้านลูกได้ ปัจจุบันน้องของเด็กชายสามารถอยู่ในโรงเรียน 2 คน ชั้น ป.3 และ ป. 1 คนที่เรียนชั้น ป.3 เป็นเด็กก๋อ่งไว จึงทำการบ้านเสร็จตั้งแต่อยู่โรงเรียนและเรียนเก่ง สำหรับเด็กชายสามารถ หลังจากครูฝ่ายประเมินผลไปอบรมการใช้แบบทดสอบเชาว์ปัญญามาจาก กองสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุขแล้วได้นำแบบทดสอบมาวัดเด็กชายสามารถ พบว่าเป็นเด็กฉลาดมาก แต่กว่าจะค้นพบก็สายไปเสียแล้วเพราะต่อมา 2 เดือนนักเรียนชั้น ป.6 ก็สอบปลายปี จึงช่วยเหลือเรื่องการเรียนไม่ทัน ครอบครัวนี้มีบุตรมาก แต่ลูกๆ มีอุปกรณ์การเรียนครบทุกคนมีอาหารกลางวันที่มีปริมาณและคุณภาพเพียงพอกับเด็กทุกมือ

รายได้ทั้งปี	53,200	บาท
--------------	--------	-----

ค่าใช้จ่ายตามความคาดหมาย

ค่าเล่าเรียน	5,000	บาท
ค่าหนังสือเรียนและหนังสืออื่น	1,250	บาท
ค่าเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย	3,550	บาท
ค่าสมุด เครื่องเขียนและอุปกรณ์กีฬา	1,455	บาท
ค่าอาหารกลางวัน	2,000	บาท
ค่าพาหนะเดินทาง	1,200	บาท
ค่านันทนาการ	300	บาท
ค่าของใช้ส่วนตัว	100	บาท
รวม	14,855	บาท

ตัวอย่างคนที่ 18

เด็กชายชัชยศ	อายุ 14 ปี ผลการเรียนชั้น ป.6 ระดับปานกลาง ไม่ได้เรียนต่อ
บิดา	นายเชิดชัย อายุ 61 ปี การศึกษาไม่จบชั้น ป.4 อ่านไม่ได้ เขียนได้เฉพาะชื่อตัวเองมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ทำไร่มันสำปะหลัง ปลูกผัก
มารดา	นางอ่อนใจ อายุ 56 ปี ไม่ได้เรียนหนังสือ ช่วยงานในไร่ ในสวน และทำงานบ้าน
จำนวนบุตร	บุตร นายเชิดชัยเกิดจากภรรยาเดิมซึ่งตายไป 4 คน ทุกคนได้ รับการศึกษาเพียงภาคบังคับแต่งงานและแยกครอบครัวหมดแล้ว บุตรนางอ่อนใจเกิดจากสามีเดิมซึ่งตายไป 5 คน ทุกคนได้รับการศึกษา สูงสุดเพียงภาคบังคับ บุตรนายเชิดชัยกับนางอ่อนใจ 2 คน เด็กชายชัชยศเป็นคนสุดท้าย คน แรกจบการศึกษาสูงสุดเพียงภาคบังคับ
ฐานะ	ปานกลาง สัมภาษณ์ 4 ครั้ง

สภาพที่อยู่อาศัยมั่นคงแข็งแรงดี นายเชิดชัยประสบอุบัติเหตุเมื่อ 25 ปีที่แล้ว แขนขวา ขาดถึงศอก เป็นครอบครัวที่มีแรงงานมากจึงไม่ต้องการใช้แรงงานของเด็กชายชัชยศเลยลูกที่แยก ครอบครัวไปแล้ว ก็ยังทำการเกษตรอยู่ใกล้ๆ กับพ่อแม่และยังมาช่วยรดน้ำ พรวนดินผัก ถางไร่ โดยพ่อแม่ไม่ต้องจ้าง เมื่อมีผลผลิตนายเชิดชัยนางอ่อนใจก็จะเก็บเอาไปขายโดยที่ลูกๆ ไม่มาขอ ส่วนแบ่ง ลูกสาวนางอ่อนใจกับสามีเก่าที่ตายไป ขณะนี้อายุ 18 ปี ไปทำงานเป็นคนรับใช้ในบ้านที่ กรุงเทพมหานคร ส่งเงินมาให้ทางบ้านเดือนละ 300 บาท เป็นเวลา 3 ปีกว่าแล้ว นางอ่อนใจ เคยไปเยี่ยมลูก 2 ครั้ง ตามที่อยู่ที่เขาเขียนมาบนซองจดหมายเพราะลูกไม่ส่งเงินมาให้ 2-3 เดือน ติดกัน

นายเชิดชัยนางอ่อนใจให้เหตุผลในการที่ไม่ส่งให้เด็กชายชัชยศเรียนว่า ความจริงก็ อยากให้เรียนต่อ แต่กลัวว่าจะไปไม่รอด เพราะพ่อแม่ก็อายุมากแล้ว รายได้จากผลผลิตทางการ เกษตรก็ไม่สม่ำเสมอ บางปีได้น้อยบางปีได้มาก ราคาก็ไม่คงที่ บางปีขายได้ในราคาถูกลง บางปีก็ ขายได้ในราคาแพง

สำหรับความต้องการให้บุตรเพศใดเรียนต่อ ม.1 นั้น นางอุ๋นใจนายเชิดชัยกล่าวว่า จะให้ลูกผู้ชายเรียนเพราะเด็กผู้ชายขณะนี้ยังไม่รู้ประสา ตื้อและใช้งานยากไม่มีความรับผิดชอบ ผิดกับลูกผู้หญิง จะทำหน้าที่ตักน้ำหุงหาอาหาร กวาดบ้าน และงานอื่นๆ ได้โดยพ่อแม่ไม่ต้องคอย จ้ำจี้จ้ำไช

เด็กชายชัยยศ เมื่อจบ ป.6 แล้วก็ไม่ได้ทำอะไร เพียงแต่อยู่บ้าน บางครั้งก็มีผู้มาจ้างไปเลี้ยงวัว ซึ่งได้ค่าจ้างวันละ 5-15 บาทเท่านั้น งานในไร่และในสวนผักก็มีที่โต ทำอยู่แล้ว

รายได้ทั้งปี	52,500	บาท
--------------	--------	-----

ค่าใช้จ่าย

ค่าเล่าเรียน	3,000	บาท
ค่านั่งเรือเรียนและหนังสืออื่น	800	บาท
ค่าเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย	2,875	บาท
ค่าสมุด เครื่องเขียนและอุปกรณ์กีฬา	1,155	บาท
ค่าอาหารกลางวัน	2,000	บาท
ค่าพาหนะเดินทาง	2,000	บาท
ค่านันทนาการ	250	บาท
ค่าของใช้ส่วนตัว	100	บาท
รวม	12,180	บาท

ตัวอย่างคนที่ 19

เด็กชายจตุพล	อายุ 13 ปี ผลการเรียนในชั้น ประถมปีที่ 6 อยู่ในระดับดีมาก ไม่ได้เรียนต่อ
บิดา	นายนพดล อายุ 50 ปี การศึกษาจบชั้น ป.4 อ่านและเขียนหนังสือ ได้คล่อง มีที่ทำกินเป็นของตนเอง ทำไร่มันสำปะหลัง ทำไร่ข้าวโพด มีรถกระบะ 6 ล้อรับจ้างบรรทุกพืชผล
มารดา	นางวาริ อายุ 42 ปี การศึกษาจบชั้น ป.4 อ่านและเขียนได้พอ สมควร ช่วยงานในไร่นา และทำงานบ้าน
จำนวนบุตร	5 คน เด็กชายจตุพลเป็นคนสุดท้าย ทุกคนจบการศึกษาสูงสุดคือ ภาคบังคับ
ฐานะ	ปานกลาง สัมภาษณ์ 4 ครั้ง

สถานที่อยู่อาศัยมั่นคงถาวรดี เป็นครอบครัวเกษตรกรที่ทำไร่มันสำปะหลัง ทำไร่
ข้าวโพดหวาน และมีรถกระบะ 6 ล้อ ไว้บรรทุกพืชผลทางการเกษตรกร และรับจ้าง รับ-ส่ง
คนงานเข้าทำงานในไร่ บุตรชายหญิงที่มีครอบครัวแล้วแยกครอบครัวไปแล้วยังอาศัยอยู่กับ
บิดามารดา 3 คน รวมทั้งเด็กชายจตุพลด้วย บุตรสาวคนที่ 3 และบุตรชายคนที่ 4 เป็น
กำลังสำคัญในการทำงานในครอบครัว

เดิมนายนพดล นางวาริ มีความคิดจะส่งให้เด็กชายจตุพลศึกษาต่อ หลังจากเด็กชาย
จตุพลสอบปลายปีเสร็จก็เตรียมการจะไปสมัครเรียนต่อ ลูกคนโต ๆ ทุกคนคัดค้านอ้างว่าพวกตน
บิดามารดายังไม่ส่งเรียน ดังนั้นจึงไม่ควรส่งเด็กชายนพดลให้เรียน เพราะจะเป็นการสิ้นเปลือง
และไม่ยุติธรรมด้วย นายนพดลและนางวาริเกรงใจลูก ๆ ประกอบกับไม่ประสงค์จะให้เกิดความ
ยุ่งยากในครอบครัวและการไปติดต่อสมัครเรียน จึงไม่ส่งเด็กชายจตุพลให้เรียนหนังสือ อยากให้
มาทำไร่ทำนาเหมือนตน

เมื่อผู้วิจัยตั้งคำถามว่า "ถ้าหากมีลูกฝาแฝดชายหญิง 1 คู่ ลูกเรียนเก่งและอยาก
เรียนต่อ ม.1 จะเลือกส่งลูกคนไหน" ทั้งนายนพดลและนางวาริตอบตรงกันว่า ถ้าให้เรียนก็ให้
เรียนทั้งคู่ ทั้งลูกหญิงและชาย ไม่ควรเลือกส่งคนใดคนหนึ่ง

หลังจากจบชั้น ป.6 เด็กชายจตุพลไปเผาไร่ของตนเองห่างจากบ้านประมาณ 25 กิโลเมตร ซึ่งการคมนาคมไม่สะดวก ในเนื้อที่ได้ปลูกกระท่อมพื้นและเผาทำด้วยแฝกมุงหลังคา ด้วยหญ้าคา ปลูกมะม่วง ชนุน มะพร้าว ยังไม่ให้ผล ตามปกติไม่จำเป็นต้องไปเผา จะต้องไปเผาเมื่อไปปลูกข้าวโพดหวาน เพื่อป้องกันขโมยที่จะไปขโมยข้าวโพด

เด็กชายจตุพลเป็นเด็กที่เรียนหนังสือเก่งมาก ได้ระดับคะแนน 4 ทุกวิชา ปัจจุบันยังอ่านและเขียนภาษาอังกฤษได้ ลายมือสวยและสะอาดมาก จากสมุดงานเมื่อเรียนชั้นประถมปีที่ 6 พบว่า การทำงานมีระเบียบเรียบร้อย สมุดงานสะอาดและผิดน้อยมาก เมื่อผู้วิจัยสนทนากับผู้พบว่าตั้งใจเรียนเพราะมีความหวังจะได้เรียนต่อ แต่ผิดหวังเพราะพ่อแม่และพี่ไม่ให้เรียนแรก ๆ ก็เสียใจแต่ตอนนี้เฉย ๆ แล้ว เด็กชายจตุพลมีโรคหัวใจอ่อน และหูตึงเพราะตอนที่เรียนอยู่ ป.1 ไปเล่นน้ำในอ่างเก็บน้ำ น้ำเข้าหู ทำให้เป็นหูน้ำหนวก พ่อแม่พาไปรักษาที่โรงพยาบาล ถ้าหูตึงค่อย ๆ ไกลจากหู จะไม่ได้ยิน เมื่อเรียนชั้น ป.6 ไม่ปัญหาแม้จะนั่งหลังสุด เพราะคุณครูทุกคนพูดเสียงดัง

รายได้ทั้งปี 59,500 บาท

ค่าใช้จ่าย

ค่าเล่าเรียน	4,500	บาท
ค่านั่งเรียนและหนังสืออื่น	950	บาท
ค่าเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย	4,185	บาท
ค่าสมุด เครื่องเขียนและอุปกรณ์กีฬา	1,430	บาท
ค่าอาหารกลางวัน	2,000	บาท
ค่าพาหนะเดินทาง	2,000	บาท
ค่านันทนาการ	250	บาท
ค่าของใช้ส่วนตัว	50	บาท
รวม	15,365	บาท

ตัวอย่าง คนที่ 20

เด็กหญิงสายฝน	อายุ 13 ปี ผลการเรียนชั้น ป.6 อยู่ในระดับดี ไม่ได้ศึกษาต่อ
บิดา	นายเฉลิมพร อายุ 39 ปี การศึกษาจบ ป.4 เป็นผู้ช่วย ผู้ใหญ่บ้าน มีที่ทำกินเป็นของตนเอง ทำนา ทำไร่ส้มลำปะหลัง เลี้ยงวัว และซื้อ-ขาย วัว ควาย เป็นช่างไม้
มารดา	นางอรุณ อายุ 40 ปี การศึกษาเรียนจบชั้น ป.2 อ่านหนังสือไม่ออก เขียนชื่อ นามสกุลตนเองได้
จำนวนบุตร	4 คน เด็กหญิงสายฝนเป็นบุตรคนโต
ฐานะ	ปานกลาง สัมภาษณ์ 4 ครั้ง

สภาพที่อยู่อาศัยมั่นคงถาวรดี มีคอกวัวแยกจากตัวบ้าน ป็นครอบครัวเกษตรกร
ทำนา มีข้าวพอกินตลอดปี การเพาะปลูก ปลูกมันสำปะหลัง ชื่อ ชายวัว ควาย และเลี้ยงวัว
โดยวัวที่เลี้ยงนั้นแยกเอาออกมาจากวัวที่ซื้อมา ถ้าวัวที่ซื้อมายังตัวเล็กและพอมจะทำการเลี้ยง
ถ่ายพยาธิให้อ้วนก่อนแล้วจึงขาย ส่วนวัวโตเต็มทีเมื่อซื้อมาแล้วก็จะขายไป

นายเฉลิมพรให้เหตุผลในการที่ไม่ส่งเด็กหญิงสายฝนเรียน ทั้ง ๆ ที่สามารถเบิกค่าเล่า
เรียนได้นั้น เพราะเป็นห่วงเรื่องการเดินทางของเด็กเกรงจะเกิดอันตราย เมื่อเรียนใน
โรงเรียนประถมศึกษา นักเรียนทั้งหมู่บ้านนั้นจะไป กลับพร้อมกันโดยถือธงแดงนำหน้า มีเด็ก
ประมาณ 20 คน จึงไม่น่ากลัวอันตราย แต่ถ้าไปเรียนโรงเรียนมัธยมจะกลับบ้านช้ากว่านักเรียน
ประถมศึกษา เพราะโรงเรียนตั้งไกลบ้าน ระยะทาง 5 กิโลเมตรจากหมู่บ้าน เป็นทางลูกรัง
เดินทางลำบากในฤดูฝน ไม่มีรถประจำทาง และเส้นทางค่อนข้างเปลี่ยว เดิมทีคิดจะให้
เด็กหญิงสายฝนเรียนต่อ และเด็กก็อยากเรียน มีความหวัง แต่ระยะหลังยุ่ง คิดว่าไม่สามารถ
ไปรับ ส่งได้ ตนไม่มีญาติพี่น้องอยู่ในเมือง และไม่ยอมให้ลูกไปอยู่กับคนอื่น จึงตัดสินใจไม่ให้
เรียน เมื่อเด็กหญิงสายฝนโตขึ้นพอที่จะไม่เป็นห่วงมากแล้ว จะซื้อรถจักรยานยนต์ให้ไปเรียน
ตัดเย็บเสื้อผ้าหรือวิชาอื่นที่เด็กชอบ ไม่อยากให้ทำไร่ทำนา เพราะลำบาก

ถ้าเด็กหญิงสายฝนเป็นเด็กผู้ชาย จะให้เรียนเพราะไม่ต้องเป็นห่วงเรื่องอันตรายที่จะถูกคุกคามอาจารย์ เด็กหญิงสายฝนหลังจากจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้วก็อยู่บ้านทำงานบ้าน เท่านั้น ไม่ได้ไปรับจ้างหาเงินแต่อย่างใด

รายได้ทั้งปี	62,980	บาท
--------------	--------	-----

ค่าใช้จ่าย

ค่าเล่าเรียน	3,000	บาท
ค่านั่งสือเรียนและหนังสืออื่น	920	บาท
ค่าเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย	2,150	บาท
ค่าสมุด เครื่องเขียนและอุปกรณ์กีฬา	935	บาท
ค่าอาหารกลางวัน	2,000	บาท
ค่าพาหนะเดินทาง	1,200	บาท
ค่านันทนาการ	250	บาท
ค่าของใช้ส่วนตัว	500	บาท
รวม	10,955	บาท

ตัวอย่าง คนที่ 21

เด็กหญิงละเอียด	อายุ 14 ปี ผลการเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อยู่ในระดับดีมาก กำลังเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนสังกัด กรมสามัญศึกษา ในอำเภอเมืองนครราชสีมา
บิดา	นายสมโชค อายุ 50 ปี การศึกษา จบชั้น ม.6 เคยเป็นทหารเรือ ลาออก ปัจจุบันรับจ้างทำงานอยู่ในกรุงเทพ
มารดา	นางสมถวิล อายุ 46 ปี ไม่ได้เรียนหนังสือ รับจ้าง
จำนวนบุตร	4 คน เด็กหญิงละเอียดเป็นบุตรคนที่ 3
ฐานะ	ยากจน สัมภาษณ์ 7 ครั้ง

สภาพที่อยู่อาศัยไม่มั่นคง เป็นกระท่อมที่ปลูกชั่วคราวในที่ดินของญาติ นายสมโชค เคยเป็นทหารเรือมาก่อน ลาออก รับเงินบำเหน็จเพื่อเป็นค่านายหน้าและค่าเดินทางไปทำงาน ในประเทศตะวันออกกลาง ถูกบริษัทจัดหางานหลอกลวงเงินที่มีหมดไปทำให้ครอบครัวลำบาก เคยบอกลูก ๆ ว่าถึงจะลำบากยากจนอย่างไรก็จะให้ลูกเรียน ลูกชาย 2 คนแรกเรียนหนังสือเก่ง แต่ไม่ยอมเรียนเพราะเห็นใจว่าพ่อแม่ลำบากและฐานะยากจนลง คนโตแต่งงานแยกครอบครัว คนที่ 2 ไปรับจ้างเลี้ยงวัวโดยอยู่กับนายจ้าง สิ้นปีนายจ้างจะให้เงิน 3000 บาท และลูกวัว ตัวเมีย 1 ตัว

สำหรับเด็กหญิงละเอียดนั้น ได้บอกเสมอว่าจะส่งเสียให้เรียน กำชับให้ตั้งใจเรียน เมื่อ 2 ปีที่แล้ว นายสมโชคตกงาน การเงินอืดคัดฝืดเคืองมาก จึงบอกลูกว่าจะไม่ส่งเรียน ปรากฏว่า ผลการเรียนตกลงมาจากเดิมมาก บางวิชาได้ระดับคะแนน 1 เมื่อเด็กหญิงละเอียดขึ้น ป.6 การงานดีขึ้นมากจึงคิดจะให้เรียนต่อพร้อมทั้งบอกเด็กและให้ความมั่นใจ สัญญาว่าจะส่งเรียน ม.1 การเรียนจึงดีขึ้น ตั้งใจเรียนขึ้น อยากให้เด็กหญิงละเอียดมีวิชาชีติดตัว เพื่อเป็นเครื่องมือ ในการดำรงชีวิตในภายภาคหน้า

เด็กหญิงละเอียดใช้เวลาว่างในการทำงานภายในบ้าน มารดาไม่ต้องการใช้แรงงาน เวลาว่าง หรือเสาร์-อาทิตย์ จะไปช่วยเพื่อนบ้านเก็บผลผลิตในสวนผัก หรือในไร่ข้าวโพด ค่าตอบแทนส่วนมากจะได้รับเป็นอาหาร ผักผลไม้ มารับประทานในครอบครัว เด็กหญิงละเอียด

เป็นเด็กขยัน ถ้ามีเวลาว่างมักจะเอาหนังสือมาอ่านเสมอ โดยเฉพาะชอบวิชาภาษาอังกฤษมาก บอกผู้วิจัยว่าโตขึ้นจะสอบชิงทุนไปเรียนเมืองนอก

การใช้จ่ายเงินของเด็กหญิงละเอียดในการเรียนชั้น ม.1 มีญาติที่กรุงเทพฯ รับอุปการะ ในภาคเรียนแรกได้ให้เงินมา 2500 บาท ภาคเรียนที่ 2 ให้มา 1500 บาท เด็กหญิงละเอียด ใช้จ่ายค่าเล่าเรียน ซื้อหนังสือและเสื้อผ้า ที่เหลือเก็บไว้เป็นค่าอาหารกลางวันและค่าพาหนะ เดินทาง เมื่อเงินจำนวนนี้หมดแล้วจึงจะขอแม่

นายสมโชค นับว่าเป็นผู้ผิดหวังในชีวิต เคยตั้งความหวังในตัวลูก ๆ เอาไว้สูงมาก แต่ผิดหวังเพราะตนไปหลงเชื่อพวกหลอกหลวง ได้ระบายความรู้สึกกับผู้วิจัยว่า ถ้ายังรับราชการ อยู่ ถึงเงินเดือนน้อยแต่ลูก ๆ ต้องได้เรียน เพราะทหารมีสวัสดิการให้แก่ครอบครัว "ตายก็ไม่ ไร้ค่า ยังมีธงชาติคลุม" นายสมโชคกล่าว ทุกวันนี้สิ่งที่ทำให้นายสมโชคมีกำลังใจ คือ ลูกสาว คือเด็กหญิงละเอียด เป็นเด็กดี ขยัน เรียนหนังสือเก่ง ลูกคนเล็กซึ่งเป็นชาย นอกจาก เรียนหนังสือเก่ง วาดรูปได้รางวัล ยังเล่นกีฬาเก่งด้วย และมีภรรยาซึ่งเข้าใจนายสมโชค ไม่ บ่นว่า ลงโทษในการที่ตนดำเนินชีวิตผิดพลาด นายสมโชคกล่าวในที่สุด

ทั้งนายสมโชคและนางถวิลไม่มั่นใจว่าจะสามารถส่งลูกให้เรียนได้ตลอดหรือไม่ เพราะ หากญาติตัดความช่วยเหลือตนกับภรรยาก็จะได้รับความลำบาก อาจจะไม่สามารถส่งลูกเรียนได้

รายได้ทั้งปี	27,600	บาท
--------------	--------	-----

ค่าใช้จ่าย

ค่าเล่าเรียน	910	บาท
ค่าหนังสือเรียนและหนังสืออื่น	297	บาท
ค่าเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย	1,565	บาท
ค่าสมุด เครื่องเขียนและอุปกรณ์กีฬา	325	บาท
ค่าอาหารกลางวัน	2,000	บาท
ค่าพาหนะเดินทาง	800	บาท
ค่านันทนาการ	100	บาท
ค่าของใช้ส่วนตัว	-	บาท
รวม	5,997	บาท

ตัวอย่าง คนที่ 22

เด็กชายธวัช	อายุ 13 ปี ผลการเรียนในชั้นประถมปีที่ 6 อยู่ในระดับ ดี กำลังเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา ในตัวอำเภอเมืองนครราชสีมา ระยะทางจากบ้านถึงโรงเรียน 15 กิโลเมตร เดินทางไปกลับทุกวัน
บิดา	นายบรรพต อายุ 40 ปี การศึกษาจบชั้น ป.4 อ่านออกเขียนได้ คิดเลขเก่ง เป็นช่างไม้
มารดา	นางสายชล อายุ 37 ปี การศึกษา จบชั้น ป.4 อ่านเขียนได้บ้าง เล็กน้อย ทำงานบ้านและรับจ้าง
จำนวนบุตร	2 คน เด็กชายธวัชเป็นบุตรคนแรก
ฐานะ	ยากจน สัมภาษณ์ 6 ครั้ง

สภาพที่อยู่อาศัยมั่นคงถาวรดี ปลูกอยู่ในเนื้อที่ประมาณ 5 ไร่ ซึ่งเป็นมรดกของนางสายชล เลี้ยงไก่ พันธุ์พื้นเมืองเอาไว้มาก ปลูกผักสวนครัวไว้กินในครอบครัวโดยทำรั้วไม้รวกกันกันไก่อ่างมิดชิด นายบรรพตเป็นช่างไม้ จะมึงงานชุกในหน้าแล้ง ส่วนหน้าฝนว่างงานจากงานไม้ส่วนใหญ่จะซ่อมแซมบ้าน ปลูกผักบ้าง บางปีก็ไปเช่าที่นา หรือขอทำนาในที่ของพี่เขยนางสายชล พอได้ข้าวเอาไว้กินได้ตลอดปี นายบรรพตไม่ดื่มเหล้า ไม่สูบบุหรี่ ใช้จ่ายเท่าที่จำเป็น นางสายชลในวันธรรมดาจะดูแลบ้านและสวนครัว ดูแลไก่ที่เลี้ยงไว้แบบปล่อย นาน ๆ จะซื้อรำข้าวมาต้มกับปลายข้าวให้ไก่ วันเสาร์ อาทิตย์ เด็กชายธวัชจะทำงานในบ้านแทนนางสายชลจะไปรับจ้างทำงานในไร่นา ถ้าไม่มีงานจะอยู่บ้าน

ทั้งนายบรรพตและนางสายชล ตั้งใจจะส่งให้ลูกทั้ง 2 คนได้เรียนหนังสือให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยให้เหตุผลว่าจะได้มีวิชาอาชีพติดตัว เพราะพ่อแม่ไม่มีทรัพย์สินให้ ทั้งสองมั่นใจว่าสามารถส่งลูกชายและลูกสาวทั้งคู่ให้เรียนได้ โดยกล่าวว่าไม่ได้สิ้นเปลืองมากเลย ถึงแม้ไม่ส่งเรียนก็ต้องหมดเปลืองกับค่าอาหาร เสื้อผ้าของลูกอยู่ดี เด็กไม่ได้เรียนหนังสือมักจะเที่ยวและใช้เงิน สร้างความเดือดร้อนให้พ่อแม่บ่อย ๆ

เมื่อถูกถามว่าระหว่างบุตรที่เป็นเพศหญิงกับเพศชาย จะเลือกส่งบุตรเพศใดเรียน ทั้งนายบรรพตและนางสายชลต้องการส่งให้เรียนทั้ง 2 เพศ โดยไม่มีการแบ่งแยก เด็กชายรัชช อยู่บ้านเมื่อมีเวลาว่างจะช่วยงานบ้านทุกอย่าง บิดามารดาไม่ต้องการใช้แรงงานในการประกอบ อาชีพเพียงแต่ใช้งานดูแลไก่ ผักสวนครัว ตักน้ำ ชักเสื้อผ้าของตนเอง เท่านั้น

เมื่อสนทนากับงานอาชีพที่ต้องการให้เด็กชายรัชชทำ นายบรรพตและนางสายชลตาม ใจลูก เด็กชายรัชชชอบทำงานใดก็จะให้ทำงานนั้น ขอให้เป็นงานที่สุจริตด้วย จะเป็นช่าง เหมือนพ่อก็ได้ ยังบอกผู้วิจัยว่า การเป็นช่างไม้ก็ต้องมีความรู้ ถ้าคำนวณหน้าไม้ไม่ได้ก็จะตัดไม้ เสียหายหมด

รายได้ทั้งปี	25,165	บาท
--------------	--------	-----

ค่าใช้จ่าย

ค่าเล่าเรียน	810	บาท
ค่าหนังสือเรียนและหนังสืออื่น	473.50	บาท
ค่าเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย	960	บาท
ค่าสมุด เครื่องเขียนและอุปกรณ์กีฬา	244.50	บาท
ค่าอาหารกลางวัน	2,000	บาท
ค่าพาหนะเดินทาง	1,200	บาท
ค่านันทนาการ	50	บาท
ค่าของใช้ส่วนตัว	50	บาท
รวม	5,788	บาท

ตัวอย่าง คนที่ 23

เด็กหญิงละไม	อายุ 13 ปี ผลการเรียนในชั้น ป.6 อยู่ในระดับดีมาก กำลังเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 อยู่โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา ในอำเภอเมืองนครราชสีมา ระยะทางจากบ้านถึงโรงเรียน 8 กิโลเมตร เดินทางไปกลับทุกวัน
บิดา	นายสุนทร อายุ 60 ปี การศึกษาจบชั้น ป.4 อ่านออกเขียนได้ดี เคยเป็นทหารรับจ้างไปรบประเทศลาว ชั้บรถสามล้อ กะบะรับจ้างบรรทุกของ
มารดา	นางเตือนใจ อายุ 51 ปี ไม่ได้เรียนหนังสือ รับจ้างทำงานตามบ้าน
จำนวนบุตร	บุตรนายสุนทรเกิดจากภรรยาคนเก่าที่ตายไป จำนวน 6 คน มีครอบครัวหมดแล้ว
ฐานะ	บุตรนายสุนทรกับนางเตือนใจ 7 คน เด็กหญิงละไมเป็นบุตรคนสุดท้าย ยากจน สัมภาษณ์ 8 ครั้ง

สภาพที่อยู่อาศัยไม่มีความมั่นคงถาวร ปลูกอยู่ในที่ดินของผู้อื่นที่อนุญาตให้นายสุนทรอยู่ เพื่อดูแลที่ดินไม่ให้ที่ข้างเคียงรुकล้ำ สภาพบ้านทำเป็นเพิงมุงด้วยสังกะสี ฝาทำด้วยเศษไม้อัด ไม่มีหน้าต่าง อับทึบและร้อนติดกันไปเป็นที่อยู่ของลูก ๆ ที่แต่งงานแล้วต่อเติมห้องออกไปเป็นเพิงกว้าง จึงทำให้อากาศถ่ายเทไม่สะดวกยิ่งขึ้น นายสุนทรเคยเป็นทหารรับจ้างไปรบประเทศลาว ปัจจุบันชั้บรถสามล้อกะบะรับจ้างขนของในตลาดและรับจ้างทั่ว ๆ ไป นางเตือนใจรับจ้างทำงานในบ้านที่หมู่บ้านใกล้เคียง ๆ กับบ้าน รับซักรีดเสื้อผ้า ถางหญ้าหน้าบ้านและอื่น ๆ แล้วแต่จะจ้าง สองสามีภรรยาติดเหล้า ต้องดื่มเหล้าที่เรียกว่าเหล้าโรง 38 ดีกรี ทุกวัน วันละ 1 ขวดต่อคน ราคาขวดละ 42 บาท เมื่อดื่มเหล้าเมาจะทะเลาะวิวาทตบตีกันเป็นประจำ นอกจากติดเหล้าแล้วทั้งสองยังชอบซื้อหวยใต้ดินอีกด้วย มีเงินมากเท่าใดก็จะทุ่มซื้อหวยหมด ถ้าไม่มีเงินจะขอยืมเพื่อนบ้านมาซื้อจนได้ แล้วทำงานหาเงินมาใช้หนี้ ลูกชายที่มีครอบครัวแล้ว 4 คน ติดเหล้าทุกคน มักจะเมาอาละวาดนายสุนทรนางเตือนใจ บังคับเอาเงินไปซื้อเหล้าเสมอ ถ้าไม่ให้ก็จะทำร้ายร่างกาย หรือเอาอาวุธมาขู่ จึงจำเป็นต้องให้เงินไป บุตรสาวคนโตของนายสุนทรนางเตือนใจไปทำงานเป็นคนรับใช้ในบ้านของทหารผู้หนึ่งที่ฐานทัพลัดทึบ เมื่อแรกไปทำงานนั้น นายสุนทรนางเตือนใจไปเบิกเงินนายจ้างครั้งละมาก ๆ เสมอ ทำให้ลูกสาวไม่สามารถลาออกหางานใหม่

ได้ ในที่สุดเมื่อโตเป็นสาวอายุ 18 ปี ต้องตกเป็นภรรยาลับของนายผู้ชาย หลังจากลูกสาวตกเป็นภรรยาของทหารผู้นั้นแล้ว นายสุนทร นางเตือนใจไม่กล้าไปเอาเงินจากลูกสาว เพราะเกรงกลัวลูกเขย นอกจากลูกสาวเขียนจดหมายให้ไปหรือนำเงินมาให้ ลูกสาวอีกคนหนึ่งของนายสุนทร นางเตือนใจทำงานเป็นคนรับใช้ในบ้านอยู่กรุงเทพ เป็นผู้ส่งเสียให้เด็กหญิงละไม่เรียนหนังสือ ตั้งแต่อยู่โรงเรียนประถมศึกษา ปัจจุบันส่งเงินมาให้เป็นประจำทุกเดือน เดือนละ 600 บาท เพื่อให้เด็กหญิงละไม่ใช้จ่ายในการเรียนหนังสือ ซึ่งมักจะถูกพี่ชายขี้เมามาขู่บังคับเอาเสมอ เด็กหญิงละไม่ต้องเก็บซ่อนเงินให้ตี บางทีโกหกว่ายังไม่ได้รับเงินจากพี่ พี่สาวคนนี้ก็มักจะส่งเสื้อผ้า รองเท้า และเครื่องใช้ต่าง ๆ มาให้เด็กหญิงละไม่เสมอ ๆ เนื่องจากบ้านนายจ้างมีลูกที่กำลังเรียนรุ่นพี่เด็กหญิงละไม่ และนายจ้างเอ็นดูพี่สาวมากจึงมักให้เสื้อผ้าของใช้ของลูกสาวให้พี่สาวเด็กหญิงละไม่เสมอ สิ่งของเหล่านั้นพี่สาวส่งมาให้เด็กหญิงละไม่

นายสุนทรนางเตือนใจไม่มีความคิดจะส่งบุตรให้เรียนหนังสือ บอกว่าไม่มีเงินและปล่อยตามเวรตามกรรม บุตรของทั้งสองบางคนไม่จบการศึกษาภาคบังคับ บางคนไม่ได้เข้าโรงเรียน นายสุนทรนางเตือนใจต้องการให้เด็กหญิงละไม่ออกจากโรงเรียนมาหาเลี้ยงพ่อแม่มากกว่า โดยกล่าวว่าตนเองเลี้ยงลูกมามาก เห็น้อยมามาก อยากจะสบายให้ลูกเลี้ยงดูบ้าง

จากสภาพความเร้นแค้น ความไม่สงบในครอบครัว และการถูกข่มเหงบังคับ ความแออัดที่มีสมาชิกกว่า 20 คนอยู่ในชายคาเดียวกัน ทำให้เด็กหญิงละไม่เอาตัวรอดและหาทางออกโดยการเป็นคนเห็นแก่ตัว เด็กหญิงละไม่เป็นที่หวงของ ชาวของของตนจะเก็บรักษาอย่างดีและหวงแหนมาก ส่วนของคนอื่นจะไม่ดูแลเก็บรักษาให้เลย ถ้ามีอาหารดี ๆ เด็กหญิงละไม่ จะรีบรับประทานก่อน ไม่คิดถึงสมาชิกคนอื่นว่าจะได้รับประทานหรือไม่ แล้วจะไปหามุมสงบอ่านหนังสือ หรือทำการบ้าน เมื่อมีการทะเลาะวิวาทในบ้านเด็กหญิงละไม่จะไม่สนใจ จะหนีไปที่อื่น สมาชิกที่ทะเลาะวิวาทกันได้รับบาดเจ็บเด็กหญิงละไม่จะไม่สนใจเลยแม้แต่ใช้ให้ไปซื้อยาใส่แผล เด็กหญิงละไม่ก็ไม่ไป โดยกล่าวว่า "มีเรี่ยวแรงตีกันได้ ก็ต้องมีแรงเดินไปซื้อยาเองได้" วันหยุดเสาร์ อาทิตย์ เด็กหญิงละไม่จะไปรับจ้างซักฟอกเสื้อผ้าในหมู่บ้านจัดสรรใกล้ ๆ ได้เงินมาใช้จ่ายส่วนตัว ที่เหลือเด็กหญิงละไม่จะนำไปฝากธนาคาร โดยเด็กหญิงละไม่มีบัญชีออมทรัพย์ของธนาคารออมสินมีเงินอยู่กว่า 5700 บาท ซ่อนสมุดบัญชีไว้อย่างแนบเนียนในกระเป๋าหนังสือไม่ให้ใครรู้ แม้แต่พ่อกับแม่ ถ้าเรียนจบแล้วจะหางานทำในที่ไกล ๆ รับพี่สาวคนที่อุปการะตนไปอยู่ด้วยโดยไม่ให้ทำงาน หนีไปให้ไกลจากบ้านที่วุ่นวายลึกลับ

รายได้ทั้งปี	46,800	บาท
--------------	--------	-----

ค่าใช้จ่าย

ค่าเล่าเรียน	950	บาท
ค่านั่งรถไฟเรียนและหนังสืออื่น	135	บาท
ค่าเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย	1,355	บาท
ค่าสมุด เครื่องเขียนและอุปกรณ์กีฬา	279	บาท
ค่าอาหารกลางวัน	3,000	บาท
ค่าพาหนะเดินทาง	800	บาท
ค่านันทนาการ	100	บาท
ค่าของใช้ส่วนตัว	28	บาท
รวม	5,647	บาท

ตัวอย่าง คนที่ 24

เด็กชายเจริญ	อายุ 13 ปี ผลการเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อยู่ในระดับพอใช้ ไม่ได้ศึกษาต่อ
บิดา	นายสุภาพ อายุ 42 ปี การศึกษาจบชั้น ป.4 อ่านหนังสือไม่ออก เขียนได้เฉพาะชื่อและนามสกุลตัวเอง ขับรถรับจ้างส่งผู้โดยสาร ระหว่างหมู่บ้าน-ในเมือง
มารดา	นางรัชณี อายุ 35 ปี ไม่ได้เรียนหนังสือ ทำงานบ้านและรับจ้าง
จำนวนบุตร	3 คน เด็กชายเจริญเป็นบุตรคนที่ 2 คนโตจบการศึกษาภาคบังคับ แต่งงานและไปอยู่บ้านภรรยา
ฐานะ	ยากจน สัมภาษณ์ 5 ครั้ง

สภาพที่อยู่อาศัยยังไม่มั่นคงถาวร เป็นบ้านไม้ที่ปลูกชั่วคราวบนที่ดินของมารดานางรัชณี นายสุภาพมีรถกระบะเล็กต่อหลังคาไว้รับส่งผู้โดยสารระหว่างหมู่บ้านในเมือง และให้เข้าไปไกล ๆ ได้ด้วย โดยนายสุภาพเป็นผู้ขับ ปีนี้รถเสียบ่อยรายได้จึงไม่ติดนัก นางรัชณีปกติจะทำงานบ้าน ไม่ออกไปรับจ้างในไร่นา เพราะกลัวถูกแดดเผาผิวดำหน้าดำ แต่หากช่วงใดแรงงานขาดแคลน นายจ้างมารับถึงบ้านจึงจะไปโดยสวมเสื้อผ้าปิดหน้าสวมหมวกอย่างมิดชิด ทั้งนายสุภาพและนางรัชณี ชอบซื้อหวยได้ดินมาก ซื้อครั้งละมาก ๆ บางทีเป็นหนี้ค่าหวย ต้องหาเงินมาใช้หนี้ กว่าจะหมดหลายวัน

นายสุภาพและนางรัชณีไม่ให้เด็กชายเจริญเรียนต่อชั้น ม.1 โดยให้เหตุผลว่า "ลูกปัญญาทึบ" เด็กชายเจริญอ่านหนังสือไม่ออก บวกเลขที่ใช้ประโยชน์สัญลักษณ์ไม่ได้เลย เขียนได้เฉพาะชื่อตนเองเท่านั้น นามสกุลเขียนผิด เมื่อตรวจสอบผลการเรียนจากทางโรงเรียน พบว่า คะแนนแต่ละวิชาต่ำ ระดับคะแนน 1 (40-59 คะแนน) ยกเว้นสร้างเสริมลักษณะนิสัยได้ระดับคะแนน 2 ครูประจำชั้นให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่าเด็กชายเจริญเป็นเด็กที่เรียนช้ามาก ครูทุกคนหนักใจเรื่องคะแนนขณะสอบปลายปี ก็ต้องให้คะแนนภาคปฏิบัติไว้มาก ๆ เมื่อรวมกับคะแนนภาคความรู้จะได้ไม่ตก เพราะถ้าคะแนนต่ำกว่า 40 คะแนนแม้วิชาเดียว ก็ต้องซ้ำชั้น สำหรับการวัดรายจุดประสงค์การเรียนนั้น เด็กชายเจริญเป็นเด็กพิเศษที่ครูจะต้องสอนซ่อม ในรายจุดประสงค์มากที่สุด ครูบางวิชาเหนื่อย เพราะมีจุดประสงค์ในวิชามาก ก็ให้ผ่าน ๆ ไป

เพราะจะซ่อมเสริมอย่างไรก็ไม่มีผลดีขึ้นเลย ครูประจำชั้นขอร้องให้ครูที่ได้รับการอบรม
การทดสอบเขาวนั้ปัญญาของเด็กมาช่วยวัดให้ พบว่า เด็กชายเจริญมีความสามารถทางสมองเท่ากับ
เด็ก 7 ขวบ

หลังจากจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้วเด็กชายเจริญไม่ได้ทำงานอะไร บางวันไปหา
ปลามาเป็นอาหาร ของสมาชิกในครอบครัว หาดัก หายิงนกโดยใช้หนังสติ๊กไปวัน ๆ งานรับจ้าง
ในไร่นาก็ไม่สามารถทำได้ เพราะยัง เล็กอยู่และมักทำงานไม่เรียบร้อยไม่ถูกใจนายจ้าง

เมื่อตั้งคำถาม "ถ้ามีลูกฝาแฝดชายหญิง 1 คู่ เรียนหนังสือเก่งทั้งคู่ ลูกอยากเรียนต่อ
ม.1 มาก จะให้ลูกคนไหนเรียน" นายสุภาพและนางรัชนีให้เหตุผลว่า ให้เรียนทั้งคู่ เพราะ
เด็กเรียนเก่ง เมื่อถูกซักถามว่าทำไมไม่ให้ลูกคนโตเรียนต่อ ทั้งคู่ตอบว่า ตอนนั้นยังไม่มีเงิน
ยังยากจนมาก และการคมนาคมระหว่างบ้านกับโรงเรียนสมัยนั้นยังไม่มี

รายได้ทั้งปี 37,980 บาท

ค่าใช้จ่าย

ค่าเล่าเรียน	4,500	บาท
ค่าหนังสือเรียนและหนังสืออื่น	1,200	บาท
ค่าเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย	2,285	บาท
ค่าสมุด เครื่องเขียนและอุปกรณ์กีฬา	1,015	บาท
ค่าอาหารกลางวัน	4,000	บาท
ค่าพาหนะเดินทาง	2,000	บาท
ค่านันทนาการ	150	บาท
ค่าของใช้ส่วนตัว	300	บาท
รวม	15,450	บาท

ตัวอย่าง คนที่ 25

เด็กชายอาคม	อายุ 13 ปี ผลการเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อยู่ในระดับพอใช้ ไม่ได้ศึกษาต่อ
บิดา	นายประจวบ อายุ 37 ปี การศึกษาจบชั้น ป.4 สามารถอ่านและเขียนได้คล่องแคล่ว มีทักษะในการคิดคำนวณสูง มีอาชีพหาปลา
มารดา	นางสำราญ อายุ 31 ปี ไม่ได้เรียนหนังสือ เขียนชื่อตนเองได้ ช่วยสามีหาปลา และเป็นผู้ขายปลาที่หาได้
จำนวนบุตร	3 คน เด็กชายอาคมเป็นคนโต
ฐานะ	ยากจน สัมภาษณ์ 8 ครั้ง

นายประจวบและนางสำราญมีอาชีพเร่ร่อนหาปลาชาย จะพาครอบครัวอพยพหาปลาตามอ่างเก็บน้ำต่าง ๆ คือ อ่างพินาย อ่างบึงทรงชัย อ่างเสีคว์ และอ่างเมือง ถ้าอ่างเก็บน้ำใดมีปลามากก็จะอยู่ที่นั่นนาน เมื่อปลาในอ่างน้อยลงหาปลาได้น้อยก็จะอพยพไปหาปลาที่ใหม่ ขณะที่เก็บข้อมูลนี้ได้มาตั้งหลักแหล่งหาปลาอยู่ที่อ่างเก็บน้ำห้วยบ้านยาง 2 ปีกว่าแล้ว แรกเริ่มปลุกกระตือบอยู่ติดกับอ่างเก็บน้ำ ในฤดูฝนน้ำหลากจึงย้ายกระตือบมาปลุกในที่สาธารณะไม่มีใครมาไล่ที่ การศึกษาของบุตรทุกคนไม่ต่อเนื่อง บางปีอพยพถึง 5 ครั้ง เด็ก ๆ ย้ายโรงเรียนถึง 5 โรงเรียน ทำให้ผลการเรียนของลูกทุกคนซึ่งมีไหวพริบและทำทางฉลาดนั้นไม่ดีเท่าที่ควร ลูกทุกคนเสื้อผ้าและเนื้อตัวสกปรกมอมแมม มีน้ำมูกไหลตลอดเวลาสาเหตุจากการไปดำน้ำช่วยพ่อแม่หาปลาแทบทุกวัน พ่อแม่ไม่เคยพาไปรักษาโดยให้เหตุผลว่า โตขึ้นก็หายเอง

นายประจวบและนางสำราญติดการพนันมาก สาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้อาศัยอยู่ที่นั่นนาน เพราะที่นี้มีวงการพนันให้เล่นทุกวัน มีป่าและสมุทมนุ่มไม้ที่วงการพนันจะย้ายไปเล่นกันได้โดยเจ้าหน้าที่ไม่รบกวน ทั้งสองเล่นการพนันทุกชนิดที่มีการเล่นกันที่นั่นคือ ไฮโล ไพ่ ถั่ว นอกจากนั้นยังเล่นหวยงวดละไม่ต่ำกว่า 500 บาท เมื่อผู้วิจัยไปที่บ้านนายประจวบครั้งที่ 6 เป็นวันอังคารที่โรงเรียนไม่หยุด พบว่า ลูกชายคนเล็กของนายประจวบไม่ได้ไปโรงเรียนเมื่อถามถึงเด็กชายอาคม ได้ความว่าไปวางขายดักปลา ส่วนพ่อกับแม่ไปเล่นไฮโล ผู้วิจัยจึงไปขอพบผู้ใหญ่บ้านและสารวัตรกำนัน ทั้งสองท่านกล่าวว่าห้ามปรามไม่ได้เลยในเรื่องการพนัน มีผู้คนในถิ่นอื่นมาเล่นด้วย ห้ามลูกบ้านได้คนอื่นก็เล่น ไม่เคยไปแจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจเพราะปัจจุบันก็ถูกบงการจาก

นักพนันอยู่แล้ว ผู้วิจัยแจ้งจุดประสงค์ในการศึกษาวิจัยและขอเข้าไปสังเกตกลุ่มตัวอย่างทั้งผู้ใหญ่บ้านและสารวัตรกำนันรับรองความปลอดภัยและให้คนนำทางไป ผู้วิจัยจึงนำลูกชายคนที่ 2 ของนายประจวบไปด้วย พบว่า วงไฮโลตั้งอยู่ในป่าไผ่ มีคนคอยดักทาง เมื่อนายประจวบเงยหน้ามาเห็นบุตรชาย ก็ดูดำที่ไม่ไปโรงเรียนแต่ไม่ยอมลุกจากวงพนัน ลูกชายนายประจวบเข้าไปดึงแขนพ่อแล้วบอกว่า มีครุมาหาถึง 4 ครั้ง นายประจวบก็ไม่สนใจ บุตรชายใช้กำปั้นต่อยหลังและดึงแขนให้ลุกขึ้น นายประจวบอารมณ์เสีย พอดีเงยหน้ามาเห็นผู้วิจัยยืนอยู่จึงบอกว่ามีธุระอะไรให้เอาไว้คุยกันวันหลัง วันนี้กำลังยุ่งแล้วหันไปเล่นไฮโลต่อ ส่วนนางสำรวยนั้นนั่งเล่นอยู่กับสามี โดยไม่ยอมเงยหน้ามาดูอะไรเลย ลูกชายนายประจวบวานเรียนดึงเอาเงินจากมือของพ่อและแม่ ขณะที่รอผู้วิจัยสังเกตการณ์เมื่อตอนกลับนับเงินที่ไปดึงมาจากแม่ 70 บาท เป็นใบละ 10 บาท 3 ใบ ใบละ 20 บาท 2 ใบ เมื่อผู้วิจัยถามว่าจะเอาเงินไปซื้ออะไร เด็กตอบว่าจะไปซื้อขนมและจับฉลากที่ร้านค้าในหมู่บ้าน ผู้วิจัยสังเกตพบว่า นายประจวบนางสำรวยเล่นการพนันอย่างมัวเมา เมื่อเล่นได้มากก็ไม่ยอมหยุดอยากได้มากยิ่งขึ้น เมื่อเล่นเสียจะทุ่มเทแทงเพื่อถอนทุนคืน ลูกบอกว่าบางทีไม่กลับบ้าน 2 - 3 วัน เล่นจนหมดเงินจึงกลับบ้านนอนพักผ่อนแล้วออกมาปลา ทั้งสองสามีภรรยาไม่ห่วงลูก ๆ โดยกล่าวว่าลูกหาอาหารกินเองได้และช่วยตัวเองได้ ผู้วิจัยพบว่า เด็กชายอาคมและน้องชายอีก 2 คน เป็นเด็กที่ช่วยตัวเองได้เป็นอย่างดี น้องและเด็กชายอาคมซึ่งกำลังเรียนชั้น ป.5 สามารถติดไฟหุงข้าวทำกับข้าวได้ เด็กครอบครัวนี้การพัฒนาทางร่างกายปกติ เด็กจะได้อาหารโปรตีนแทบทุกวันจากเนื้อปลาตัวเล็ก ๆ ที่คัดออกมากิน เพราะขายไม่ได้ราคา ในวันใดที่พ่อแม่ไม่กลับบ้าน เด็กชายอาคมและน้องจะไปมหยอยที่มีอยู่มากในอ่างเก็บน้ำมาทำอาหาร บางครั้งเด็ก ๆ ทั้ง 3 คนก็จะไปช่วยกันใช้ตาข่ายลากกุ้งฝอยมาทำอาหาร

นายประจวบนางสำรวยไม่เคยมีความคิดที่จะส่งลูกเรียนหนังสือ ปกติเด็กชายอาคมและน้องก็ขาดโรงเรียนบ่อย นายประจวบกล่าวว่า การไปเรียนหนังสือทำให้เสียเวลาทำมาหากินโดยเปล่าประโยชน์ สำหรับเด็กชายอาคมนั้นจะให้หาปลาขาย

นายประจวบเล่นการพนันได้ หรือถูกหวยก็จะฉลองโดยการดื่มเหล้าและซื้ออาหารมาเลี้ยงเพื่อนบ้านอย่างสนุกสนานเป็นประจำ

รายได้ทั้งปี	45,000	บาท
--------------	--------	-----

ค่าใช้จ่าย

ค่าเล่าเรียน	3,500	บาท
ค่าหนังสือเรียนและหนังสืออื่น	650	บาท
ค่าเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย	3,925	บาท
ค่าสมุด เครื่องเขียนและอุปกรณ์กีฬา	1,360	บาท
ค่าอาหารกลางวัน	2,000	บาท
ค่าพาหนะเดินทาง	300	บาท
ค่านันทนาการ	250	บาท
ค่าของใช้ส่วนตัว	100	บาท
รวม	12,085	บาท

ตัวอย่าง คนที่ 26

เด็กชายสุนันท์	อายุ 13 ปี ผลการเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อยู่ในระดับดี ไม่ได้ ศึกษาต่อ
บิดา	นายณรงค์ เสียชีวิตแล้ว การศึกษาจบชั้น ม.ศ. 3
มารดา	นางอุไร อายุ 37 ปี การศึกษาจบชั้น ป.4 อ่านออกเขียนได้ดี ทำงานเป็นลูกจ้างในร้านอุปกรณ์ก่อสร้าง
จำนวนบุตร	3 คน เด็กชายสุนันท์เป็นคนที่ 2
ฐานะ	ยากจน สัมภาษณ์ 5 ครั้ง

สภาพที่อยู่อาศัยมั่นคงถาวรดี มีบ้านปลูกอยู่ที่ดินของมารดาของนายณรงค์ นายณรงค์เสียชีวิตตั้งแต่เด็กชายสุนันท์อายุ 7 ขวบ และกำลังเรียน ป.1 หลังจากสามีตาย นางอุไรไม่ได้แต่งงานใหม่ เมื่อสามีมีชีวิตอยู่ไม่เคยออกไปทำงานนอกบ้าน เมื่อสามีตายไป จึงเป็นลูกจ้างทำอิฐบล็อกอยู่ร้านขายอุปกรณ์ก่อสร้าง ได้ค่าแรงวันละ 75 บาท ทำงานสัปดาห์ละ 6 วัน เว้นวันอาทิตย์ เนื่องจากนางอุไรทำงานเรียบริ่อยติ ซยัน ไม่ทำของเสีย ประกอบกับ นายจ้างเมตตาสงสารที่เป็นหม้ายหาเลี้ยงลูกถึง 3 คน จึงให้เงินพิเศษบ่อยครั้ง นางอุไรใช้ จักรยานยนต์ไปทำงานทุกวัน ปีนี้ลูกชายคนโตที่จบชั้น ป.6 แล้วไปทำงานด้วยทุกวัน นางอุไร กล่าวกับผู้วิจัยว่าจะให้บุตรชายหยุดทำงานที่ร้านขายอุปกรณ์ก่อสร้าง เพราะลักษณะงานที่ทำนั้น เป็นเพียงกรรมกร โดยจะให้ญาติมาบุตรชายไปฝากทำงานที่อู่ซ่อมรถยนต์เพื่อฝึกอาชีพซ่อมเครื่อง ยนต์ ปัจจุบันเด็กชายสุนันท์เป็นลูกจ้างอยู่ที่อู่ซ่อมรถยนต์ ได้เงินเดือนละ 300 บาท กินอยู่กับ นายจ้าง ค่าจ้างที่ได้นั้นนางอุไรให้เด็กชายสุนันท์ไว้ใช้สอยส่วนตัว นางอุไรซื้อเสื้อผ้าไปให้ เด็กชายสุนันท์ เคยให้เงินแต่เด็กชายสุนันท์ไม่ยอมรับบอกว่าให้แม่เอาไว้ใช้ ตนเลี้ยง ตัวเองได้ เมื่อเดือนธันวาคมจึงจะไปขอเงินแม่

นางอุไรเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า ตนแต่งงานกับนายณรงค์โดยที่ผู้ใหญ่ไม่เห็นด้วย แต่ก็ยัง ชินแต่ง วันแต่งงานนั้นไม่มีญาติผู้ใหญ่ฝ่ายตนไปร่วมพิธีเลย เมื่อแต่งงานแล้วจึงย้ายจากภูมิลำเนา บิดามารดาที่นครสวรรค์ มาอยู่ที่นี้นายณรงค์เป็นคนขยันทำมาหากิน ไม่ดื่มเหล้า ไม่เล่นการพนัน เพียงไม่กี่ปีก็สามารถสร้างบ้านและซื้อรถจักรยานยนต์ ซื้อรถบรรทุกสิบล้อผ่อนส่งได้ แต่เมื่อ นายณรงค์ มาตายกระทันหันด้วยโรคท้องร่วงอย่างแรง จำเป็นต้องขายรถบรรทุกสิบล้อเอาทุนคืน

นางอุไรอยากให้ลูกเรียนต่อทุกคนและลูกก็เรียนหนังสือดีทุกคน คนโตเคยได้เลื่อนชั้นกลางปี พยายามอ้อนวอนให้ลูกเรียนต่อ โดยกล่าวว่าถ้าขาดเงินจะไปขอแบ่งมรดกจากพ่อแม่มาใช้ในการส่งเสียลูก แต่ลูกก็ไม่ยอมเรียนเลยเพราะรู้ว่าตายายและญาติทางแม่ยังโกรธเกลียดแม่อยู่ ไม่ยอมให้แม่ไปขอร้อง อ้อนวอน หรือขอความช่วยเหลือจากบุคคลเหล่านั้น และไม่ยอมทำตัวให้เป็นภาระของแม่ เมื่อเรียนจบแล้วจึงออกหางานทำช่วยตัวเองในขณะที่เดียวกันก็เป็นห่วงแม่ คอยช่วยเหลือแม่เรื่องงานบ้านเสมอ เมื่อนางอุไรขอให้ลูกไปเรียนต่อโดยให้เหตุผลกับลูกว่า ญาติพี่น้องของตนจะดูถูกว่าไม่มีความสามารถส่งเสียให้ลูกเรียนได้ ลูกสองคนแรกก็ตอบว่า จะไปเรียนในโรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่นอกโรงเรียน ปีการศึกษาหน้าลูกชายคนโตจะไปเข้าเรียน เพราะอายุถึง 15 ปีแล้ว

เด็กชายสุนันท์เป็นเด็กตัวเล็ก ผิวขาว หน้าตาสดชื่นรื่นเริงเสมอ ทำงานใน อู่ซ่อมรถยนต์ ชยันชันแข็ง นายจ้างรักและชมว่าฉลาด ลักษณะงานที่ทำจะเป็นงานช่วยหยิบ เครื่องมือ เก็บเครื่องมือ ทำความสะอาดเครื่องมือและช่วยหยิบจับสิ่งที่ช่างต้องการ เมื่อถูกถามว่าทำไมไม่เรียนตามใจแม่ เด็กชายสุนันท์ก็ตอบว่า ไม่อยากให้เป็นภาระของแม่ สงสารแม่ ที่แม่เหนื่อยทุกวันและมีความทุกข์ มาทำงานที่อู่นี้ได้พบกับแม่บ่อยๆ วันอาทิตย์ก็กลับไปเยี่ยมบ้านได้ ทำงานที่อู่ก็ได้ความรู้ โตขึ้นจะเปิดอู่ซ่อมรถที่ใหญ่ที่สุดในโคราช โรงเรียนการศึกษาผู้ใหญ่ก็ไปดู มาแล้วอยู่ใกล้ๆอู่ซ่อมรถ เดินไปเรียนได้สบาย แต่ต้องคอยให้อายุถึงเกณฑ์ (15ปี)

รายได้ทั้งปี	23,400	บาท
--------------	--------	-----

ค่าใช้จ่าย

ค่าเล่าเรียน	2,000	บาท
ค่าหนังสือเรียนและหนังสืออื่น	550	บาท
ค่าเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย	3,835	บาท
ค่าสมุด เครื่องเขียนและอุปกรณ์กีฬา	725	บาท
ค่าอาหารกลางวัน	3,000	บาท
ค่าพาหนะเดินทาง	1,200	บาท
ค่านันทนาการ	250	บาท
ค่าของใช้ส่วนตัว	300	บาท
รวม	11,860	บาท

ตัวอย่างคนที่ 27

เด็กหญิงสุนทร	อายุ 13 ปี ผลการเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อยู่ในระดับปานกลาง ไม่ได้ศึกษาต่อ
บิดา	นายชุมพล อายุ 48 ปี การศึกษาจบชั้น ป.4 อ่านและเขียนไม่ได้เลย รับจ้าง ทัวไป
มารดา	นางมาลัย อายุ 38 ปี การศึกษาจบชั้น ป.5 อ่านและเขียนได้ คล่องแคล่ว ทำขนมขายเล็ก ๆ น้อย ๆ ดูแลบ้านและดูแลลูก
จำนวนบุตร	5 คน เด็กหญิงสุนทร เป็นคนที่ 2 บุตรคนโตจบการศึกษาภาคบังคับ
ฐานะ	ยากจน สัมภาษณ์ 7 ครั้ง

สภาพที่อยู่อาศัยมั่นคงถาวรดี ปลูกอยู่ในเนื้อที่ประมาณ 100 ตารางวา ซึ่งนับว่าคับแคบมากในสังคมชนบท ผู้เขียนนี้เป็นมรดกของนางมาลัย นายชุมพลมีอาชีพรับจ้างทำงานในไร่ที่ขึ้นชื่อลือชาว่าเป็นจอมขี้เกียจประจำหมู่บ้าน นางมาลัยขายขนมกล้วยแขกบ้าง ทอดผักบัวบ้าง ทำขนมจีนน้ำยา และขนมอื่นเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ซื้อมาจากตลาดขาย และดูแลลูกที่ยังเล็ก ๆ อยู่ ลูกสาวคนโตเรียนจบ ป.6 แล้วไม่ได้ศึกษาต่อ รับจ้างเลี้ยงวัวให้เพื่อนบ้านโดยห่อข้าวกลางวันไปเอง ได้ค่าจ้างวันละ 5 บาท บ้าง 10 บาทบ้าง เมื่อทำงานครบปีนายจ้างจะให้ลูกวัว 1 ตัว ผู้วิจัยได้ไปสังเกตการทำงานของนายชุมพลขณะที่รับจ้างถางไร่ที่อำเภอปักธงชัย ขณะนั้นเป็นเป็นเวลาประมาณ 10.30 นาฬิกา มีคนงานที่กำลังถางหญ้าในไร่มันสำปะหลังประมาณ 40 คน นายชุมพลจะถางไปหยุดไปหยุดไปตลอดเวลา พลอยให้คนงานคนอื่นหยุดถางไปด้วย เจ้าของไร่ต่อว่าหัวหน้าคนงานที่นำนายชุมพลมาด้วยทำให้งานถางไร่ทำได้น้อย ถ้าขึ้นเป็นเช่นนี้งานจะไม่เสร็จตามกำหนดและจะต้องเสียเงินจ้างคนงานมากขึ้น พร้อมทั้งบอกหัวหน้าคนงานไม่ให้ให้นายชุมพลมาทำงานอีก ถ้ามีนายชุมพลมาด้วยจะไม่จ่ายค่าจ้าง และจะจ้างคนงานกลุ่มอื่น หัวหน้าคนงานบอกว่าจะไม่ให้นายชุมพลมาอีก พร้อมทั้งบอกว่าวันนี้ก็ไม่อยากให้มาแต่นายชุมพลขึ้นรถในตอนเช้าที่หัวหน้าคนงานเพลอ จึงติดรถมาทำงานด้วย นายชุมพลเป็นคนงานที่ขี้เกียจจนได้รับสมญาว่า "จอมอู้งาน" นอกจากนั้นนายชุมพลยังมีนิสัยชอบซื้อหวยเล่นไฮโล และเล่นพนันมวยโทรทัศน์มาก มักจะมาขโมยเงินที่นางมาลัยได้มาจากการขายขนมไปเล่นพนันเสมอ ถ้าเล่นพนันได้ก็จะฉลองโดยดื่มเหล้าจนเมาถ้าเสียหมดก็จะแอบกลับมาอนในบ้านเงียบไม่ให้ภรรยาเห็น บางครั้งนางมาลัยจับได้ว่าขโมยเงินก็จะทุบตีนายชุมพลด้วยความโกรธ นายชุมพลมีนิสัยชอบดูมวยในงานวัด

ถ้ามีงานวัดใกล้บ้านจะไม่ยอมพลาดเลย บางครั้งยังเอาลูกชายคนเล็กที่กำลังเรียนในชั้นประถมปีที่ 1 ไปต่อมายาคู่ก่อนเวลา และนายชุมพลจะลงพนักลูกชายตนเอง ผู้วิจัยได้ไปสังเกตการณ์ในงานวัด ในหมู่บ้าน พบว่านายชุมพลเอาลูกชายไปชกมวยด้วย เมื่อชกถึงยกที่ 2 ถูกหมัดปากแตกร้องไห้ลั่นบนเวที เมื่อลงจากเวที นายชุมพลดูท่าลูกว่าใจปลาชิว เด็กได้ค่าชก 150 บาท แต่พอยืดไปให้เพียง 10 บาท ไปซื้อขนม ซึ่งถ้ากรรยาทราบว่าจะนำลูกไปชกมวยก็จะมีเรื่องทะเลาะวิวาทกัน

สำหรับการให้เหตุผลในการไม่ให้บุตรเรียนต่อนั้น นางมาลัยกล่าวว่า ตนหาเงินคนเดียวส่งไม่ไหว เพราะสามีคือนายชุมพลไม่เอางานเอาการอะไรเลย สำหรับเด็กหญิงสุนทรนั้นอยู่บ้านเลี้ยงน้อง ไปรับจ้างเลี้ยงวัวบ้างได้เงินซื้อขนมไปวัน ๆ เมื่อเด็กหญิงสุนทรโตขึ้นไม่ทราบว่าจะให้ประกอบอาชีพอะไร อาจจะให้รับจ้างทำงานในไร่นาหรือไปเป็นกรรมกรก่อสร้าง

เมื่อผู้วิจัยถามว่าระหว่างลูกผู้หญิงกับลูกผู้ชายอยากให้ลูกเพศใดเรียนหนังสือ นางมาลัยกล่าวว่าถ้ามีเงินก็อยากส่งเรียนทั้งสองเพศ

รายได้ทั้งปี	22,620	บาท
<u>ค่าใช้จ่าย</u>		
ค่าเล่าเรียน	4,000	บาท
ค่าหนังสือเรียนและหนังสืออื่น	960	บาท
ค่าเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย	3,400	บาท
ค่าสมุด เครื่องเขียนและอุปกรณ์กีฬา	1,965	บาท
ค่าอาหารกลางวัน	2,000	บาท
ค่าพาหนะเดินทาง	1,200	บาท
ค่านันทนาการ	250	บาท
ค่าของใช้ส่วนตัว	200	บาท
รวม	13,975	บาท

ตัวอย่าง คนที่ 28

เด็กชายสมเดช อายุ 13 ปี ผลการเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อยู่ในระดับพอใช้
ไม่ได้เรียนต่อ

บิดา นายอารมย์ อายุ 46 ปี ไม่ได้เรียนหนังสือ มีอาชีพรับจ้าง
มารดา นางวิไล อายุ 44 ปี ไม่ได้เรียนหนังสือ มีอาชีพรับจ้าง

จำนวนบุตร บุตรของนางวิไลกับสามีเดิมที่เสียชีวิต 6 คน
บุตรนางวิไลกับนายอารมย์ 5 คน
เด็กชายสมเดชเป็นบุตรคนที่ 4 ของนายสมเดชนางวิไล พี่ ๆ ของ
เด็กชายสมเดชทุกคนจบการศึกษาสูงสุด คือ ภาคบังคับ

ฐานะ ยากจน สัมภาษณ์ 7 ครั้ง

สถานที่อยู่เป็นกระท่อมโย้เย้ ไม่มั่นคง ปลูกอยู่บนที่ดินของนายจ้างที่จ้างนายอารมย์
ให้เฝ้า ส่วนหนึ่งเป็นสวนผลไม้ที่ยังไม่ได้ผล อีกส่วนหนึ่งเป็นไร่มันสำปะหลัง นายอารมย์และ
นางวิไลตามปกติอยู่บ้าน นอกจากไม่มีเงินจริง ๆ จึงจะไปรับจ้างทำงานในไร่ บุตรของนาย
อารมย์ที่เกิดจากภรรยาเดิม แต่งงานและแยกครอบครัวหมดแล้ว บุตรสาวคนโตของนายอารมย์
นางวิไล ทำงานเป็นคนรับใช้ในบ้านตั้งแต่อายุ 14 ปี จนถึงปัจจุบันอายุ 21 ปี แล้ว นายอารมย์
นางวิไลจะเบิกเงินจากนายจ้างของลูกสาวก่อน ครั้งละ 7-10 เดือน เมื่อลูกสาวทำงานใช้หนี้
ได้ 5-6 เดือน ยังไม่ครบกำหนดเงินที่เบิก ก็จะให้ลูกสาวออกโดยวิธีไปเยี่ยมบุตรสาวแล้วพากลับ
ไปเยี่ยมบ้าน จากนั้นจะพาไปฝากบ้านใหม่ ขอเบิกเงินล่วงหน้า กระทำอยู่เช่นนี้ตลอดมา
ปัจจุบันลูกสาวได้รับเงินเดือนเพียงเดือนละ 600 บาท เพราะไม่เคยอยู่บ้านใดนานที่นายจ้างจะ
ขึ้นเงินเดือนให้

นายอารมย์และนางวิไลติดเหล้า จะต้องดื่มทุกวัน โดยให้เหตุผลว่าถ้าไม่ดื่มไม่มีแรง
ทำงาน นายอารมย์เคยได้รับส่วนแบ่งมรดกจากบิดามารดาเป็นที่ดินทำกิน 26 ไร่ แต่นายอารมย์
ชายเล่นการพนันและดื่มเหล้าหมด สองสามีภรรยาดื่มเหล้าซึ่งเรียนว่าเหล้าโรง 38 ดีกรี
วันละไม่ต่ำกว่า 2 ขวด ราคาขวดละ 42 บาท โดยดื่มเช้าเย็น เวลาละครึ่งขวดต่อคน
นายอารมย์ชอบซื้อหวยใต้ดินมาก โดยให้เหตุผลว่าเป็นความหวังของชีวิต นอกจากนั้นยังเล่น
ไฮโล ชอบเที่ยวงานวัด ชมมหรสพมาก ถ้ามีงานมหรสพในวัดหรืองานรื่นเริงมีมวย ภาพยนตร์

และรำรงในละแวกใกล้ ๆ แล้วนายอารมย์นางวิไลจะไปทุกครั้ง ผู้วิจัยไปสังเกตในงานวัดของ หมู่บ้าน ซึ่งมีมหรสพคือ มวย รำวง และภาพยนตร์ โดยชมมว้ยก่อนในเวลาประมาณ 20.30 น. ถึง 22.30 น. รำวงที่ยกพื้นเวทีเดี่ยว ๆ นิยมเรียกว่า "เชคลอยฟ้า" มีวงดนตรี ไฟกระพริบ เริ่มเวลา 21.30 น. ถึง 24.00 น. โดยขายบัตรรอบละ 5 นาที 5 บาท ให้ขึ้นไปเต้นรำ เป็นที่นิยมกันมากในชนบท นายอารมย์ซื้อตั๋วขึ้นไปเต้นตลอดเวลาพร้อมทั้งซื้อตั๋วให้ลูก ๆ ขึ้นไป เต้นด้วยจนกว่าจะหมดเงินแล้วจึงจะไปชมภาพยนตร์ นายอารมย์ นางวิไล ไม่เคยสนใจการศึกษา ของลูกเพียงแต่ทราบว่าคุณเรียนอยู่หรือเรียนจบแล้วเท่านั้น บุตรคนเล็กทั้งคู่ก็ไม่ทราบว่ากำลัง เรียนอยู่ชั้นไหน บอกได้แต่เพียงว่าเรียนอยู่เท่านั้น สำหรับเด็กชายสมเดช นายอารมย์ให้ไป รับจ้างเลี้ยงวัว

เมื่อถูกถามว่าถ้ามีเงินจะส่งลูกผู้ชายหรือผู้หญิงเรียน นายอารมย์และนางวิไลตอบตรง กันว่าให้ลูกชายเรียน โดยให้เหตุผลว่าลูกสาวจะเอาไปเป็นคนรับใช้ จะได้ส่งเงินมาให้พ่อแม่ใช้

รายได้ทั้งปี	17,500	บาท
--------------	--------	-----

ค่าใช้จ่ายตามความคาดหมาย

ค่าเล่าเรียน	2,000	บาท
ค่านั่งเรือเรียนและหนังสืออื่น	600	บาท
ค่าเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย	3,800	บาท
ค่าสมุด เครื่องเขียนและอุปกรณ์กีฬา	1,150	บาท
ค่าอาหารกลางวัน	3,000	บาท
ค่าพาหนะเดินทาง	3,000	บาท
ค่านันทนาการ	200	บาท
ค่าของใช้ส่วนตัว	100	บาท
รวม	13,850	บาท

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนและอัตราการศึกษาคือต่อในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ปี	จำนวนนักเรียนที่จบ ชั้น ป. 6 (คน)	จำนวนนักเรียนที่ เรียนต่อชั้น ม.1	อัตราการเรียนต่อ (%)
2529	1,024,970	415,752	40.56
2530	1,024,507	423,206	41.32
2531	1,014,089	439,082	43.37

ที่มา : กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

ตารางที่ 2 จำนวนนักเรียนต่อประชากรในวัยเรียน ปี 2530

ระดับการศึกษาและช่วงอายุ	จำนวนนักเรียน (คน)	จำนวนประชากร (คน)	จำนวนนักเรียน ต่อประชากร(%)
ประถมศึกษา อายุ 6-12 ปี	7,099,791	7,536,998	94.2
มัธยมต้น อายุ 12-14 ปี	1,217,438	3,700,735	32.9

ที่มา : กองสารสนเทศ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

ตารางที่ 3 แสดงผลการรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา ปีการศึกษา 2532 ข้อมูลวันที่ 16 พฤษภาคม 2532

อำเภอ	นักเรียนในพื้นที่บริการ	รับเข้าเรียน	ร้อยละ
เมือง ฯ	7,174	3,457	48.19
ครบุรี	1,749	466	26.64
เสิงสาง	1,234	324	26.26
โชคชัย	1,357	483	35.59
หนองบุญนาก	1,212	240	19.80
ห้วยแถลง	1,192	215	18.04
จักราช	1,935	467	24.13
ชุมพวง	2,905	691	23.79
ปากช่อง	3,294	927	28.14
ปักธงชัย	2,511	1,117	44.48
โนนสูง	2,427	646	26.62
โนนไทย	1,159	401	34.60
สีคิ้ว	1,902	819	43.10
พิมาย	2,202	589	26.75
บัวใหญ่	3,896	1,201	30.83
กิ่งอำเภอแก้งสนามนาง	255	120	47.06
คง	1,425	462	32.42
ประทาย	2,249	649	28.86
ด่านขุนทด	2,147	665	30.97
สูงเนิน	1,101	575	52.23
ขามทะเลสอ	499	238	47.76
ขามสะแกแสง	912	277	30.37
บ้านเหลื่อม	464	131	28.23
กิ่งอำเภอโนนแดง	--	--	--
รวม	45,201	15,160	33.54

ที่มา : สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดนครราชสีมา

ตารางที่ 4 แสดงการเปรียบเทียบสัดส่วนของจำนวนผู้ที่เรียนมัธยมศึกษาในประเทศเอเชีย

ประเทศ	จำนวนผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาต่อ จำนวนประชากรวัยเรียน 12-14 ปี (%)
ไทย	33
อินโดนีเซีย	39
มาเลเซีย	53
ฟิลิปปินส์	68
ฮ่องกง	69
สิงคโปร์	71
ไต้หวัน	91
เกาหลีใต้	94

ที่มา : รายงานของธนาคารโลก , 2530.

138 ✓

ประวัติผู้เขียน

นางสุวฉี กุศลจรรยากุล เกิดวันที่ 19 ตุลาคม 2496 ที่อำเภอปรางค์ชัย จังหวัดนครราชสีมา สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาการศึกษาบัณฑิต (กศ.บ.) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตบางแสน เมื่อปีการศึกษา 2522 เข้ารับการศึกษาในระดับปริญญามหาบัณฑิต สาขา ศึกษาศาสตร์ ภาคศึกษาศาสตร์ บัณฑิตศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2528 ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง อาจารย์ 1 โรงเรียนบ้านหนองรังกา สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา